

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Viešosios politikos analizės magistrantūros programa

Vidmantė Leskauskienė

II kurso studentė

**ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS KAITA
LIETUVOS ATVEJIS**

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

Darbo vadovas: Prof. Vitalis Nakrošis.

Vilnius, 2018 m. gegužės 15 d.

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIS APRAŠAS

Vidmantė L. Alkoholio kontrolės politikos kaita: Lietuvos atvejis. Viešojo administravimo specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. V. Nakrošis . – , 2018. – 45 p.

Reikšminiai žodžiai: alkoholio kontrolės politika, viešosios politikos kaita, palaikymo koalicija, įsitikinimai, išorės sukrėtimai, stabilūs kintamieji, tarpiniai kintamieji, ištekliai, koalicijų sąveika, alkoholio kontrolės politikos kaita, interesai, politinės partijos.

Šiame darbe, remiantis Sabatier palaikymo koalicijų pagrindu, siekiama išsiaiškinti, kodėl įvyko alkoholio kontrolės politikos kaita . Apibūdinami pagrindiniai palaikymo koalicijų pagrindo bruožai, pateikiama teorinė problema. Darbe išskiriamos esminės kaitos hipotezės galinčios paaiškinti koalicijų sąveiką.. Analizuojama alkoholio kontrolės politikos kaita ir koalicijų sąveika. Atliekamas pusiau struktūruotų interviu ir žiniasklaidos turinio analizė. Įvertinama palaikymo koalicijų ir išorės sukrėtimų, tarpinių ir posistemio vidinių veiksmų reikšmė kaitai.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas Alkoholio kontrolės politikos kaita: Lietuvos atvejis yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Su rašto darbų metodiniais nurodymais susipažinau ir žinau, jog už darbo plagijavimą baudžiama pašalinimu iš universiteto.

Vidmantė Leskauskienė

TURINYS

ĮVADAS	6-9
1.PALAIKYMO KOALICIJŲ TEORINIS PAGRINDAS.....	10
1.1 BENDRA PALAIKYMO KOALICIJŲ PAGRINDO APŽVALGA.....	10-13
1.2 IŠORĖS IR SANTYKINAI STABILŪS VEIKSNIAI.....	12-13
1.3 KOALICIJŲ IŠTEKLIAI.....	13-16
1.4 KOALICIJŲ TAIKOMOS STRATEGIJOS.....	16-19
2.METODOLOGIJA.....	19-23
3. ALKOHOLIO KONTROLĖS POSISTEMIO EMPIRINĖ ANALIZĖ.....	23
3.1.ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS KONTEKSTAS.....	23-27
3.2.ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS KOALICIJOS PASIKEITUS VALDANČIAJAI DAUGUMAI.....	27-32
3.3. IŠORĖS IR SANTYKINAI STABILŪS VEIKSNIAI.....	31-33
3.4. LYDERYSTĖS IR POLITINIO DĖMESIO VAIDMUO POLITIKOS KAITAI....	33-35
3.5. ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS RĖMINIMAS PER ŽINIASKLAIDĄ.	35-38
3.6. ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS POSISTEMIO KOALICIJŲ VEIKLOS STARTEGIJOS.....	38-44
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	44-45
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	46-58
PRIEDAI.....	58-81
SUMMARY.....	81

IVADAS

Vykstant 2016 metų priešrinkiminei kampanijai, Saulius Skvernelis konstatavo jog „esame alkoholikai kaip bendruomenė“, „visuomenė labai serga“ jam antrino Aurelijus Veryga. Šios Vyriausybė kadencijos metu, 2017 metų birželio mėnesį, buvo pasiekta esminė alkoholio kontrolės politikos kaita. Atvejais empiriškai įdomus, nes pirmą kartą Lietuvos istorijoje priimtas toks griežtas alkoholio kontrolės įstatymas.¹ Toks požiūris ir sprendimas aiškiai atstovauja visuomenės sveikatos interesui, Lietuvos Respublikos Seime už įstatymo priėmimą balsavo teigiamai -101 Parlamentaras. Kita vertus, egzistuoja ir antrasis interesas - individo laisvo pasirinkimo (vartoti alkoholį, ar ne)² -, kurį palaiko laisvosios rinkos ir alkoholio pramonės atstovai, kurie taip pat aktyviai dalyvavo politikos formavimo procese.³

Iki šiol Lietuvoje alkoholio kontrolės klausimo problematika dažniausiai buvo nagrinėta per viešosios politikos turinio prizmę, gilinantis į alkoholio kontrolės politikos įtaką visuomenei. Šie tyrimai dažniausiai apsiribodavo vienos kontrolės rūšies tyrimu. Pavyzdžiui, Ilona Tamutienė nagrinėjo licencijavimo politiką, remdamasi politikos įgyvendinimo modeliu.⁵ Ji taip pat aiškino, kaip alkoholio kainų augimas veikia visuomenės sveikatą arba, tiksliau kalbant, kaip alkoholio kainos augimas veikia jo suvartojimą. Šiuo atveju konstatuota, kad maži alaus akcizai lėmė alaus suvartojimo didėjimą, kai tuo tarpu stipriųjų alkoholinių gėrimų akcizui didėjant mažėjo jų vartojimas.⁶ Autorė taip pat parengė darbą apie mažmeninę alkoholio prekybą, priežiūrą ir kontrolės įgyvendinimą praktiniu lygmeniu. Tyrime rasta, kad Lietuvos atveju dominuoja reaktyvi kontrolė (kai piliečiai skundžiasi policijai ir savivaldai) dėl nelegalios alkoholio prekybos ir jo piktnaudžiavimo keliamos žalos.⁷

Visgi keliuose moksliniuose tyrimuose taip pat buvo nagrinėjama ne tik alkoholio politikos daroma įtaka visuomenei, bet ir politinio proceso elementai. A. Lazauskienė ir I. Tamulienė alkoholio prekybos reguliavimą siejo su valdančiųjų partijų kaita. Jos pastebėjo, kad pagrindinis alkoholio kontrolės įstatymas buvo priimtas VI Lietuvos Respublikos Seime. Tačiau VIII Seime, socialdemokratams esant valdančiojoje daugumoje, alkoholio politika buvo sušvelninta, panaikinant

¹ Tadas Legeika, „Blaivybė keliuose- ne utopija: tereikia mokslu grįstos alkoholio kontrolės politikos.“, *Psichika*, 2015 spalio 24 d. <<http://psichika.eu/blog/blaivybe-keliuose-ne-utopija-tereikia-mokslu-gristos-alkoholio-kontroles-politikos/>> [Žiūrėta 2016 12 22]

² Vaida Pukinaitė, „Tabako ir alkoholio kontrolės politikos Lietuvoje kaita pagal Sabatier palaikymo koalicijų pagrindą.“ Magistro darbas, Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2011.

³ Ilona Tamutienė, „Įrodymais grįstos alkoholio vartojimo reguliavimo politikos priemonės ir jų taikomumas Lietuvoje.“ *Viešoji politika ir administravimas*, 33, 2010. <<http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/z33/103-114.pdf>> [Žiūrėta 2017 01 05].

visus pardavimo laiko apribojimus. Tuo tarpu X Seime, valdant TS-LKD, alkoholio politika buvo sugriežtinta, uždraudžiant prekiauti alkoholiu išsineštinai nuo 22 iki 8 val.⁸ Dar detalesnė alkoholio kontrolės politikos kaita buvo pateikta Gintarės Petronytės, Apolinaro Zaborskio ir Aurelijaus Verygos studijoje. Jų tyrimas įtraukė teisinius, socialinius ir kultūrinius veiksnius, sąlygojusius alkoholio kontrolės politikos kaitą.⁹ Tuo tarpu Veryga detaliau tyrė 2012-2015 metų Seimo narių balsavimo rezultatus alkoholio ir tabako kontrolės politikos klausimais.¹⁰ Ši studija atsikleidė, kurių partijų nariai yra labiau linkę griežtinti alkoholio kontrolę.

Galima teigti, kad Lietuvoje alkoholio kontrolės klausimas buvo tirtas per viešosios politikos prizmę tik vieną kartą. Remdamasi Paul Sabatier teoriniu pagrindu, Vaida Pukinaitė iskyrė dvi konfrontuojančias palaikymo koalicijas „Už laisvę legaliai alkoholio rinkai“ ir „Už blaivią Lietuvą“. V. Pukinaitės 2011 m. publikuotas tyrimas yra vienintelis bandymas taikyti palaikymo koalicijų pagrindą alkoholio kontrolės klausimu Lietuvoje, kurio išvadose konstatuota, kad iki 2012 m. Lietuvoje įvyko esminė tabako, bet ne alkoholio politikos kaita.⁴

Kaitai paaiškinti šiame darbe pasirinktas bene labiausiai išplėtotas teorinis analizės pagrindas Sabatier „Palaikymo koalicijos“. Sabatier siekė paaiškinti viešosios politikos proceso kaitą sukonstruodamas teorinį modelį, apjungiantį „iš viršaus žemyn“ ir iš apačios aukštyn“ politikos įgyvendinimo požiūrius. Teorijos tikslas - pateikti priežastinį suvokimą apie veiksnius ir procesus, veikiančius visą viešosios politikos procesą, įskaitant: problemos apibrėžimą, politikos formavimą, įgyvendinimą ir politikos kaitą.⁵

Nors dabartinis alkoholio kontrolės atvejis yra įdomus empiriškai, priimtas kompleksinis įstatymo paketas, tačiau ne mažiau įdomus ir teoriškai. Remiantis Paul Sabatier teoriniu pagrindu prie kaitos prisideda visi veikėjai nuo mokslininkų, žurnalistų iki politikų, kuriuos jungia politikos branduolio įsitikinimai tai yra bendras požiūris į tam tikrą klausimą ir koalicijų nariai veikia vieningai dėl politikos kaitos (žr. teorinis pagrindas). Tačiau teorija susiduria su viena esmine problema, nėra išskirti koalicijų nariai dalyvaujantys politikos formavime (partijos) ir koalicijų nariai darantys įtaką politikams. Palaikymo koalicijų pagrinde lieka neaiškus partijų vaidmuo politikos procese, kurios yra

⁴ Ten pat, 235-238.

⁵ Frances Dunn Butterfoss, Robert M. Goodman, Arbaram Wandersman, „Community coalitions for prevention and health promotion“ *Health Education Research*, 8(3), 1993, 315-330.

https://www.researchgate.net/profile/Frances_Butterfoss/publication/13152507_Community_Coalitions_for_Prevention_and_Health_Promotion/links/0a85e534c56f790cad000000.pdf [žiūrėta 2017 05 22].

pagrindinės veikėjos Parlamentinėse Demokratijose.⁶ Alkoholio kontrolės politikos kaitos atvejis įdomus tuo, kad pirmą kartą dvi partijas, valdančiosios daugumos lyderę- Lietuvos Valstiečių ir Žaliųjų Sąjungą, ir opozicijos lyderę- Tėvynės Sąjungą- Lietuvos Krikščionius Demokratus siejo tie patys, tiek viešosios politikos branduolio įsitikinimai, tiek ir didžioji dauguma antrinių įsitikinimų dėl alkoholio kontrolės politikos kaitos (žr. C priedą). Nors abi šias partijas siejo bendras tikslas- politikos kaita, tačiau proceso metu tarp jų kilo stiprus konfliktas, bet galiausiai už alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimą buvo balsuota bene vieningai. Šiuo atveju TS-LKD ir LŽVS jungia pamatiniai ir programine prasme antriniai įsitikinimai, tačiau kyla toks aukštas politinis konfliktas. Koalicijoje esančių renkamų politikų veiksmus gali paaiškinti politikų taikoma kaltės vengimo ir nuopelnų prisiėmimo strategija.

Christopherio Hoodo teigimu, renkami politikai yra labiau linkę vengti kaltės, nei kad prisiimti nuopelnus, tačiau proceso metu politikai naudoja tiek kaltės vengimo, tiek nuopelnų prisiėmimo strategijas.⁷ Jeigu politika ar sprendimai yra rizikingi, jų bus siekiama išvengti dėl to, kad nebūtų kaltinami ateityje dėl jų priėmimo.⁸ Politikų siekis būti perrinktiems ir išlaikyti savo populiarumą gali paaiškinti kaltės vengimo strategijos naudojimą ir tai veda prie programinių tikslų atsisakymo arba valdančiosios daugumos kritikavimo dėl sprendimų, taip sumažinant riziką būti apkaltintiems dėl savo veiksmų.⁹ Tai, kad politikai yra linkę vengti kaltės ir prisiimti nuopelnus, matoma ir Lietuvos kontekste, o labiausiai tai atsispindi santykiuose tarp opozicijos ir valdančiosios daugumos.¹⁰ Konkuravimas tarp valdančiosios daugumos ir opozicijos dėl valdžios trukdo pokyčiams ir bendram sutarimui ir todėl net ir dalyvaujant toje pačioje koalicijoje abi pusės bus linkusios kaltinti viena kitą dėl neteisingos veiklos. Taigi, šiuo darbu siekiama paaiškinti kaip keičiasi koalicijos narių santykiai, kai jas sieja bendri viešosios politikos branduolio įsitikinimai, bet skiria partinė linija. Taip pat kaip dvi konkuruojančios, nesutariančios partijos išnaudojo progos langą politikos kaitai? Galiausiai, kaip politinių partijų siekis prisiimti politiniu nuopelnus veikia kaitą?

⁶ Adam Douglas Henry at al. „Policy change in Comparative Contexts: Applying the Advocacy Coalition Framework Outside of Western Europe and North America“ *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 16(4), 2014, 299-312.

⁷ Christopher Hood „The blame game: spin, bureaucracy in government“ *Public Administration* (90), 2012, 276-295.

⁸ Ching Leong, Michael Howlett, „On credit and blame: disentangling the motivations of public policy decision- making behaviour“ *Policy Sci*, 2017, <DOI:10.1007/s11077-017-9290-4> [žiūrėta 2018 04 01].

⁹ Michael Howlett, Ching Leong, „On credit and blaim: disentangling the motivations of public policy decision- making behaviour“ *Policy sciences*, 2017 < DOI:10.1007/s11077-017-9290-4> [žiūrėta 2018 02 20].

¹⁰ Vitalis Nakrošis, „Kaltės politika Lietuvoje: ką dar būtų galima suversti oponentams“ *15 min*, 2017 balandžio 2d. < <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/vitalis-nakrosis-kaltes-politikos-zaidimai-lietuvoje-ka-dar-butu-galima-suversti-oponentams-500-949882>> [žiūrėta 2018 05 01].

Darbe naudojamas priešastinis teorijas sekimo metodas, kurio taikymo metu nuosekliai aprašoma istorija, surenkami „šūvio“ įrodymai ir galiausiai, remiantis skirtingų koalicijų narių interviu, pateikiamos veikėjų „išpažintys“¹¹ tai yra interviu su koalicijų nariais taip pat jų vieši pasisakymai spaudoje. Tiriamas laikotarpis - vieneri metai, nuo valdančiosios daugumos pasikeitimo iki esminės politikos kaitos (2017 m. birželio mėnesį), taip pat aptariamas 2016 m. kontekstas ir pagrindiniai įvykiai. Remiantis Sabatier ir Weible teoriniame pagrinde pateiktu kaitos keliu, tai yra šoku už posistemio ribų, galima apibrėžti šiame darbe tikrinamą kaitos mechanizmą¹².

Pirmojoje darbo dalyje aprašomas Sabatier ir kitų „Palaikymo koalicijų“ pagrindo bendraautorių teorinis požiūris į politikos kaitą, kuris papildomas kitų autorių įžvalgomis. Antrame skirsnyje aprašoma tyrimo metodologija, duomenys ir jų rinkimo būdai. Sekančiuose skyriuose pateikiama empirinė analizė: koalicijų struktūra, kontekstiniai veiksniai, žiniasklaidos monitoringas, išorės ir santykinai stabilūs veiksniai, veikėjų išteklių ir strategijos. Galiausiai, pateikiama išvados ir galimos rekomendacijos ateities tyrimo plėtojimui.

Darbe tikrinamos šios hipotezės:

Pirma hipotezė dėl kaltinimo ir nuopelnų politikos: koalicijos, kurias sudaro atstovai iš opozicijos, ir valdančiosios daugumos, nepaisant galimo sutarimo dėl viešosios politikos įsitikinimų, bus aktyviai taikomos kaltinimo ir nuopelnų strategijos, kurios mažina reikšmingos viešosios politikos kaitos ir jos pokyčių tikimybę.

Antra hipotezė dėl „demonizavimo“ strategijos: viešosios politikos posistemiuose, kuriems būdingi didesni nuomonių ir įsitikinimų skirtumai, dažnesnis palaikymo koalicijų pasikeitimas ir sprendimų priėmimas neatsižvelgiant į oponentų argumentus, bus aktyviai taikoma „demonizavimo“ strategija, kuri mažina reikšmingos viešosios politikos kaitos ir jos pokyčių tikimybę.¹³

Trečia hipotezė dėl alkoholio kontrolės klausimo rėminimo žiniasklaidoje: koalicijos, siekiančios pakeisti *status quo*, bus labiau likusios naudoti bendradarbiavimo rėmą, o koalicijos, siekiančios išlaikyti *status quo* demonizavimo arba kaltinimo tikimybę.

¹¹ Henry E. Brady, David Collier, *Diverse Tools: Shared Standarts*. New York: Rowman and Littlefield Publishers, 2ed, 2010, 207-221.

¹² Paul A.Sabatier, *Theories of the Public policy*, Colorado: Westview Press, 2007, 208-209. <
<http://edwardwimberley.com/courses/IntroEnvPol/theorypolprocess.pdf>> [žiūrėta 2017 11 22]

¹³ Vitalis Nakrošis et al. *Lietuvos Respublikos Vyriausybės veikos prioritetai: kaip analizuoti jų įgyvendinimo procesą ir Rezultatus*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015

1. PALAIKYMO KOALICIJŲ TEORINIS PAGRINDAS

1.1. BENDRA PALAIKYMO KOALICIJŲ PAGRINDO APŽVALGA

Kaip buvo minėta įvade politikos kaitai paaiškinti pasitelktas Sabatier „Palaikymo koalicijų“ teorinis pagrindas, kuris papildomas skirtingų autorių išvalgomis apie veikėjų veiklos strategijas. Kadangi Sabatier siūlo politinį procesą conceptualizuoti politikos posistemų kategorijomis, šiame darbe alkoholio kontrolės *posistemis* laikomas pagrindiniu teorijos vienetu.¹⁴ Posistemui priklauso visi dalyviai, kurie prisideda prie politikos idėjų skleidimo, kūrimo ar vertinimo.¹⁵ Tęsiant, posistemio struktūra susideda iš „palaikymo koalicijų“, kurios skiriasi pagal savo įsitikinimus ir išteklius. Tai yra ne tik interesų grupės, biurokratai, renkamieji politikai, bet ir akademikai, tyrėjai, žurnalistai ir pan. Lietuvos kontekste egzistuoja dvi ryškios alkoholio kontrolės posistemio koalicijos. Pirmoji - „Už laisvą individo pasirinkimą“ – kuri pasisako už individo pasirinkimą, vartoti alkoholį ar ne, ir siūlo vartojimo problemą spręsti ne per draudimus, o per socialinės aplinkos gerinimą ir edukaciją (mažiau valstybės įsikišimo į rinką). Tuo tarpu, antroji - „Antialkoholio“ koalicija - pasisako prieš žalingą alkoholio vartojimą, jos narių įsitikinimu, individai ne visada yra sąmoningi ir jiems reikia padėti per ribojimus. Lietuvoje alkoholio kontrolės koalicijos jau buvo sudarytos Vaidos Pukinatės (žr. A priedą), tačiau atsižvelgiant į pasikeitusį kontekstą koalicijų struktūra šiame darbe yra atnaujinta.

Kaip buvo minėta anksčiau, koalicijų viduje egzistuoja trijų lygių įsitikinimai:

1. Pirmasis lygmuo - giluminiai įsitikinimai. Tai yra pamatinės normos, galiojančios visiems posistemiams, veikėjų fundamentalios ir ontologinės aksiomos, kurios nusako jų pamatinius įsitikinimus. Šio tipo įsitikinimai nėra imlūs pokyčiams.
2. Antrasis - viešosios politikos branduolio įsitikinimai. Tai yra pagrindinės politikos strategijos ir politikos gairės, leidžiančios pasiekti giluminių įsitikinimų politikos srityje.¹⁶ Šiuos įsitikinimus galima suvokti kaip „kljus“, kurie jungia veikėjus į skirtingas palaikymo koalicijas.¹⁷

¹⁴ Sabatier, „An advocacy coalition framework of policy change and the role of policy-oriented learning therein“, Policy Science, 21, 1988 < <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=9bd50d75-feb1-4cfe-bec1-bd759f5f9f93%40sessionmgr101>.> [žiūrėta 2017 01 14]

¹⁵ Ten pat, 129-168.

¹⁶ Christopher M. Weible, Paul .A Sabatier, „A guide to the Advocacy Coalition Framework“, 2016. < <http://www.ucdenver.edu/academics/colleges/SPA/FacultyStaff/Faculty/Documents/Weible%20and%20Sabatier%20ACF%20chapter%20in%20Fischer%20et%20al.%202006.pdf>> [žiūrėta 2017 06 18]

¹⁷ Nakrošis et al.

3. Trečiasis - antriniai arba šalutiniai įsitikinimai. Tai yra instrumentiniai sprendimai, kurie priešingai, nei prieš tai minėti įsitikinimai yra ganėtinai imlūs pokyčiams.

Palaikymo koalicijų pagrinde yra nubrėžta skirtis tarp esminės (angl. major) ir neesminės (angl. minor) politikos kaitos. Teorijoje neesmine kaita apibrėžiama kaip posistemyje įvykusių antrinių įsitikinimų pokytis (dažniausiai tai tam tikri instrumentiniai pokyčiai, vieno iš apribojimų arba atvirkščiai pakeitimas). Tuo tarpu, esmine kaita laikomi posistemyje įvykę giluminiai įsitikinimų pokyčiai, kai keičiamas visas politikos diskursas ir viešojoje politikoje išsivysta vienos iš koalicijų pamatiniai įsitikinimai.¹⁸

Verta pabrėžti, kad koalicijų viduje yra lengva sutarti dėl branduolio įsitikinimų, bet daug nesutarimų gali kilti dėl antrinių įsitikinimų (pavyzdžiui, ar mažinti alkoholio vartojimą didinant akcizą visiems alkoholiniams gėrimams, ar tik silpniesiems ir pan.). Dažniausiai, bet nebūtinai, antrinių įsitikinimų pokyčiai atsiranda kaip „politikos pamokos“ (Politinis mokymasis - patyrimo procesas, kuriam vykstant koalicijoje arba tarp koalicijų atsiranda sutarimas) kas yra pirmasis kelias į politikos kaitą.

Antrasis kelias į politikos kaitą yra per išorės sukrėtimus už posistemio ribų. Išorės sukrėtimai gali pakeisti posistemyje esančių koalicijų resursus, kaip priėjimą prie formalios teisinės valdžios, finansinius, visuomenės palaikymą ir koalicija pasinaudojus progos langu taikyti reikiamą strategiją politikos kaitai.¹⁹

Taip pat kaita gali įvykti ir dėl vidinių posistemio sukrėtimų. Jeigu koalicija pradeda stipriai nesutarti dėl politikos branduolio įsitikinimų, kyla pavojus, kad jų vykdoma politika bus nepasitikima, o oponuojanti koalicija pasinaudos proga politikos kaitai.²⁰

Ketvirtasis kelias į politikos kaitą (kaip ir politinis mokymasis) reikalauja žemo arba vidutinio nesutarimo lygio, nes esant aukštam konflikto lygiui šis kelias mažai tikėtinas. Posistemyje dalyvaujančios koalicijos sutaria, kad dabartinis status quo nėra priimtinas ir derybų metu siekia rasti abejoms pusėms tinkamą sprendimą.²¹

Šiuo atveju labiausiai tikėtinas kaitos kelias dėl išorės įvykių už posistemio ribų yra valdančiosios daugumos pasikeitimo. Taigi, įvykus išorės pokyčiams už posistemio ribų „antialkoholio koalicija“

¹⁸ Christopher M Weible, Paul A. Sabatier, Kelly McQueen, „Themes and Variations: Taking Stock of the Advocacy Coalition Framework“ *The Policy Studies Journal*, 37(1), 2009, 121-141.

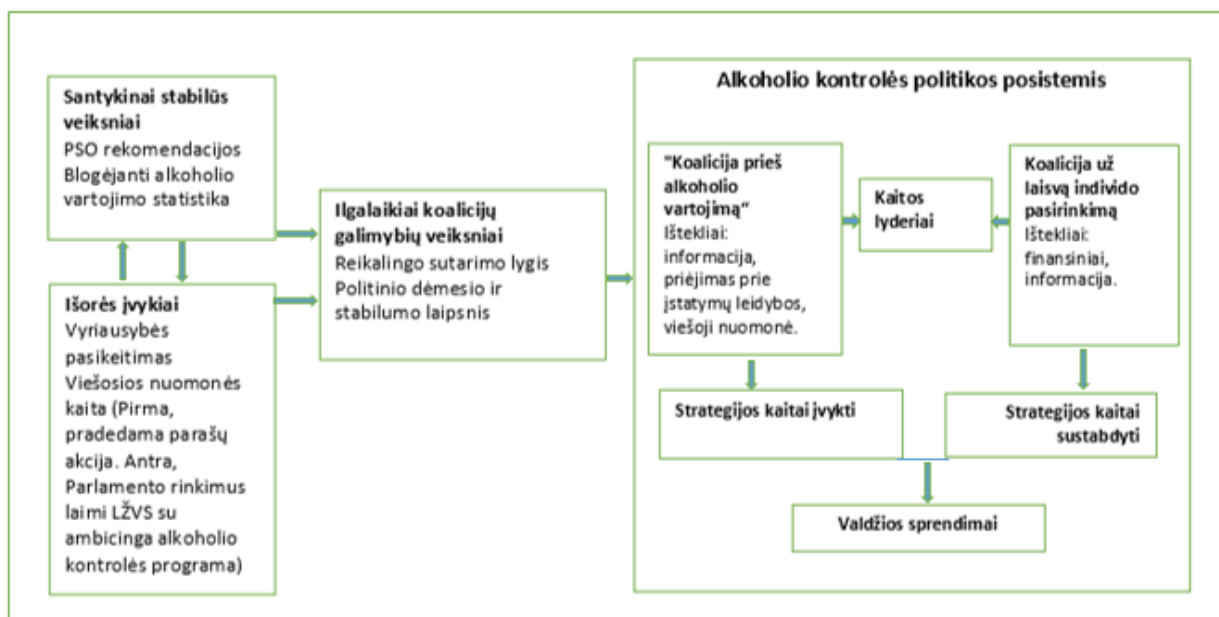
¹⁹ Ten pat, 121-141.

²⁰ Ten pat, 121-141.

²¹ Ten pat, 121-141

įgavo naujų resursų, kuriuos panaudoja formuodamos veiklos strategijas, kurios galiausiai lėmė politikos kaitą. Apibendrinta ir pritaikyta šiam atvejui išorės, tarpinių ir vidaus posistemio schema vedanti į politikos kaita pateikiama žemiau.

1 paveikslas. Atvejui pritaikyta palaikomo koalicijų pagrindo struktūra.



Sudaryta autoriaus pagal Paul A. Sabatier and Hank C. Jenkins-Smith, *The Advocacy Coalition Framework, An Assessment*. Sabatier Paul (sud.), *Theories of the Policy Process*. Columbia: Westview Boulder, 1999, 121.

1.2 IŠORĖS IR SANTYKINAI STABILIUŠ VEIKSNIAI

Pokyčiai politikos posistemyje gali kilti per santykinai stabilių kintamųjų (probleminės situacijos ypatybės, natūraliųjų resursų paskirstymas, sociokultūrinės vertybės ir socialinė struktūra, svarbiausios konstitucinės taisyklės) ir išorinių įvykių, sukrėtimų (socioekonominių sąlygų, viešosios nuomonės, valdančiosios koalicijos pokyčiai, viešosios politikos sprendimai ir poveikis iš kitų posistemų) sąveiką.²²

Tam, kad geriau suprasti, kas šiame darbe yra laikomi santykinai stabiliais veiksniais, yra išskirtos kelios pagrindinės tokių veiksmų grupės. Pirmas santykinai stabilus išorės veiksnys, reikšmingai veikiantis kelis viešosios politikos posistemius, yra Europos Sąjungos ir Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau PSO) rekomendacijos, siūlančios priemonėmis alkoholio vartojimui mažinti,

²² Ten pat, 121-141.

taip pat vis atnaujinama ir publikuojama statistika apie suvartojama etilo alkoholį vienam Lietuvos gyventojui. Europos Sąjungoje vykdomi tokie projektai kaip RARHA (alkoholio sukeltos žalos mažinimo programa)²³ ar Europos alkoholio mažinimą skatinanti strategija, nors Europos Sąjungos projektai alkoholio kontrolės politikos kaitai įtakos nelabai turėjo.²⁴ PSO statistika ir rekomendacijos vis sistemingai atnaujinamos, bet iki šiol dėl to neįvyko kaita, todėl svarbu paminėti, kad santykinai stabilūs veiksniai gali turėti įtakos tik tuo atveju, jei atsiranda pakankamas politinis dėmesys ir sutarimo laipsnis tarp koalicijų, kas teorijoje vadinama tarpiniai veiksniais, kurie šiuo atveju svarbūs dėl Lietuvoje centralizuotos įstatymų leidybos, alkoholio kontrolės įstatymas gali būti keičiamas tik Parlamente balsuojant Seimo nariams ir jį pasirašant Prezidentei.²⁵

Išorės šokais yra laikomi įvykiai, kurie vyksta ne ištikus metus, ilgajame periode, bet staigūs įvykiai, kaip, pavyzdžiui: stiprus skandalas, 2016 metais įvykusi Savičių tragedija, alkoholio kontrolės kontekste įvykiai susiję su alkoholio daroma žala visuomenei, ar valdžios pasikeitimas. Vienas svarbiausių išorės įvykių - valdančiosios daugumos pasikeitimas LŽVS su ambicinga alkoholio kontrolės programa laimi Parlamento rinkimus, kas pakeičia „Antialkoholio“ koalicijos resursus (Sveikatos apsaugos ministru tampa pagrindinis „už alkoholio kontrolės griežtinimą“ koalicijos narys A. Veryga).²⁶

Šiuo atveju galime daryti prielaidą, kad žymus sukrėtimai už viešosios politikos posistemio ribų, naujos Vyriausybės atėjimas į valdžią su ambicinga alkoholio kontrolės programa yra būtinos, bet nepakankamos sąlygos reikšmingiems sprendimams dėl alkoholio kontrolės politikos kaitos²⁷. Nors išorės įvykių ryšys su posisteme nėra aiškiai atskleistas, tai pabrėžia ir Sabatier ir Weible, tačiau šiame darbe bus laikomasi nuostatos, kad išorės ir santykinai stabilūs veiksniai kaip, pavyzdžiui, tam tikri įvykė šokai, ar blogėjanti alkoholio vartojimo statistika negali būti izoliuoti - suvokiami nepriklausomai nuo vidaus posistemio ir juose vykusiu veiksmų.²⁸

²³ European Alcohol policy Alliance, „Joint Action on Reducing Alcohol Related harm“, RARHA, 2016 <<http://www.rarha.eu/About/Description/Pages/default.aspx>> [žiūrėta 2017 05 14]

²⁴ DG Health and Consumers of the European Commission, „Assessment of the added value of the EU strategy to support Member States in reducing alcohol-related harm“, 2008. <https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/alcohol/docs/report_assessment_eu_alcohol_strategy_2012_en.pdf> [žiūrėta 2017 05 15]

²⁵ Lietuvos Respublikos Alkoholio kontrolės įstatymas, patvirtintas 1995 m. balandžio 18 d. Nr. I-857 Vilnius, įstatymas paskelbtas: žin., 1995, Nr. 44-1073 nauja įstatymo redakcija 2004 m. gegužės 1 d. Nr. IX-2052, paskelbta 2004-03-09, žin., 2004, Nr. 47-1548

²⁶ Hysing, Olsson, „Contextualising the Advocacy Coalition Framework: theorising Change in Swedish forest policy“, *Environmental Politics*, 17(5), 2008, 730-748. <<https://doi.org/10.1080/09644010802421471>> [žiūrėta 2017 05 16]

²⁷ Sabatier, *The advocacy coalition framework: revisions and relevance for Europe*.

²⁸ Ten pat, 730-748.

1.3 IŠTEKLIAI

Sabatier ir Weible identifikuoja šešias koalicijų resursų kategorijas: formalų priėjimą prie formalios teisinės valdžios, visuomenės nuomonę, informaciją, palaikymo mobilizavimą, finansinius resursus ir galiausiai lyderystę. Šiame darbe lyderystei apibrėžti yra naudojama dvi sąvokos : 1) Transakcinė lyderystė, kuri apima vadovavimą išimties tvarka, kai vadovas stebi pavaldinių veiklą ir imasi pataisomųjų veiksnių atsiradus nukrypimų nuo planuotų rezultatų ar nesilaikant numatytų standartų, nefinansinį ir finansinį darbuotojų motyvavimą, kuris priklauso nuo suteiktų paslaugų, taip pat asmeninę vadovo paramą darbuotojams. 2) Transformacinė lyderystė reiškia sektino pavyzdžio demonstravimą, patrauklios vizijos aiškų suformulavimą ir sekėjų įkvėpimą imtis pokyčių. Transformacinėje lyderystėje itin svarbu tampa pasitikėjimas ir autoritetas, o transakcinėje lyderystėje lyderis neturi šių savybių, kai kurių kritikų net ši lyderystė laikytina ne demokratiška.²⁹ Transformacinė lyderystė gali padėti pakeisti nepritariančios koalicijos dalyvių nuostatas ir šitaip užtikrinti jų palaikymą viešosios politikos kaitai³⁰.

Remiantis Palaikymo koalicijų požiūriu, dauguma institucijų atstovų, įstatymų leidėjų ir teisėjų gali būti priskiriami vienai iš koalicijų. Žinoma, kaip buvo minėta anksčiau, jais yra laikomi tik tie atstovai, kurie yra brandžių koalicijų nariai ir dalyvauja jose ilgą laiką. Šiuo atveju, tiesioginis priėjimas prie formalios teisinės valdžios ir galimybė daryti poveikį politikai tampa pagrindiniu palaikymo koalicijų resursų politikos kaitai pasiekti.³¹ Šiuo atveju LŽVS padedami A. Verygos savo programoje pateikė ambicingą alkoholio vartojimo mažinimo programą, kuri tapo vienu svarbiausiu Vyriausybės prioritetu. Tačiau alkoholio kontrolės politikos atveju, dėl kontrolės griežtinimo nėra pakankama turėti pritarimą koalicijos viduje, kad įvyktų pokytis reikalinga mobilizuoti Seimo narius balsavimo metu. Remiantis studija dėl įstatymų susijusių su alkoholio kontrole balsavimo Seimo posėdžių metu, galime matyti tam tikras tendencijas dėl neretais itin fragmentiško narių balsavimo ir vangaus dalyvavimo³², todėl šiame kontekste itin svarbu tampa Seimo narių mobilizavimas dėl balsavimo.

Antrasis resursas yra viešoji nuomonė. Koalicijos turinčios stiprų visuomenės palaikymą gali argumentuotai įrodyti, kad jų politika atitinka visuomenėje dominuojančias nuostatas ir įsitikinimus. Turint visuomenės palaikymą galima daryti spaudimą dėl naujų taisyklių ir nuostatų pokyčių esamoje

²⁹Bernard. M. Bass, Ronald E. Riggio, *Transformational Leadership*. London: Lawrence Erlbaum Associates, 2ed., 2006.

³⁰ Nakrošis, et al.

³¹ Sabatier, *An advocacy coalition framework of policy change and the role of policy-oriented learning therein*, 129.

³² Mindaugas Štelemėkas et al., „Mokslo įrodymais Grįstos Tabako ir Alkoholio Kontrolės Politikos Formavimo Vertinimas: Lietuvos Respublikos Seimo Narių Balsavimo Retrospektyvi Analizė“ *Health Policy and Management*, 1(9), 1-20, 2016.

politikoje³³. Viešosios nuomonės formavimas ir rėminimas neretai tampa viena svarbiausių koalicijų strategijų.

Trečiasis resursas yra informacija. Palaikymo koalicijų pagrinde, informacija yra laikoma priemone, kaip parodyti savo pranašumą ir išlaikyti reputaciją, kad laimėtų konfliktą. Ji naudojama, kai viena iš koalicijų bando įtikinti sprendimų priėmėjus, kad jų siūloma alternatyva yra pranašesnė, nei oponuojančios koalicijos. Geresnės arba svaresnės informacijos turėjimas automatiškai nelemia to, kad pranašiosios koalicijos pasiūlyta politika bus įgyvendinta. Tačiau persvara informacijos plotmėje paskatina kitą koaliciją išleisti papildomus resursus tam, kad neutralizuoti pirmosios koalicijos pranašumą. Tai paaiškina, kodėl analizė posisteminių lygyje yra svarbi politikos pranešimų ir mokslinė, ir techninė informacija³⁴

Ketvirtasis resursas yra gebėjimas mobilizuoti palaikymą koalicijos viduje. Palaikymo koalicijų pagrinde jis yra svarbus tiek ruošiantis priimti sprendimus, tiek priėmimo bei įgyvendinimo metu, nes padeda palaikyti spaudimą už sprendimus atsakingoms institucijoms. Dažnai koalicijos su minimaliais finansiniais ištekliais ryžtasi mobilizuoti palaikymą koalicijos viduje, ypač, kai kalbama apie ambicingus viešosios politikos pokyčius.³⁵ Remiantis Vyriausybės prioritetų įgyvendinimo studija, pastebėta, kad Lietuvoje dėl dviejų politinių partijų blokų konkurencijos opozicijos ir valdančiosios daugumos, kurios abi gali būti tame pačiame posistemyje. Tarp jų gali kilti nesutarimų dėl to kas prisiims laimėjimą už politikos rezultatus jei jie bus sėkmingi.

Penktasis resursas yra finansiniai ištekliai. Piniginiai resursai yra svarbūs, nes jie leidžia įsigyti arba aktyvuoti kitus resursus,³⁶ kurie jau buvo paminėti aukščiau. Koalicijos su dideliais finansiniais resursais (ištekliais) gali paremti politinius kandidatus. Kandidatų sėkmės atveju, gauti prieiga prie įstatymų leidžiamosios valdžios. Taip pat finansiniai ištekliai svarbūs ir dėl mokslininkų veiklos. Koalicijos turinčios didelius finansinius resursus gali remti tuos mokslininkus ir tas programas, kurios yra naudingos jų norimiems pasiekti politikos pokyčiams.³⁷

Paskutinis resursas yra sumani lyderystė (angl. skilful leadership). Lyderystė pasireiškia per koalicijos sugebėjimą reaguoti į išorės šokus, kai norima priimti naują politiką, aiškiai apibrėžti koalicijos nariams jų vertybes ir ateities planus ir pan.³⁸ Tačiau šiuo atveju lyderystė nemažiau svarbi ir viešosios nuomonės formavimo ir Seimo balsavimo metu. Stipri lyderystė yra vienas iš svarbiausių

³³ Ten pat, 1-20.

³⁴ Adam Douglas Henry et al., „Policy change in Comparative Contexts: applying the Advocacy Coalition Framework Outside of Western Europe and North America“, *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 4, 2016 < <http://dx.doi.org/10.1080/13876988.2014.941200> > [žiūrėta 2017 05 14]

³⁵ Baumaner and Jones, 741.

³⁶ Ten pat, 299-312.

³⁷ Christopher, M. Weible, 125-138.

³⁸ Sabatier, *Theories of the Public policy*, 122.

veiksnių galinčių mobilizuoti Seimo narius dėl balsavimo rezultatų taip pat lyderystė gali būti suvokiama ir kaip tarpinis veiksnys leidžiantis išlaikyti politinį dėmesį ir reikiamą sutarimo laipsnį.

1.4 KOALICIJŲ TAIKOMOS STRATEGIJOS

Sabatier ir Weible „Palaikymo koalicijų“ pagrinde aprašo vieną strategiją - kitos koalicijos „demonizavimą“. Ji naudojama, kai koalicija siekia išryškinti neigiamus oponentų politikos bruožus, jų motyvus, elgesį ir poveikį visuomenei ir politinei sistemai. Neigiamų oponentų bruožų hiperbolizavimas per „demonizavimo“ strategiją priklausys tiek nuo atotrūkio tarp dviejų koalicijų įsitikinimų, tiek ir nuo vienos ar kitos koalicijos pralaimėjimų dažnumo. Kaip jau buvo minėta anksčiau, ši strategija dažniau naudojama tada, kai viena iš koalicijų turi didesnes galias arba priėjimą prie valdžios³⁹. Lietuvos kontekste minima, kad „demonizavimo“ strategijos taikymas labiau tikėtinas viešosios politikos posistemiuose, kuriems būdingas stiprus vertybinis konfliktas ir palaikymo koalicijų nuomonių skirtumai⁴⁰. Alkoholio kontrolės posistemyje matomas ganėtinai aukštas konflikto lygis. Dabartiniai įvykiai po 2016 metų Vyriausybės kaitos tai dar labiau sustiprina. Todėl svarbu tyrime atskleisti, kiek intensyviai buvo naudojama ši strategija ir kaip ji keitė viešosios politikos turinį.

*Pirma hipotezė dėl „demonizavimo“ strategijos: viešosios politikos posistemiuose, kuriems būdingi didesni nuomonių ir įsitikinimų skirtumai, dažnesnis palaikymo koalicijų pasikeitimas ir sprendimų priėmimas neatsižvelgiant į oponentų argumentus, bus aktyviai taikoma „demonizavimo“ strategija, kuri mažina reikšmingos viešosios politikos kaitos ir jos pokyčių tikimybę.*⁴¹

Kita strategija, kuria dažniausiai siekiama pritraukti palaikymą ir dėmesį savo siūlomoms sprendimams, yra demonstravimas. Priešingai nei demonizavimo strategijoje, veikėjai, nesistengiama išryškinti kitos koalicijos neigiamų bruožų, bet siekiama pritraukti kuo didesnę tiek visuomenės, tiek politikų dėmesį ir išryškinti egzistuojančią problemą (šiuo atveju alkoholio vartojimą). Itin svarbu, kad pritraukti kuo didesnę palaikymą siekiama per įsitikinimų pavertimą įrodymais, kas reikštų, kad koalicija pereina iš ideologinio lygio į mokslo įrodymų ekspertinį lygį, kuriame koalicijos konkuruoja per tai, kuri turi daugiau įrodymų. Todėl naudodami šią strategiją veikėjai kaupia įrodymus,

³⁹Christopher M. Weible, Paul Sabatier, Kelly McQueen, „Themes and Variations: Taking Stocks of the Advocacy Coalition Framework“, *The Policy Studies Journal*, 37(1), 2009
<<http://www.ucdenver.edu/academics/colleges/SPA/FacultyStaff/Faculty/Documents/Weible,%20Sabatier,%20McQueen%20PSJ%202009%20ACF%20Review.pdf>>. [Žiūrėta 2017 06 22].

⁴⁰ Nakrošis et.al.

⁴¹ Nakrošis et.al.

diskusijose remiasi moksline informacija. Šioje strategijoje labai svarbu nuolatos paryškinti esančią problemą ir paaiškinti, kodėl ją reiktų spręsti ir pasiūlyti, kaip tai spręsti. Strategijos taikymas nebus efektyvus tokiose situacijose, kuriose pasitikėjimas gali būti lengvai sunaikinamas⁴². Šiame darbe daroma prielaida, kad koalicijos bus linkusios naudoti demonstravimo strategija ir priimti tuos sprendimus, kurie įrodyti moksliskai, kad gautų daugiau nuopelnų dėl politikos tinkamumo.

Sekanti strategija, naudojama pritraukti palaikymą ir išteklius, yra išorės šokų išnaudojimo strategija. Išorės šokais laikomi staigūs, dažnai neįvykstantys įvykiai. Tiek Sabatier, Kingdom, Baugarner ir Jones savo analizės pagrinduose pritaria išorės šokų politikos kaitai. Wonderlock ir Yaffee's darbe rodoma, kad iškilus pavojui, tai yra, įvykus išorės šokui, veikėjai dažnai tuo pasinaudoja mobilizuodami kitų veikėjų palaikymą ir pritraukdami palaikymą. Tačiau strategija gali būti panaudota, nes kitu atveju, jei susidomėjimas įvykiu nublės, strategija taps neveiksminga⁴³.

Politikos kaita gali įvykti vieną kartą, jei yra naudojamos nesąžiningo strategijos koalicijos viduje, pavyzdžiui, netesimi pažadai tačiau tam, kad įvyktų esminė politikos kaita reikalingas pasitikėjimas koalicijos viduje⁴⁴. Koalicijos tam naudoja dvi strategijas: tinklo plėtimo (angl. networking) ir pasitikėjimo kūrimo. Tinklo plėtimo strategija pagal savo apibrėžimą yra už koalicijos ribų, koalicijos veikėjai siekdami palaikymo už posistemio ribų bendradarbiauja su skirtingomis organizacijomis, įvairaus lygio biurokratais. Alkoholio kontrolės posistemyje ši strategija nėra labai paplitusi, nes alkoholio kontrolės įstatymai yra keičiami Seime balsuojant Parlamentarams ir patvirtinant Prezidentei, todėl palaikymas už koalicijos ribų nebetenka didelės reikšmės. Tačiau tinklo strategija aktyviai pasitelkiama, kai bandoma pritraukti palaikymą iš tarptautinių organizacijų⁴⁵.

Tuo tarpu, pasitikėjimo kūrimas - labiau tikėtina strategija, pagrindinis strategijos komponentas - atvirumas naujiems siūlymams, siūlymas bendradarbiauti, nemažiau svarbu nuolatinis komunikavimas su skirtingais veikėjais dėl pokyčių, bandomas užmegzti dialogą⁴⁶.

⁴² Michael Mintrom, *Policy entrepreneurs and school choice*. Washington: Georgetown University Press, 2000, 250-289.

⁴³ Thomas A. Birkland, „Focusing Events, Mobilization, and Agenda Setting“ *J Public Policy*, 18(1), 1998. <https://www.researchgate.net/profile/Thomas_Birkland/publication/230557455_Focusing_Events_Mobilization_and_Agenda_Setting/links/0046352200eb529ae0000000/Focusing-Events-Mobilization-and-Agenda-Setting.pdf> [Žiūrėta 2018 03 01].

⁴⁴ Hans Brijn, Ernst Ten Heuvelhof, *Management in Networks*. 2 ed. London: Routledge, 2018.

⁴⁵ Mark Schneider, Paul Teske, Michael Mintrom, *Public Entrepreneurs: Agents for change in America Government*. New Jersey: Princeton University Press, 1995.

⁴⁶ Ten pat.

Galiausiai, svarbu atkreipti dėmesį į viešosios nuomonės formavimą, kurį gali paaiškinti alkoholio kontrolės klausimo rėminimas žiniasklaidoje. Gamson rėminimą suvokia kaip strateginį veiksma, kai skirtingi veikėjai naudoja simbolinius resursus viešosios nuomonės kūrimui.⁴⁷ Šis atvejis išskirtinis, valdančiojoje daugumoje ir opozicijoje yra koalicijos „Antialkoholis“ nariai, kas reiškia, kad jie taip pat turi reaguoti į kitos koalicijos „Už laisvą individo pasirinkimą“ pareiškimus ir stengtis, kad neįvyktų visuomenės nuomonės kaita. Tačiau kadangi jie taip pat politiniai konkurentai svarbu atskleisti, kaip politika rėminama ne vien dviejų koalicijų, bet ir koalicijos viduje. Taip pat žiniasklaidos monitoringas gali atskleisti, kaip veikia opozicija ir valdančioji dauguma dėl politikos kaitos. Akademikų darbuose yra išskirti penki rėmai: atsakomybės, konflikto, žmogiškojo intereso, ekonominių pasekmių ir moralinis.⁴⁸ Tačiau Entman papildo, kad rėmai skirtingiems klausimams, pavyzdžiui, imigracijai ar socialinėms reformoms gali skirtis.⁴⁹ Taip pat Gamson ir Modigliani pirmieji pasiūlo prieš pradėdant analizę pradėti nuo veikėjų - elito atstovų kategorizavimo, kas šiuo atveju bus dvi palaikymo koalicijos ir palyginti jų situacijos rėminimą.

Alkoholio kontrolės politikos klausimo rėminimas žiniasklaidoje ir nuolatinis informacijos signalų apie tam tikrą politiką skleidimas gali būti viena iš koalicijos narių strategijų. Pavyzdžiui, žinutės perdavimas per kaltinimo rėmą išryškina koalicijos politikos trūkumus ir politikos neveiknumą. žiniasklaida tampa tarsi platforma skirtingų koalicijų nariams atsakyti į vieni kitų idėjas ir siūlymus, kurioje matomas visas politikos procesas.

Žiniasklaidos monitoringas gali padėti ne tik surasti tam tikrus veikėjų kuriamus politikos rėmus, bet ir padėti sukurti pagrindinių koalicijų narių istorijas su proceso detalėmis, tokiu būdu sekančiame žingsnyje, t. y. interviu, galima matyti kaip žiniasklaidoje matoma istorija kontrastuojama arba sutampa su respondento išsakyta pozicija interviu metu⁵⁰.

Tačiau priešišškai nusiteikusi koalicijos, tarp kurių tvyro aukštas nesutarimo lygis (kuris intuityviai matomas ir alkoholio kontrolės politikos posistemyje) vyksta problemos formavimo procesas, kuriame bandoma rasti ne kompromisą ir formuoti bendradarbiavimo rėmą, bet atsiranda konflikto

⁴⁷ Stephen D. Reese, Oscar H. Gandy, August E. Grant, *Framing Public Life. Perspective on Media and Our Understanding of the Social World*, Lawrence Erlbaum associates: New Jersey, 2001, 35-38,

⁴⁸ Wilian A. Gamson, Andre Modigliani, „Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach“ *American Journal of Sociology*, 1989, 1-37.

<http://www.jstor.org/stable/2780405?seq=1#page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2017 12 05]

⁴⁹ Robert M. Entman, *Projections of power. Framing news, Public opinion, and US foreign policy*. Chicago: Chicago University Press, 2004.

⁵⁰ Sander Merkus, Jaap de Heer, Marcel Neenswijk, „Framing the Zone: Political Executive Engaging in a Narrative-Framing Contest During Strategic Decision making“ *Planing Practice and Research*, 29(5), 569-584

<<https://doi.org/10.1080/02697459.2014.976999>> [Žiūrėta 2017 12 29]

rėmas, kai bandoma „demonizuoti“ kitą koaliciją, taip ją silpninant.⁵¹ Rėminimą kaip strategiją svarbu tirti ir dėl to, kad Lietuvoje jis nėra plačiai analizuojamas. Dažniausiai žiniasklaidos monitoringas rėminimui paaiškinti nėra pasitelkiamas kaip viena iš priemonių giliau pažvelgti į politikos kaitai pasiekti naudojamas priemones. Šio darbo kontekste alkoholio kontrolės posistemyje, o tiksliau, dvejose palaikymo koalicijose, galima išskirti šiuos pagrindinius alkoholio kontrolės klausimo rėmus (rėmai ir jų identifikavimas pateikti metodinėje darbo dalyje).

Trečia hipotezė dėl alkoholio kontrolės klausimo rėminimo žiniasklaidoje: koalicijos, siekiančios pakeisti *status quo*, bus labiau likusios naudoti bendradarbiavimo rėmą, o koalicijos, siekiančios išlaikyti *status quo* demonizavimo arba kaltinimo.

2. METODOLOGIJA

Siekiant atsakyti į tyrimo klausimą, kas lemia politikos kaitą, naudojamas proceso sekimo metodas. Socialiniuose moksluose proceso sekimas reiškia siekį nustatyti priežastinį ryšį tarp priklausomo ir nepriklausomo kintamųjų. Priežastinis mechanizmas – kompleksinė sistema, kuri pateikia tam tikrus rezultatus, kurie susideda iš daugybės kintamųjų sąsajų. Šiame darbe proceso sekimo metodas yra pasitelkiamas tikrinti klasikinei palaikymo koalicijų teorijai.

Atsižvelgus į kontekstą daroma prielaida, kad atsivėrus progos langui, t. y. pasikeitus valdančiajai daugumai ir koalicijų ištekliais, svarbiausias veiksnys, lėmęs politikos kaitą, yra koalicijų pasirinkta veiklos strategijos ir kaitos lyderiai, kurie padėjo išlaikyti politinio dėmesio stabilumą. Įrodymai bus renkami pasitelkiant pirminius ir antrinius šaltinius. Pederso ir Beacho teigimu, pirminiai šaltiniai, kurie bus naudojami šiame tyrime (interviu su koalicijų atstovais yra stipresni įrodymai už antrinius⁵² t.y. žiniasklaidos monitoringą ir Seimo posėdžių stenogramas). Pirminių ir antrinių šaltinių derinimas leidžia daryti stiprias išvadas apie priežastinių mechanizmų veikimo procesą.

Įrodymų rinkimui pasirinktas laikotarpis nuo valdančiosios daugumo pasikeitimo 2016 spalio mėnesio, iki 2017 metų birželio mėnesio (iki įvykusios kaitos). Pirminiai šaltiniai, kuriais yra remiamasi šiame darbe, yra kokybiniai pusiau struktūruoti interviu su abiejų koalicijų pagrindiniais nariais. Tyrime siekiama surinkti interviu iš svarbiausių koalicijų narių (nariai išskirti atliekant žiniasklaidos analizę) įtraukiant pagrindinių partijų atstovų ir nevalstybinių organizacijų atstovais.

⁵¹Robert M. Entman, „framing: towards a clarification of a fractured Paradigm“*Journal of Communication*,43, 1993, 51–58 < <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x/abstract> > [žiūrėta 2017 05 26].

⁵² Ten pat, 51-53.

1 lentelė. Alkoholio kontrolės rėmų apibrėžimai.

Gynybos rėmas išskirtas, kai buvo pastebėta, kad neretai koalicija „Antialkoholis“ straipsniuose nesiekia parodyti problemą, nei per moraline ar ekonomine prizme, bet atsako į koalicijos „Už laisvą individo pasirinkimą“ kaltinimus.

Identifikavimo žingsniai:

- Interviu forma
- Pabrėžiama problema
- Veikėjas pirmuoju asmeniu aiškina, kodėl jo pozicija yra teisinga.

Nesutarimo viduje rėmas - straipsnių grupės išskyrus į dvi grupes „Antialkoholio“ koaliciją ir koalicija „Už laisvą individo pasirinkimą“ buvo pastebėta, kad asmenys esantys toje pačioje kategorijoje taip pat nesutaria dėl siūlomų priemonių. Kadangi koalicijoje „Už laisvą individo pasirinkimą“ tokio tipo straipsnių skaičius buvo reikšmingas, jis buvo įtrauktas į tyrimą.

Identifikavimo žingsniai:

- Kalbinami asmenys sutaria dėl to, kad kontrolė turi būti griežtinama, įvedami ribojimai.
- Yra išskiriama, kas turėtų būti daroma kitaip.
- Retorika ne patariamoji.

Demonizavimo rėmas- šiuo atveju demonizavimo rėmas pasižymėjo itin aukštu konflikto laipsniu, kai neretai naudojami itin įžeidūs ar stiprūs kaltinimai vienai iš koalicijų ir jų vykdomai veiklai. (šio rėmo naudojimas kaip strategija aptarimas sekančioje dalyje).

Identifikavimo žingsniai:

- Naudojama griežta retorika, dažniausiai įžeidžiama.
- Pasisakoma, kad visa politika yra netinkama.

Kaltinimo arba konflikto rėmas – vienas dažniausiai naudojamų rėminimo strategijos rėmų. Išskirtas indukcinio būdu.

- Straipsnyje išryškinama problema dėl politikos turinio.
- Priskiriamas kas yra atsakingas dėl problemos.
- Kaltinamas asmuo yra kitos koalicijos narys.

Bendradarbiavimo rėmas - Politinis mokymasis žiniasklaidoje taip pat gali būti suvokiamas kaip rėminimo dalis. Tai reikštų, kad veikėjai-koalicijos rodo, kad yra linkusios bendradarbiauti

tarpusavyje dėl bendro tikslo - alkoholio vartojimo mažinimo atsižvelgdamos ir į kitų veikėjų pateiktus įrodymus ir nuomones, taip stengiamai rodyti, kad koalicijos nariai yra atviri dialogui ir kaitai arba per tam tikrus įrodymus bandoma paveikti visuomenės nuomonę dėl politikos griežtinimo arba atvirkščiai.

Identifikavimo žingsniai:

- Nėra skirtingo problemos apibrėžimo.
- Aiškiai išsakoma pozicija dėl atvirumo tartis dėl politikos turinio.
- Taip pat straipsnyje minimi skirtingų institucijų, koalicijos narių susitikimai.

Įrodymų arba mokslinis rėmas - kai koalicijos pateikia savo pozicija per mokslo įrodymus, rėmas įtrauktas atsižvelgiant į teorines prielaidas, kad mokslo įrodymai gali būti svarbus veiksnys rengiant politikos turinį.

Identifikavimo žingsniai:

- Išryškinama problema.
- Pateikiamas problemos sprendimas remiantis tam tikra studija.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Taigi, tyrime įtraukti keturi interviu su politikais atstovaujančiais TS-LKD, LRLS ir tuometinės LSDP ir trys interviu su Lietuvos verslo konfederacijos (kaip vienos aktyviausių „už laisvą individo pasirinkimą“ koalicijos verslo atstovų), ir dviejų nevyriausybinų organizacijų (Liberalaus jaunimas ir Jaunieji medikai), palaikiusių skirtingas koalicijas, atstovais. Iš sutikusių respondentų 4 atsakė į apklausą el. būdu dėl to, kad neturėjo galimybės susitikti interviu gyvai (dėl vietos ir laiko apribojimų) ir 2 respondantai į klausimus atsakė gyvai, iš viso 6 interviu.

Taigi, pirmasis analizės žingsnis - aptarti kontekstinius veiksnius, prieš pasikeičiant valdančiajai daugumai, išorės veiksniai, pagrindinius įvykius ir koalicijų veikėjų, valdžios santykį. Antrasis analizės žingsnis - svarbiausių įvykių, pasikeitus valdančiajai daugumai, identifikavimas. Įvykių ieškoma nagrinėjant medžiagą Vyriausybės ir Ministerijų puslapiuose, Seimo spaudos pareiškimus, taip pat per naujienų portalus ir organizacijų puslapius. Trečias žingsnis - identifikuojant koalicijų narius, svarbiausius veikėjus ir spaudoje esančius alkoholio kontrolės politikos rėmus, atliekant nuoseklią didžiausio naujienų portalo „Delfi“ turinio analizę. Turinio analizei pasirinktas tiek deduktinis, tiek indukcinis duomenų rinkimo būdas. Indukcinio duomenų rinkimo metodo derinimas buvo pasirinktas dėl teorijai netinkančių naudojamų klasikinių rėmų, jau atliekant analizę. Analizės

vienetas – straipsnis. Kodavimo kategorijos sudarytos remiantis palaikymo koalicijų teoriniame pagrinde pateiktomis strategijomis ir rastaais rėmais. Taip pat koduojama: data, asmenys, pagrindiniai pasisakymai, straipsnio pobūdis. Ketvirtasis žingsnis - turint kontekstą, žiniasklaidos analizę, svarbiausius įvykius ir išanalizavus antrinius šaltinius - imamos „išpažintys“ iš koalicijų atstovų, siekiant iškristalizuoti svarbiausius veiksnius lėmusius politikos kaitą. Kokybinis pusiau struktūruotas interviu pasirinktas, siekiant, kad veikėjai galėtų atsakyti į klausimus be didesnio tyrėjo įsikišimo⁵³, taip formuojant politikos kaitos normatyvą.

2 lentelė. Klausimynas dėl alkoholio kontrolės kaitos.

Dėl dalyvavimo koalicijoje ir antrinių įsitikinimų
Ar galėtumėte apibūdinti savo rolę formuojant alkoholio kontrolės politiką Lietuvoje? Kada pradėjote dalyvauti šios politikos formavime? Kokie klausimai susiję su šia politika Jums atrodo svarbiausi?
Dėl išorės ir santykinai stabilių veiksnių įtakos politikos kaitai
Kas Jūsų asmenine nuomone, lėmė tai, kad būtent praėjusių metų, birželio mėnesį, buvo priimti alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimai (politinė lyderystė, visuomenės nuomonės pokyčiai, alkoholio daroma žala ekonomikai, valdančiosios daugumos pasikeitimas ar tragedijos)?
Dėl ekspertinės informacijos ir demonstravimo strategijos.
Ar dalyvaudami alkoholio kontrolės politikoje remiatės empiriniais tyrimais, kokiais? Ar patys užsakote tyrimus?
Dėl lyderystės kaitai pasiekti
Kaip ir kokie asmenys/organizacijos Jūsų nuomone labiausiai prisidėjo prie alkoholio kontrolės politikos kaitos?
Dėl bendradarbiavimo dėl koalicijų
Proceso metu Jūs buvote svarbus asmuo dėl šio klausimo, ar Jums yra tekę gauti kvietimų ar pačiam organizuoti renginius, forumus, susijusius su alkoholio kontrolės klausimu? Ar dažnai priešingos pozicijos organizacijos ar asmenys kvietėsi Jus dialogui?

⁵³ Owen Dooley, „Preparing and conducting interviews to collect data“, 2013.

<https://ulir.ul.ie/bitstream/handle/10344/5588/Doody_2013_preparing.pdf?sequence=1>[žiūrėta 2018 02 01].

Dėl „demonizavimo“ strategijos
Ar esate susidūrę su labai priešiška nuomone turinčiais asmenimis ar organizacijomis? Ar jautėte, kad Jūsų pozicija yra „demonizuojama“?
Dėl galutinio projekto formavimo, galimos bendradarbiavimo strategijos.
Kodėl Jūsų nuomone buvo atsisakyta specializuotų alkoholio parduotuvių, draudimo vartoti alkoholį renginiuose idėjų?

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Taigi įrodymai surinkti išanalizavus tris Seimo posėdžių stenogramas, daugiau nei 100 straipsnių skirtinguose internetiniuose portaluose, A. Verygos, S. Skvernelio, Vyriausybės, Prezidentės oficialūs puslapiai, „laisvė rokenrolui“ įrašas ir kitos priemonės, kurios galėjo padėti įrodymų rinkimui. Taip pat paimti ir išnagrinėti šeši pusiau struktūruoti interviu su skirtingu koalicijų atstovais.

3. ALKOHOLIO KONTROLĖS POSISTEMIO EMPIRINĖ ANALIZĖ

3.1 ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS KONTEKSTAS

Pokyčiai, griežtesnio ribojimo link, alkoholio kontrolės posistemyje prasidėjo 2016 metais. Sausio mėnesį įvykęs išorės šokas, „šulinio“ tragedija⁵⁴, kai alkoholio psichozės ištiktas tėvas nuskandino du savo mažamečius vaikus šulinyje⁵⁴, suaktyvino du viešosios politikos posistemius: vaiko teisių apsaugos ir alkoholio kontrolės. Sekantis svarbus įvykis yra 2016 metų gegužės mėnesį, kai pilietinės iniciatyvos grupė „Už blaivią“ pateikė Seimui alkoholio kontrolės įstatymo projektą. Projekto autorių teigimu, šiuo Alkoholio kontrolės įstatymu siekiama užtikrinti mokslu pagrįstą alkoholio kontrolę, sumažinti alkoholinių gėrimų prieinamumą ir vartojimą. Mažinimo priemonės išdėstytos vadovaujantis Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijomis, pasaulio ir Lietuvos mokslininkų išvadamis dėl veiksmingų alkoholio vartojimo mažinimo priemonių⁵⁵. „Antialkoholio“ koalicija taip pat naudojo naudos pritraukimo strategija, stengdamasi išplėsti alkoholio ribojimus palaikančių veikėjų ratą. Taip prie projekto prisidėjo pakviesta nemažai visuomenėje žinomų asmenų, kaip: Donatas Montvydas, Donatas Katkus, Saulius Urbonavičius, Rosita Čivilytė bei politikas ir rašytojas Vytautas Landsbergis. Projekto iniciatyvinėje grupėje aktyviai dirbo A. Veryga, Ramūnas Karbauskis

⁵⁴ Veidas, „Socialinės rizikos apleistumo atvejų tik daugėja.“, *Veidas*, 2016 sausio 28. <<http://www.veidas.lt/tag/savieciu-tragedija>> [Žiūrėta 2017 11 25].

⁵⁵ Juozas Dapšauskas, „Įregistruota iniciatyvinė grupė alkoholio kontrolės įstatymui keisti.“, *Delfi*, 2016 kovo 9d. <<http://www.vlmedicina.lt/lt/iregistruota-iniciatyvine-grupe-alkoholio-kontroles-istatymui-keisti>> [Žiūrėta 2018 02 21].

ir kiti LŽVS nariai.⁵⁶ Kadangi projektas perkopė 50 000 parašų riba buvo užtikrinta, kad jis bus svarstomas Seime.

Šiame projekte buvo akcentuojamos keturios pagrindinės alkoholio vartojimo mažinimo priemonės, labiausiai nukreiptos į jaunus/nepilnamečius asmenis :1) Reklamos draudimas, 2) Pardavimo amžiaus didinimas iki 20 metų, 3) Specializuotų parduotuvių steigimas, 4) Pardavimo laiko trumpinimas⁵⁷. Tuo tarpu kiti siūlymai, kurie nėra mokslo grįsto priemonės, kaip alkoholio vartojimo draudimas renginiuose, taip pat varžybų metu buvo neakcentuojami, o dokumente įrašyti neparyškintu šriftu. Dėl dokumente išvardintų ir vėliau siūlytų priemonių neatitikimo „Už blaivią“ grupėje kilo nesutarimų. Inicijatyvinės grupės vadovas J. Dapšauskas pastebėjo, kad „žmonės pasirašydavo gana impulsyviai, neskyrė daug laiko susipažinimui“ .⁵⁸ Dėl tos pačios priežasties iš iniciatyvinės grupės gretų pasitraukė ir S.Urbonavičius: „Aš visą laiką palaikau viską, kas blaivintų mūsų tautą, bet, iš esmės, aš niekaip nebuvo įsigilinęs, kas ten vyksta, kas ten siūloma. Man buvo pristatyta visiškai kitaip. Po to, kai pasigilinau, paprašiau, kad mane išbrauktų iš ten“. D.Montvydas ir R.Čivilytė taip pat neslėpė abejonų dėl kai kurių siūlymų.

Dar prieš pilietinės iniciatyvos „Už blaivią“ parašų rinkimo akcija alkoholio kontrolės sistemyje viena pirmų aukščiausio valdžios reakcijų pastebėta 2016 metų kovo mėnesį, kai žalingas alkoholio vartojimo klausimas pasiekė aukštą politinį susidomėjimo lygį. Tuometinis opozicijos lyderis, Andrius Kubilius, alkoholio vartojimo problemai spręsti siūlė mokslo įrodymais grįstas priemones. Parlamento posėdyje buvo pateikti šie siūlymai dėl alkoholio prieinamumo mažinimo: specializuotų parduotuvių steigimas, amžiaus cenzos didinimas iki 20 metų, reklamos draudimas ir 20 proc. akcizų didinimas kiekvienais metais. Šių siūlymų teikimas buvo argumentuojamas remiantis mokslinių tyrimų rezultatais. Balsavimo metu siūlymams pritarta ir jų svarstymas pateko į komitetų darbotvarkę,⁵⁹ kur buvo rengiamas įstatymo projektas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimo“ dar esant LSDP valdančiojoje daugumoje.

⁵⁶ Delfi, „D.Montvydas ir atsakingi piliečiai stoja į kovą su alkoholizmu“, *Delfi*, 2018 kovo 16d.

<https://www.delfi.lt/veidai/zmones/d-montvydas-ir-atsakingi-pilieciai-stoja-i-kova-su-alkoholizmu.d?id=70722906>

[Žiūrėta 2018 02 21]

⁵⁷ Monika Midverytė-Ofs, „Ką siūlo iniciatyva už blaivią. Pokalbis su Aurelijumi Veryga“, *Bernardinai*, 2016 kovo 24d.

<<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-03-23-ka-siulo-iniciatyva-uz-blaivia-pokalbis-su-aurelijumi-veryga/142197>> .[Žiūrėta 2018 02 22].

⁵⁸ Delfi, „D.Montvydas ir atsakingi piliečiai stoja į kovą su alkoholizmu“, *Delfi*, 2018 kovo 16d.

<<https://www.delfi.lt/veidai/zmones/d-montvydas-ir-atsakingi-pilieciai-stoja-i-kova-su-alkoholizmu.d?id=70722906>> [Žiūrėta 2018 01 08].

⁵⁹ Dalius Simėnas, Stasys Gudavičius, „Verslo aplinka imasi radikalių alkoholio ribojimo priemonių“, *Verslo žinios*, 2016 kovo 24d. <<https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2016/03/24/imasi-radikaliu-alkoholio-ribojimo-priemoniu>> [Žiūrėta 2018 03 01].

Alkoholio kontrolės įstatymas taip pat sulaukė ir reikiama politinio dėmesio iš Prezidentės. 2016 birželį, metiniame pranešime, dar kartą pabrėžta, kad alkoholio kontrolės klausimas yra vienas iš prioritetų, o problema turi būti sprendžiama: „Priklausomybių liūne grimzta jau 56 tūkst. žmonių, alkoholizmas tampa daugelio socialinių problemų rykšte. Alkoholio kontrolės įstatymas per 4 metus bandytas taisyti jau 103 kartus. Šiuo metu Seime eilės laukia dešimtys su tuo susijusių pataisų. Nesulaukę veiksmingų sprendimų, įstatymų pakeitimus jau siūlo patys žmonės. Pilietinės iniciatyvos verčia nedelsti ir reaguoti. Dėl socialinio saugumo būtinas sutarimas kaip dėl šalies gynybos. Reikia tokio pat aiškaus veiksmų plano, tinkamų priemonių, profesionalaus koordinavimo ir kontrolės.“⁶⁰ Alkoholio mažinimo klausimo patekimas į Parlamento ir Prezidentės darbotvarkę leidžia teigti, kad klausimui buvo skirtas aukštas politinis dėmesys, taip pat politikai pabrėžia, kad keičiasi ir viešojo nuomonė, piliečiai nėra patenkinti dabartiniu status quo, nepakankama kontrole.

Keičianti viešajai nuomonei dėl alkoholio vartojimo, rugpjūčio mėnesį, Lietuvos prekybos įmonių asociacija sureagavo į gresiančius ribojimus ir klausimo aukštą politinį dėmesį pradėdami iniciatyvą prieš vaikų-paauglių alkoholio prieinamumą. Asociacijos inicijuotos akcijos „rodom“ metu, visiems dalyvaujančių prekybos centrų kasininkams buvo nurodyta tikrinti visų alkoholio prekes perkančių klientų asmens dokumentus. „mes tikime, jog šis mažas pirkimo įpročio pakeitimas gali būti didelio pokyčio visuomenėje pradžia. Pokyčio, kuris apsaugos mūsų vaikus. Rodydami dokumentą ir prisiimdami atsakomybę, rodysime pavyzdį savo aplinkai ir visuomenei“, – sako Laurynas Vilimas“. Akcija pradėdama rugsėjo mėnesį⁶¹ tačiau vyko iki rugsėjo mėnesio galo, kai Parlamente buvo balsuota dėl šios tvarkos stabdymo. Už akcijos naikinimą balsavo Seimo narių dauguma, argumentuodami, kad tokie ribojimai pertekliniai, įstatymas įsigaliojo pasirašius Prezidentei.⁶² Tą patį mėnesį Vyriausybėje į alkoholio kontrolės posistemio pokyčius buvo žvelgiama dviprasmiškai. Ministrų kabineto posėdyje priimtas nutarimas skeptiškai įvertinti šį pavasarį daugiau kaip 50 000 piliečių paremtą iniciatyvą dėl kardinalių pokyčių alkoholio kontrolės įstatyme, smarkiai apribojančių svaigalų prieinamumą. Siūloma radikalius siūlymus svarstyti kompleksiskai, kai bus svarstomas visas

⁶⁰Verslo žinios, „Prezidentės metinis pranešimas“, *Verslo žinios*, 2016 birželio 9 d. <<https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2016/06/09/prezidentes-metinis-pranesimas>> [Žiūrėta 2018 03 01].

⁶¹Rūta Vizbarienė, „Prekybininkai laikosi sutarimo: tikrins visų perkančių alkoholi dokumentus“, *Verslo žinios*, 2016 rugpjūčio 24d. <<https://www.vz.lt/sectoriai/prekyba/2016/08/24/prekybininkai-laikosi-sutarimo-tikrins-visu-perkanciu-alkoholi-dokumentus>> [Žiūrėta 2018 03 01].

⁶²Rūta Vizbarienė, Stasys Gudavičius, „Seimas stabdo dokumentų reikalavimą perkant alkoholį, bet neaišku ar pavyks“ *Verslo žinios*, 2016 rugsėjo 27d. <<https://www.vz.lt/sectoriai/prekyba/2016/09/27/seimasstabdo-dokumentu-reikalavima-perkant-alkoholi-bet-neaisku-ar-pavyks>> [Žiūrėta 2018 03 02].

alkoholio kontrolės įstatymas⁶³. Tačiau dėl artėjančių Seimo rinkimų, klausimo svarstymas buvo atidėtas kitai kadencijai.

Nors politinis dėmesys sumažėjo, tačiau rinkimų agitacijos metu dvi partijos, TS-LKD (rinkiminėje programoje „Planas Lietuvai“ pabrėžia, kad reikia imtis veiksmų dėl žalingo alkoholio vartojimo dėl vis blogėjančios statistikos, kai Lietuva yra trečia daugiausiai alkoholio suvartojanti valstybė) ir LŽVS, naudojo labai panašią retoriką pasisakydamos už alkoholio kontrolės griežtinimą. Dėl ilgalaikio dalyvavimo alkoholio kontrolės posistemyje abi šias partijas galima priskirti „Anti-alkoholio“ koalicijai. Kaip galima pastebėti „TS-LKD ir LŽVS rinkimų kampanijos“ lentelėje (priedas C), abiejų partijų siūlomos viešosios politikos priemonės beveik identiškos. 4 iš 6 skirtingų koalicijų atstovai patvirtino, kad didžioji dalis TS-LKD narių palaikė griežtinimą. TS-LKD nario Saudargo teigimu: „Alkoholio kontrolės politikos klausimai buvo intensyviai svarstomi dar 2008-2012 m. LR Seimo kadencijoje, kuomet TS-LKD buvo valdančiojoje koalicijoje, ir buvo imtasi spręsti problemą, kuri, deja, mūsų visuomenėje buvo stipriai įsisenėjusi“.⁶⁴

Apibendrinant, visą laikotarpį iki valdančiosios daugumos pasikeitimo 2016 metų sausį įvykusi „Šulinio tragedija“ ir negerėjanti alkoholio vartojimo statistika atvėrė progos langą kaitai alkoholio kontrolės posistemyje. Atsivėrus progos langui „Anti-alkoholio“ koalicijos nariai pasinaudojo išorės šokų strategija ir pradėjo parašų rinkimo akciją, taip pritraukdami visuomenės palaikymą. Vis dėlto koalicija už laisvą individo pasirinkimą geriau panaudojo tinklų strategiją, ir net aukštas politinis dėmesys tiek Prezidentės, tiek Seime nepadėjo, kai projektas pradėtas vilkinti Vyriausybėje, tiksliau Ūkio ministerijoje, taip nukeliant jį tolimesniems svarstymams. Tačiau dvi partijos TS-LKD ir LŽVS, paviėšinusios savo rinkimų programas, vėl suaktyvino alkoholio kontrolės posistemyje alkoholio kontrolės griežtinimo klausimą, ir tai lėmė, kad alkoholio kontrolės klausimas posistemyje negrįžo į senąjį status quo.

3.2 ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS KOALICIJOS PASIKEITUS VALDANČIAJAI DAUGUMAI

Prieš pradėdant analizuoti išorės, tarpinius ir vidaus veiksnius, lėmusius alkoholio kontrolės politikos kaitą, svarbu identifikuoti pagrindinius koalicijų veikėjus dalyvavusius alkoholio kontrolės politikos procese. Pasikeitus kontekstui, priešingai nei ankstesniame alkoholio kontrolės politikos procese,

⁶³ Stasys Gudavičius, „Vyriausybė skeptiška dėl piliečių reikalavimų riboti alkoholio prieinamumą“, *Verslo žinios*, 2016 rugpjūčio 31d. <<https://www.vz.lt/sectoriai/prekyba/2016/08/31/vyriausybe-skeptiska-del-pilieciu-reikalavimu-riboti-alkoholio-prieinamuma>> [Žiūrėta 2018 03 04].

⁶⁴ Interviu su Pauliumi Saudargu, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 kovo 26d..

matoma, kad koalicijų struktūra ypač „Antialkoholio“ koalicijoje skyrėsi. Tiek Sveikatos Apsaugos Ministerijoje, tiek ir Seime už alkoholio kontrolės griežtinimą projektas turėjo didelį palaikymą, išskirtinai A.Veryga ir R.Karbauskis buvo įvardinti kaip pagrindiniai asmenys veikę dėl įstatymo priėmimo. Tuo tarpu visuomeninės organizacijos, kovojusios prieš alkoholio kontrolės griežtinimą, buvo mažiau svarbios procese, nes pats A.Veryga buvo gerai susipažinęs su mokslo įrodymų grįsta alkoholio kontrolės politika. Koalicijos „Už laisvą individo pasirinkimą“ narių teigimu šios organizacijos nebuvo labai įsitraukusios į procesą, tačiau buvo matomas jų palaikymas politikos per viešus pasisakymus, dažniausiai jų internetiniuose portaluose arba paskyrose.⁶⁵

Aušrinės Armonaitės teigimu, komitetuose buvo aktyvūs tik NTAKD atstovai, tuo tarpu kiti palaikė politiką tyliai. Dar senesniame tyrime, kai A.Veryga nebuvo Sveikatos Apsaugos Ministru „Anti-alkoholio“ koalicijos nariai įvardino jį kaip „neabejotinai tą asmenį, ant kurio pečių laikosi kova prieš tabaką ir alkoholį“⁶⁶ todėl tai galėjo lemti tai, kad dabartiniame procese kitos blaivybės organizacijos vangiai dalyvavo procese.

Taip pat nemažiau aktyvūs buvo ir TS-LKD nariai, kurie taip pat oponuojančios koalicijos narių, buvo įvardinti kaip nemažai prisidėję prie politikos kaitos.⁶⁷ Remiantis komitetų posėdžių stenogramomis, balsavimu ir veikla Seime galima išskirti Paulių Saudargą, kurio veikla nemažai prisidėjo prie alkoholio kontrolės kaitos. Kaip TS-LKD narys nuo 2008 metų⁶⁸, aktyviai dalyvauja Seimo Sveikatos Komisijos ir Valančiaus darbo grupės veikloje, taip pat buvo Seimo laikinosios Motiejaus Valančiaus blaivybės Sąjūdžio grupės pirmininkas. Nors TS-LKD buvo taip pat „Anti-alkoholio“ koalicijos narė, tačiau partijos pirmininkas, G.Landsbergis, posėdžio metu aiškiai pareiškė, kad nesutinka dėl daugumos antrinių įsitikinimų. Jo teigimu TS-LKD palaiko reklamos draudimą, pardavimo laiko trumpinimą ir vienokią ar kitokią amžiaus cenzą, tuo tarpu dėl pardavimo paplūdimiuose, draudimo vartoti alkoholį renginiuose LVŽS tik griaua pačią reformą ir skaldo visuomenę⁶⁹. LSDP frakcijos pozicija buvo daug sudėtingesnė, nors jie palaikė didžiąją dalį siūlymų,

⁶⁵ Interviu su Aušrine Armonaite, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 kovo 3d.

⁶⁶ Pukinaitė, 55.

⁶⁷ Interviu su Aušrine Armonaite, LVK atstovu, jaunųjų liberalų buvusiu Prezidentu.

⁶⁸ Interviu su Pauliumi Saudargu.

⁶⁹ Seimo rytini posėdžio Nr.65 stenograma.

tačiau dėl kai kurių siūlymų kilo stiprių nesutarimų, kaip, pavyzdžiui, valstybinių alkoholio parduotuvių⁷⁰ taip pat ir dėl amžiaus ilginimo nuo 18 iki 20 metų⁷¹

Tuo tarpu koalicija „už laisvo individo pasirinkimą“ mobilizavo daug daugiau finansinių resursų, kad nebūtų priimti prekybą ribojantys įstatymai. Pradedant nuo visuomenės nuomonės apklausų iki nepriklausomų tyrimų užsakymo. Šioje koalicijoje galima išskirti tris grupes veikėjų: verslo atstovus aktyviausius legalaus verslo aljansą, Lietuvos verslo konfederaciją, mažiau aktyvius Lietuvos pramoninkus, aludarių gildiją, daugybę festivalių organizatorių arba žinomų visuomenės veikėjų. Taip pat Lietuvos liberalų Sąjūdį aktyviausiai pasisakė A. Armonaitė, kuri aktyviai dalyvavo politikos procese, tiek ir Eugenijų Gentvilą. Lietuvos ūkio ministerija, kuri praėjusioje kadencijoje aiškiai pasisakė prieš griežtinimą, šioje kadencijoje pakeitė savo poziciją dėl valdančiosios daugumos pasikeitimo, kai ministru tapo LŽVS atstovas. Kita kategorija valstybės agentūros ministerijos atstovai pasisakančios už nevaržomą prekybą ir mažesnę valstybės intervenciją: Lietuvos laisvosios rinkos institutas, kuris aiškiai išdėstė savo poziciją dėl valstybės nesikišimo į laisvą rinką ir galimų problemų dėl šešėlinės prekybos⁷².

Koalicijos nariai „Už laisvą individo pasirinkimą“ taip pat aiškiai atsiskleidė, kai prasidėjo diskusija dėl draudimo vartoti alkoholį renginių metu „laivė rokenrolui“ renginio vienas iš organizatorių, Lauras Lučiūnas, išsako tokią pat poziciją ir žiniasklaidoje „neneigiame, kad Lietuvoje yra alkoholiu piktnaudžiaujančių asmenų ir su alkoholizmu susijusių problemų. Vis dėlto, esame įsitikinę, kad siūlomi draudimai ir ribojimai, jų nesprendžia, o tik suvaržo kitų atsakingus pasirinkimus“⁷³ Dėl įsitikinimo, kad individas gali rinktis laisvai pasisakė daug žinomų asmenų, tačiau, kadangi jie procese dalyvavo epizodiškai jų sąrašas pateikiamas D priede. Žemiau esančioje lentelėje pateiki aktyvus koalicijos dalyviai, kurie išskirti remiantis Seimo Komitetų, balsavimo stenogramomis, respondentų interviu ir naujienų portalų turiniu. Taip pat toliau išdėstomi pagrindiniai griežtinimo siūlymai ir koalicijų pozicijos. Dėl atskirų siūlymų. Taigi, galima teigti, kad koalicija „Antialkoholis“

⁷⁰ Rūta Pukenė, „A. Butkevičius abejoja viena pagrindinių R. Karbauskio idėjų“, *Delfi*, 2016 lapkričio 2d. <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/a-butkevicius-abejoja-viena-pagrindiniu-r-karbauskio-ideju.d?id=72740040>> [Žiūrėta 2017 11 19]

⁷¹ Klaudijus Maniokas, „K. Maniokas. Viltis, o ne protas veda Lietuvos valstybę“, *Delfi*, 2017 gegužės 3d. <<https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/k-maniokas-viltis-o-ne-protas-veda-lietuvas-valstybe.d?id=74536598>> [Žiūrėta 2018 03 05]

⁷² Žilvinas Šilėnas, „Alkoholio ateitis Lietuvoje- Europa ar Islamo valstybė“, Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2017, Vilnius. <<https://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/zilvinas-silenas-alkoholio-ateitis-lietuvoje-europa-ar-islamo-valstybe/zilvinas-silenas>> [Žiūrėta 2017 02 05]

⁷³ Martynas Žaliokas, „Koncerte prie Seimo gyventojai prašo neperlenkti su naujais draudimais“ *Delfi*, 2017 gegužės 16d. <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/koncerte-prie-seimo-gyventojai-praso-neperlenkti-su-naujais-draudimais.d?id=74657610>> [Žiūrėta 2018 03 11]

buvo daug labiau susipriešinusi dėl antrinių politikos siūlymų, nei koalicija „Už laisvą individo pasirinkimą“.

3 lentelė. Palaikymo koalicijų struktūra ir įsitikinimai.

ALKOHOLIO KONTROLĖS POSISTEMIO KOALICIJOS	
„Anti-alkoholio koalicija“ nariai	„Už laisvą individo pasirinkimą koalicija“ nariai
LŽVS (išskiriamas R.Karbauskis), A.Veryga, A.Širinskienė, TS-LKD, SAM, Lietuvos Medicinos Studentų Sąjunga, Už blaivią (J.Dapšauskas), Nacionalinė alkoholio ir tabako koalicija, jaunieji psichiatrai, Lietuvos Vyskupų Sąjunga ir kitos su blaivybę susijusios sąjungos, A. Vinkus.	Lietuvos laisvosios rinkos institutas (M.Tininas), Lietuvos verslo konfederacija, Legalaus verslo aljanso prezidentas R.Apulskis, liberalus jaunimas, žiniasklaidos atstovai (daugiau dėl reklamos draudimo), Lietuvos viešbučių ir restoranų asociacija (Evalda Šiškauskienė), festivalių organizatoriai.
ANTRINIAI ĮSITIKINIMAI (PRIEMONĖS)	
Pardavimo laiko trumpinimas	
Už (beveik nebuvo konflikto, maži instrumentiniai nesutarimai dėl tikslų valandų)	Prieš
Visiškas reklamos draudimas	
Už (beveik nebuvo matoma konflikto)	Prieš (vieninga pozicija)
Alkoholio pardavimo amžiaus didinimas nuo 20 metų	
Konfliktas (daugiau už, bet norima išimčių), leisti vartoti silpną alkoholį iki 15 laipsnių nuo 18 metų, keliamas neįgyvendinamumo klausimas komitete dėl to pasisakė G.Landsbergis.	Prieš (nors klausimas daugiau svarbus jaunimo organizacijoms ir LRLS, taip pat dėl mažiau pasisakė LSDPF narys A.Skardžius)
Draudimas vartoti alkoholį festivaliuose	
Aukštas nesutarimo laipsnis koalicijos viduje. Pasigendama įrodymų kodėl tai pakeistų visuomenės alkoholio vartojimą. Taip pat daug kritikos sulaukiama dėl to, kad pasirinkta netinkama tikslinė grupė, kuri „koalicijos narių“ manymų nėra- prasigėrusi.	Prieš (vieninga pozicija)

Valstybinių alkoholio parduotuvių	
Konfliktas (LŽVS labiau už, TS-LKD programoje už, bet vėliau labiau prieš)	Prieš (vieninga pozicija) Grindžiama per tai, kad valstybė negali kištis į rinką, kontroliuoti laisvą prekybą. Kyla daug diskusijų dėl atitikimo Konstitucijai
Dėl nestacionarių lauko kavinių alkoholio pardavimo	
Konfliktas dėl būtinumo (ar lauko kavinėse besilankantys asmenys yra ta grupė, kuriai gresia alkoholio vartojimo problemos).	Prieš
Draudimas viešai gabenti alkoholinius gėrimus	
Atsisakyta dėl įrodymų trūkumo ir įgyvendinimo. Kas turėtų vykdyti stebėseną tokio tipo pažeidimo. Seimo sveikatos reikalų komitete savo siūlymą paneigė pats R.Karbauskis argumentuodamas, kad šiame etape jis yra perteklinis	Prieš
Draudimas alkoholiniai gėrimais prekiauti paplūdimiuose	
Už, nėra matoma didelio konflikto	Prieš, nors nėra didelio pasipriešinimo iš koalicijos narių dėl to, kad tai liečia labai siaurą interesų grupę. Palangos kurorto asociacijos prezidentės pozicija, kad bandoma rasti išeitį, bet kurortas orientuotas į sveikatingumą.
Dėl alkoholinių gėrimų draudimo prekiauti puodelio tipo taroje ir alkoholinių gėrimų stipresnių, nei 6 laipsniai taros sumažinimo iki 0,2 l.	
Už puodelio tipo taros draudimą, kyla abejonių dėl 0,2 l. taros sumažinimo. Galiausiai nėra priimamas dėl ES teisės galimo neatitikimo.	Prieš taros sumažinimą dėl per didelių gamybos kaštų.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

3.3 IŠORĖS IR SANTYKINAI STABILŪS VEIKSNIAI

Išorės ir santykinai stabilūs veiksniai svarbūs dėl to, kad jais pasinaudojus koalicijos gali gauti reikiamų naujų resursų strategijoms, ir todėl šioje dalyje išskiriami pagrindiniai išorės ir santykinai

stabilūs veiksniai bei jų pokyčiai.⁷⁴ Alkoholio kontrolės posistemyje pastebimi du svarbūs santykinai stabilūs veiksniai: tai - PSO teikiama statistika ir rekomendacijos, kaip sumažinti alkoholio vartojimą visuomenėje. Taip pat vis publikuojami tyrimai atskleidžiantys blogus sveikatos rodiklius susijusiu su alkoholio vartojimu.

Remiantis Mindaugo Štelemėko („Antialkoholio“ koalicijos nario) disertacija 2006-2011 metais alkoholio vartojimo sąlygotos mirtys sudarė 9 proc. visų mirčių, nors svarbu pabrėžti, kad pirmoji grupėje, kurioje alkoholio vartojimas tiesiogiai koreliuoja su mirtingumu sudarė 2,8 proc. šioje grupėje didžiąją dalį sudarė 45 metų ir vyresni vyrai. Taip pat alkoholio vartojimas šiame laikotarpyje lėmė 8,9 sveikatos sutrikimų ir sudarė 7,6 proc. darbo praradimo atvejus. Nemažiau svarbi ir su nusikalstamumu susijusi statistika net 14 proc. autoavarijų sukėlė neblaivūs vairuotojai.⁷⁵ Šios disertacijos išvados buvo dažnai cituojamos „Antialkoholio“ koalicijos narių, kaip įrodymas, kad alkoholio sukelti negalavimai ir mirtys nėra mažiau svarbūs, nei, kad pavyzdžiui, tabako.

Tačiau, daugiausiai susirūpinimo ir diskusijų ir susirūpinimo sukėlė 2017 metais PSO pavišintas dokumentas, nors Lietuva pastarąjį dešimtmetį buvo viena daugiausiai alkoholio vartojanti šalis. PSO dokumente skelbiama, kad Lietuva užima trečią vieną pasaulyje pagal alkoholio suvartojimą. Tai reiškia, kad asmenys nuo 15 metų Lietuvoje vidutiniškai suvartoja 18.2 l gryno etilo alkoholio, suvartojimas nuo 2010 pakilo 2.8 litro. Remiantis šia statistika, Lietuvą alkoholio vartojime lenkia tik Baltarusiją ir Moldovą, kas kelia didelį susirūpinimą dėl vis blogėjančios padėties ir įvaizdžio pasaulyje.⁷⁶

Tai, kad vis blogėjantys statistiniai rodikliai buvo viena iš priežasčių lėmusių alkoholio kontrolės kaitą, patvirtino ir beveik visi respondentai, tiek ir iš koalicijos „Už laivą individo pasirinkimą“, tiek ir „anti-alkoholio“ koalicijos nariai. Žinoma, koalicijos nariai „už laisvą individo pasirinkimą“ pažymėjo tai, kad neretai pateikiama statistika gali būti klaidinanti dėl naudojamos tyrimo metodologijos, arba duomenų interpretacijos.⁷⁷ Dėl to daugiausiai nepasitenkinimo kilo pateikus

⁷⁴ Sabatier, Weible, *Themes and Variations: Taking Stock of the Advocacy Coalition Framework*, 121-142.

⁷⁵ Mindaugas Štelemėkas, „Alkoholio vartojimo socialinė ir ekonominė žala Lietuvoje“ Daktaro disertacija, Lietuvos Sveikatos mokslų Universitetas, 2014 m. <[file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/2197712%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/2197712%20(2).pdf)> [žiūrėta 2018 03 22].

⁷⁶ World Health Organization, „World Health Statistics 2017: Monitoring health for the SDGs“, 2017. <http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/2017/en/> [žiūrėta 2018 03 12]

⁷⁷ Interviu su LVK atstovu, A. Armonaite.

statistikos departamento duomenis Lietuvoje suvartojama 13.2 l etilo alkoholio⁷⁸ (neįskaitant nelegalaus alkoholio) kas reikštų, kad šie duomenys nesutapo su PSO interpretacija.

Remiantis „Palaikymo koalicijų pagrindu“ galima teigti, kad valdančiosios daugumos pasikeitimas yra vienas iš svarbiausių išorės įvykių lėmusių tai, kad įvyko alkoholio kontrolės politikos kaita. LŽVS atėjimas į valdančiąją daugumą patvirtintų hipotezę, kad valdžios pasikeitimas yra būtina, bet nepakankama sąlyga politikos kaitą, tačiau interviu metu, kai buvo klausta kokios organizacijos ar asmenys labiausiai prisidėjo prie politikos kaitos dauguma respondentų paminėjo ne tik LŽVS, bet ir TS-LKD, kurie šioje politikoje kaip partija dalyvauja ilgiau, nei LŽVS. Tuo tarpu išorės šokai kaip tragedijos, susijusios su alkoholio vartojimu birželio mėnesio balsavime, neturėjo tiek įtakos kiek seniau. „Labai gaila, kad Seimas su supurtydavo tik tada, kai atsitikdavo kas nors labai tragiško. Šitas žingsnis įvyko be kokių nors didelių purtymų, tikrai ne be didelio pasipriešinimo, bet tai yra normalus, galų gale suplanuotas, sistemingas kelių priemonių priėmimas, nors ir labai sunkiai⁷⁹“.

Lietuvos Verslo konfederacijos atstovo teigimu - „Daug politikų, ir iš valdančiosios koalicijos ir iš TS-LKD ir pats Sveikatos Apsaugos Ministras teikė daug deklaratyvių ir nerealistinių siūlymų ir naudojosi šia tema, kaip savo populiarumo tarp rinkėjų populistine retorika, kas taip pat trukdė ieškant konstruktyvių ir realių sprendimų.⁸⁰“ kas būtų įrodymas, kad a) alkoholio kontrolės politikoje aktyviai veikė ne vien LŽVS ir b) buvo atsižvelgiama į visuomenės nuomonę ir vyraujančias politikos tendencijas.

Sekantis itin svarbus išorės veiksnys yra viešosios nuomonės kaita, nors tai sunku tiksliai pamatuoti, ir 2016-2017 metų laikotarpyje randama tik viena reprezentatyvi apklausa. Tačiau galima teigti, kad Seime balsuota už, ir buvo priimti tie sprendimai, kurie buvo labiau palaikomi, nei nepalaikomi visuomenės - alkoholinių gėrimų visiškas reklamos uždraudimas, alkoholinių gėrimų pardavimo amžiaus cenzo didinimas iki 20 metų ir trumpinamas pardavimo laikas (žr. lentelėje žemiau). Daugiausiai nepasitenkinimo keliantys instrumentai alkoholio vartojimui mažinti yra alkoholio kainų didinimas, specializuotų parduotuvių steigimas ir didelio susidomėjimo sulaukęs alkoholio prekybos festivalių/renginių metu draudimas. Taigi, nors draudimai susilaukė neigiamos visuomenės nuomonės, tačiau buvo priimti tik tie, kurie remiantis apklausa sulaukė daugiau teigiamos, nei neigiamos visuomenės nuomonės.

⁷⁸ Gintarė Petkevičienė, „PSO mitas bliūkšta: Statistikos departamentas paskelbė tikruosius alkoholio suvartojimo skaičius“, *Delfi*, 2017 gegužės 30d. <<https://www.delfi.lt/sveikata/sveikatos-naujienos/pso-mitas-bliuksta-statistikos-departamentas-paskelbe-tikruosius-alkoholio-suvartojimo-skaicius.d?id=74784460>> [žiūrėta 2018 03 15]

⁷⁹ Rytinio Seimo posėdžio Nr.35 stenograma.

⁸⁰ Interviu su LVK atstovu

4 lentelė. Visuomenės nuomonės apklausa, dėl alkoholio kontrolės politikos griežtinimo priemonių.

	Pritariu	Nepritariu	Sunku pasakyti
Visiškai uždrausti alkoholinių gėrimų reklamą	51 proc.	33 proc.	16 proc.
Padidinti alkoholinių gėrimų kainas	22 proc.	65 proc.	13 proc.
Sutrumpinti alkoholinių gėrimų pardavimo laiką	46 proc.	41 proc.	13 proc.
Alkoholinius gėrimus parduoti nuo 20 m.	66 proc.	26 proc.	7 proc.
Alkoholinius gėrimus parduoti tik spec. parduotuvėse	37 proc.	50 proc.	12 proc.
Drausti prekybą alkoholiniais gėrimais festivalių/renginių metu	31 proc.	53 proc.	16 proc.

Šaltinis: „Vilmorus“ <https://infogram.com/kurioms_kovos_su_alkoholiu_priemonems_jus_pritariate_o_kurioms_nepritariate>

Taigi, apibendrinant išorės ir santykinai stabilių veiksnių įtaką politikos kaitai, galima patvirtinti, kad valdančiosios daugumos pasikeitimas ir bloga alkoholio vartojimo statistika buvo būtinos, bet nepakankamos sąlygos politikos kaitos kaitai. Nors svarbu paminėti, kad šiame procese tragedijos buvo mažiau svarbios dėl to, kad po jų jau buvo praėjęs itin ilgas laiko tarpas, ir todėl statistika (santykinai stabilus veiksnys) buvo daug svarbesnis veiksnys. Tačiau valdančiosios daugumos pasikeitimą vertinti yra daug sunkiau. Tai, kad LSDP alkoholio kontrolės klausimas nebuvo prioritetas jau pastebima ir XV Vyriausybėje, tačiau TS-LKD, taip pat kaip ir LŽVS, tiek ankstesniame procese, tiek ir programoje palaikė politikos kaitą. Taigi, hipotezė dėl valdančiosios daugumos pasikeitimo taip pat pavirtinama.

3.4 LYDERYSTĖS IR POLITINIO DĖMESIO VAIDMUO POLITIKOS KAITAI

Lyderystė tampa labai svarbus veiksnys politikos kaitai pasiekti, dėl itin įtemptos Seimo darbotvarkės, kurios apimtys neretai būna per didelės. Kai kurių balsavimų rezultatus Seime nulemia arba partinės linijos (ideologinių įsitikinimai) arba stiprūs lyderiai, kurie skiria savo laiką, žinias įtikinti kitus asmenis dėl tam tikrų sprendimų. Antra, alkoholio kontrolės sistemyje egzistuoja aukštas nesutarimas dėl viešosios politikos įsitikinimų, kas gali būti priežastis, kodėl neįvyksta kaita. Taip pat svarbu paminėti, kad alkoholio kontrolės sistemyje vyravo labai stiprus nesutarimas dėl to, kiek valstybė turėtų reguliuoti žmogaus laisvą pasirinkimą geriausias to pavyzdys - renginys

laisvė rokenrolui, kai buvo jaučiamas tiesioginis visuomenės pasipriešinimas draudimams prie Seimo.

Remiantis žiniasklaidos monitoringu buvo identifikuoti trys pagrindiniai asmenys daugiausiai pasisakę dėl politikos kaitos: R. Karbauskis, A. Veryga ir G. Landsbergis, žinoma, tai neįrodo, kad jie buvo kaitos lyderiai, tačiau interviu metu visi respondentai įvardino A. Verygą, kaip pagrindinį kaitos iniciatorių. Tiek A. Vinkus, tiek P. Saudargas patvirtino A. Verygos transformacinės lyderystės pavyzdį: „Negalime nepaminti Sveikatos apsaugos ministro Aurelijaus Verygos, kuris nepaisant didelės kritikos, spaudimo, nors ir atsisakė dalies anksčiau keltų idėjų šiuo klausimu, tačiau buvo daugelio priimtų sprendimų „veidas“.⁸¹ Paminėčiau dabartinį sveikatos apsaugos ministrą Aurelijų Verygą, kuriam teko atlaikyti, turbūt, didžiausią politinių oponentų spaudimą, taip pat alkoholio kontrolės srityje dirbančioms valstybės institucijoms ir visiems bendraminčiams bei pagalbininkams.⁸² Panašios nuomonės laikėsi ir kiti respondentai iš abiejų koalicijų, kad pagrindinis pokyčių iniciatorius A. Veryga, kuris toliau palaikė reformą neatsižvelgiant į vis blogėjančius reitingus kaip Ministras, nebijojo politinės nesėkmės, o kaip partijos buvo išskirtos TS-LKD ir LŽVS. Kaip nevyriausybines organizacijas buvo vieną kartą išskirta NTAKD, NATK ir jaunieji medikai, tačiau jų vaidmuo buvo labiau pažymėtas kaip pagalbinis.

Tačiau remiantis pasisakymais žiniasklaidoje R. Karbauskio retorika buvo itin panaši į transakcinę lyderystę, kai jis mini, kad Socialdemokratams pasirinkus nebalsuoti už alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimus grėstu rimtas pavojus dėl valdančiosios daugumos skilimo.⁸³ Tuo tarpu Aurelijus Veryga labiau skatino rasti kompromisą dėl bendro tikslo alkoholio vartojimo mažinimo.

Taigi, hipotezę dėl politinės lyderystės galima patvirtinti, nes jei A. Verygos nebūtų nuolatos gražinės klausimo į politinę darbotvarkę ir partija nusprendusi pasitraukti dėl politinės nesėkmės galimybės klausimas dėl kaitos veikiausiai būtų nukeltas į kitą sesiją arba būtų priimti neesminiai pokyčiai nesulaukę tokio didelio visuomenės pasipriešinimo.

Tuo tarpu reikalingą politinio dėmesys buvo išreikštas tiek Dalios Grybauskaitės, tiek ir Vyriausybės. Prezidentė dar prieš Vyriausybei alkoholio kontrolės klausimą padarant prioritetiniu siūlė Vyriausybei imtis veiksmų ir sumažinti alkoholio prieinamumą.⁸⁴ Taip pat 2017 metų kovo 14d. savaitė po Prezidentės pareiškimo įsigaliojo ir Vyriausybės veiksmų planas, kuriame aiškiai

⁸¹ Interviu su Pauliumi Saudargu.

⁸² Interviu su Antanu Vinkumi, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 balandžio 3d.

⁸³ BNS, „S.Skvernelis: sunku pasakyti kokia ketvirtadienį bus socialdemokratų pozicija“ *Delfi*, 2017 birželio 1d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/s-skvernelis-sunku-pasakyti-kokia-ketvirtadieni-bus-socialdemokratu-pozicija-del-alkoholio-pataisu.d?id=74812402>> [žiūrėta 2018 02 26]

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Prezidentūra, „Svarbiausioms permainingoms valstybėje-galimybių metas“ *Lietuvos Respublikos Prezidentūra*, 2017 03 08 <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/27180>> [žiūrėta 2018 02 26]

išdėstomas veiksmų planas kovai su alkoholiu. Svarbiausias prioritetas, Alkoholio kontrolės įstatymo pataisų, numatančių alkoholio įsigijimo ir vartojimo amžiaus padidinimą iki 20 metų bei alkoholio reklamos draudimą, griežtesnį prekybos alkoholiu laiko ir pardavimo vietų ribojimą, kitų alkoholio pasiūlą ir paklausą ribojančių reguliacinių priemonių taikymą, parengimas ir priėmimas⁸⁵. Taip pat Vyriausybė balandžio 12d. pateikė išvadas dėl Seimo narių ir 50 000 Lietuvos gyventojų alkoholio kontrolės mažinimo priemonių, kaip ir Vyriausybės projekte laikomasi tos pačios nuostatos, kad pritariama laiko ilginimui, amžiau cenzo didinimui ir reklamos draudimui (su išimtimi, kad aiškiai bus apibrėžta kas yra reklama)⁸⁶

Sekantis žingsnis, kai alkoholio kontrolės įstatymo svarstymas pakeitimo į Seimo Sveikatos reikalų komiteto darbotvarkę ir galiausiai gegužės mėnesį, pavasario sesijos metu, projektas pasiekė ir Parlamentą.

Taigi, apibendrinant, R. Karbauskio ir A. Verygos lyderystė ir alkoholio kontrolės klausimo iškėlimas į Vyriausybės prioritetų sąrašą, Prezidentės mokslo įrodymais grįstų priemonių palaikymas buvo svarbus tarpiniai veiksniai, kad kaitos kelias nebūtų sustabdytas ir įstatymo projektas pasiektų Seimą galutiniam balsavimui.

3.5 ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS RĖMINIMAS PER ŽINIASKLAIDĄ

Tam, kad geriau suvokti koalicijų narių viešus pasisakymus ir jų kaitą į tyrimą buvo pasirinkta įtraukti nuoseklią turinio analizę nagrinėjančia dviejų koalicijų politikos rėminimą ir jų santykį.

Pirma, „Antialkoholio“ koalicijos narių pasisakymų buvo rasta ženkliai daugiau, nei koalicijos „Už laisvą individo pasirinkimą“, labiausiai žiniasklaidoje dominuojantys koalicijos nariai R.Karbauskis ir A. Veryga, taip pat nemažai randama ir S. Skvernelio ir G. Landsbergio pasisakymų. Turinio analizės rezultatai atskleidžia, kad bendradarbiavimo rėmas buvo daug dažnesnis, nei konflikto kas atrodytų paradoksalu tai palyginus su interviu metu matoma medžiaga. Žinoma, svarbu paminėti, kad bendradarbiavimas apibrėžiamas, ne vien kaip bendradarbiavimas tarp koalicijų, bet ir bendradarbiavimas koalicijos viduje sprendžiant nesutarimus dėl antrinių įsitikinimų (žr. diagramoje žemiau). Tokius rezultatus būtų galima aiškinti per tai, kad tuo metu koalicija „Antialkoholis“ siekė

⁸⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės oficialus puslapis. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2389544007bf11e79ba1ee3112ade9bc> [žiūrėta 2018 03 22]

⁸⁶ Lietuvos Sveikatos Apsaugos Ministerija, „Vyriausybė pritarė alkoholio vartojimo mažinimo priemonėms“ *Sveikatos apsaugos ministerija*, 2017 04 12 < <https://lr.v.lt/lt/naujienos/vyriausybe-pritare-alkoholio-vartojimo-mazinimo-priemonems> > [žiūrėta 2018 04 06]

politikos kaitos ir stengėsi, kad pasiūlytos priemonės būtų kuo tinkamesnės, nes kitaip grėstų, kad kaita neįvyks.

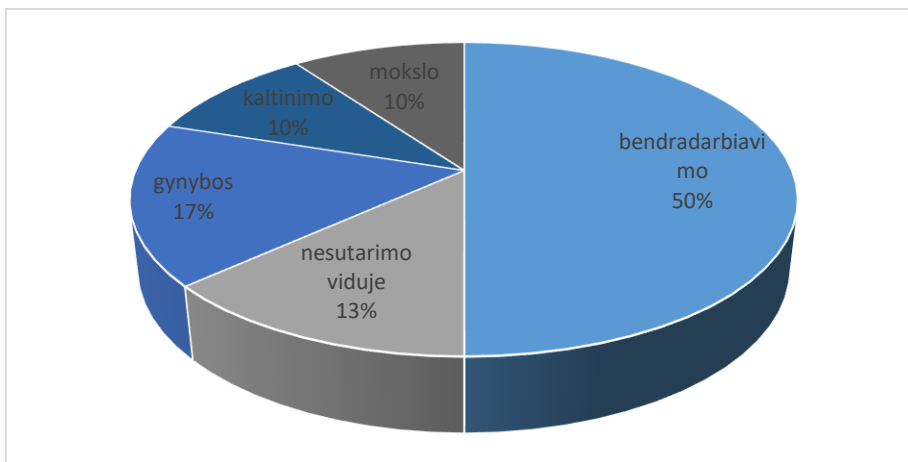
Sekantis svarbus politikos rėmas, dominavęs šioje koalicijoje, yra gynybos, kai dažniausiai buvo atsakoma į kitos koalicijos kaltinimą dėl politikos neįgyvendinamumo arba netinkamų priemonių pasirinkimo, o ribojimai gali vesti į nelegalią alkoholio prekybą, taip pat, kad pasirinkta netinkama tikslinė grupė. Remianti kaltės ir laimėjimų politikos strategija, LŽVS atstovai buvo labiau linkę atsakyti į kitos koalicijos kaltinimą, teisindamiesi, kad reforma bus sėkminga taip tikėdamiesi visuomenės palaikymo. Tačiau, mokslo įrodymų rėmas sudarė tik 1/10 straipsnių dalį, kas alkoholio kontrolės politikos kontekste buvo vienas svarbiausių „Antialkoholio“ koalicijos narių retorikos elementų.

Nesutarimo viduje rėmas dažniausiai atsispindėjo TS-LKD ir LŽVS retorikoje. Būtent šios dvi partijos: opozicijos ir valdančiosios daugumos lyderės konkuravo dėl rinkėjų balsų. Nors abi partijos sutarė dėl to, kad turi įvykti kaita, tačiau politikai dažnai laviruodavo retorikoje kaltindami valdančiąją daugumą dėl sprendimų nepagrįstumo ir pabrėždami, kad jų planas būtų tinkamesnis. Taip TS-LKD griežtinimą matė labiau nukreiptą ne į visą populiaciją arba jaunimą, o daugiau į jau turinčius priklausomybę asmenis čia kilo siūlymai dėl „bambalių“ draudimo ir kritikuodami siūlymus dėl draudimo alkoholį vartoti festivaliuose. Nuolatinis nesutarimas tarp opozicijos ir valdančiosios daugumos yra jau nusistovėjusi praktika Lietuvoje⁸⁷ tai įrodo ir šis atvejis, kai vienos koalicijos narės nesutaria dėl to, kas prisiims laimėjimus, jei politika bus sėkminga.

Apibendrinant, „Antialkoholio“ koalicijos narių retoriką galima pastebėti, kad žiniasklaidoje atsispindėjo bendradarbiavimo ir gynybos į kitos koalicijos kaltinimą rėmai, nes griežtinimo sprendimai jau atėję iki aukščiausio lygio tai yra Seimo komiteto svarstymo, nenorėta, kad kita koalicija procesą vilkintų arba sustabdytų. Nesutarimo viduje rėmas dar kartą įrodo, kad net tos pačios koalicijos narės esančios valdžioje gali kaltinti viena kita dėl to, kad vyksta konkurencinė kova kas bus perrinkti ir prisiims laimėjimus dėl įvykusios kaitos.

⁸⁷ Nakrošis, *Kaltės politika Lietuvoje: ką dar būtų galima suversti oponentams*.

2 paveikslas. Koalicijos „Antialkoholis“ naudojami rėmai „Delfi“ naujienų portale.



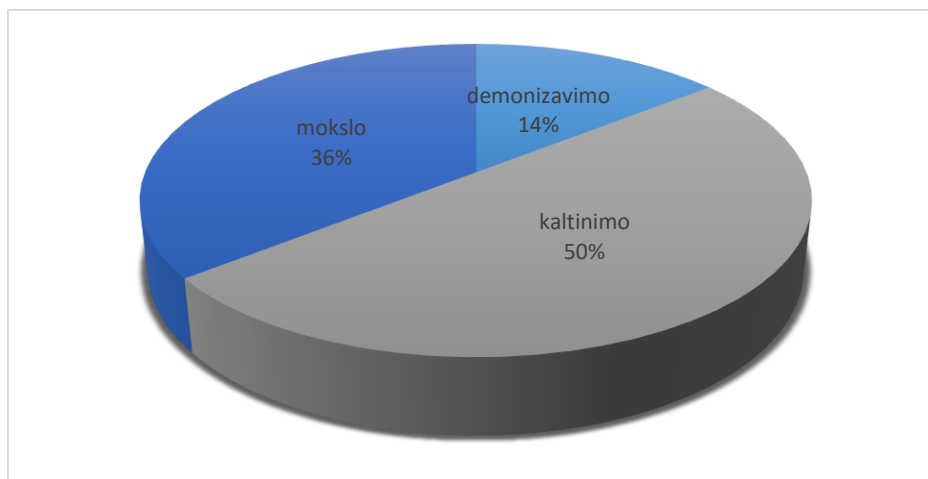
Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Tuo tarpu koalicijos „Už laisvą individo pasirinkimą retorika“ skiriasi. Ši koalicija daugiausiai kaltino kitos koalicijos siūlomas alkoholio vartojimą mažinančias priemones, taip pat kritikos sulaukė ir pagrindinis šios koalicijos mokslo įrodymų rėmas, kad griežtinant kontrolę ir ribojant prieinamumą augs nelegali alkoholio prekyba, didės šešėlis, buvo pateikiamas ne vienas tyrimas pateikiantis statistiką. Mokslo įrodymų rėmas naudotas siekiant susilpninti „Antialkoholis“ koalicijos naudojama demonstravimo strategiją, kuri remiamasi PSO rekomendacijomis, mokslo įrodymais grįsta, alkoholio vartojimo mažinimo statistika, tačiau neatsižvelgiama į Lietuvos kontekstą, aukštą šešėlinę ekonomiką, kuri gali ir toliau didėti, jei bus įvesti nauji ribojimai.

Taip pat nemažai dėmesio skiriama ir tam, ką LVK atstovas patvirtino interviu metu⁸⁸, kad pradedama ne nuo struktūrinių reformų mažinant nedarbą, gerinant aplinką regionuose, bet nuo draudimų, kurie niekur nenuves, o pradėtos reformos yra lengviausias kelias, tačiau ateityje turėsiantis rimtas pasekmes. Svarbu pabrėžti, kad priešingai, nei „Antialkoholis“ koalicijoje šioje pagrindiniai asmenys buvo verslo atstovai: Legalaus verslo aljansas, LVK ir kitos organizacijos. Daug mažiau politikų pasisakymų. Tai galima aiškinti per tai, kad politikų pasisakiusių prieš ribojimus buvo santykinai mažuma ir daugiausiai įtakos ribojimai galėjo turėti verslo atstovams.

2 paveikslas. Koalicijos „Už laisvą individo pasirinkimą“ naudojami rėmai „Delfi“ naujienų portale.

⁸⁸ Lietuvos Verslo Konfederacijos atstovas, interviu su autoriumi, Vilnius, 2017 kovo 7d.



Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Apibendrinant, galima teigti, kad žiniasklaidoje dominavo „anti-alkoholio“ koalicijos bendradarbiavimo rėmas, rasti bendrą sutarimą dėl to, kad įvyktų kaita mažinant jos ambicingumą. „Už laisvą individo pasirinkimą“ koalicija, kuri turėjo labai silpną priėjimą prie įstatymų leidžiamosios valdžios, naudojo kaltinimo rėmą, išryškindama kitos koalicijos trūkumus dėl neteisingų alkoholio vartojimą mažinančių priemonių pasirinkimo, taip pat parodyti ir ekonominės mokslinės informacijos svarbą atsižvelgiant į Lietuvos kontekstą ir politikos neįgyvendinamumo problemą. Taigi, hipotezė dėl koalicijų politikos rėminimo yra patvirtinta.

3.6 ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS POSISTEMIO KOALICIJŲ VEIKLOS STRATEGIJOS

Pokyčiai už posistemio ribų nėra įmanomi, jei koalicijos nesureaguoja į pasikeitusią padėtį ir neišnaudoja pasikeitusių resursų, kurių dėka naudojant tinkamas veiklos strategijas gali paskatinti politikos kaitą⁸⁹. Nors dauguma strategijų naudojamos kaitai pasiekti, tačiau alkoholio kontrolės sistemyje išryškėjo ir demonizavimas, dažniausiai naudojamas politikos kaitai stabdyti. Šia strategija siekiama išryškinti oponentų neigiamus motyvus. Hipotezė, kad oponuojanti koalicija naudojo demonizavimo strategiją patvirtino visi respondentai, išskyrus vieną „anti-alkoholio“ koalicijos narį, jo teigimu, demonizavimo dėl savo pozicijos nejautė: „manau, kad kalbant ir dėstant aiškius argumentus oponentui to „demonizavimo“ galima išvengti“.⁹⁰

Koalicijos „Už laisvą individo pasirinkimą“ atstovai atsakė, kad jų poziciją demonizavo tiek pavieniai asmenys, tiek politikai bei organizacijos, „o su stiprią oponuojančia nuomonę turinčiais asmenimis

⁸⁹Sabatier, Weible, Themes and Variations: Taking Stock of the Advocacy Coalition Framework, 121-141.

⁹⁰ Paulius Saudargas, interviu su autoriumi, Vilnius, 2017 kovo 27d.

dažniausiai argumentų kalba negalima, nes jie kalba ir veikia emocijomis ir išankstine nekintančia nuomone⁹¹. Kas leistų dar kartą patvirtinti teiginį, kad alkoholio kontrolės sistemyje egzistavo aukštas konflikto lygis. Tuo tarpu Parlamento lygmenyje vis dar juntami atgarsiai dėl Eligijaus Masiulio MG Baltic skandalo, kuris taip pat buvo susijęs su alkoholio pramone⁹², ir tai lėmė tai, kad į liberalų poziciją buvo mažiau atsižvelgiama. Klausimas dėl amžiaus cenzos kėlimo, kuris Parlamente sulaukė itin daug dėmesio, liberalaus jaunimo organizacija atsakė, kad nebuvo daug pasipriešinimo dėl visuomenės nuomonės apie alkoholio vartojimą jaunimo tarpe. Esant stipriam pasipriešinimui jaunimas vengė pasisakyti dėl savo ateities planų, nes alkoholio kontrolės klausimas toks pat jautrus kaip narkotikų ar tos pačios prostitucijos.⁹³ Stipriausi demonizavimo pavyzdžiai yra koalicijos „Už laisvą individo pasirinkimą“ vadinimas – „alkomafija⁹⁴“, jų siūlymai dažniausiai buvo demonizuojami dėl to, kad daugumą koalicijos narių buvo susiję su alkoholio pramone, kuri vedama ne visuomenės sveikatos intereso.

„Antialkoholio“ koalicija buvo demonizuojama dėl per griežtų ribojimų, neretai prilyginama „talibanui“, veikiausiai geriausias to pavyzdys atvaizduotas trijų koalicijos narių: Verygos, Karbauskio ir Širinskienės gatvės meno pavyzdys ant vienos iš Vilniaus kavinių „Keulė rūkė“⁹⁵.

Žvelgiant į kitas sistemyje naudotas veiklos strategijas galima pastebėti, kad tik pasikeitus valdančiajai daugumai ir „Antialkoholio“ koalicijai įgavus priėjimo prie formalios teisinės valdžios resursą, jie naudojo tinklų plėtimo strategiją alkoholio monopolijos klausimu. 2016 lapkričio mėnesį į Lietuvą atvyko Lauri Beekmanas, Šiaurės alkoholio ir narkotikų politikos tinklo prezidentas. Beekmanas siūlė Lietuvai remiantis gerąją Šiaurės šalių patirtimi įvesti valstybinę alkoholio monopoliją.⁹⁶ Vis dėl to, nepaisant šio eksperto paramos, šis pasiūlymas nebuvo priimtas dėl Lietuvos Konstitucinių nuostatų. Valstybinės monopolijos klausimas alkoholio kontrolės sistemyje pradėjo vertybinį konfliktą, kokio lygio turi būti valdžios intervencija į verslą, per didelį valstybės kišimąsi į rinką. Koalicija „Už laisvą individo pasirinkimą“ greitai reagavo į siūlymus taikydama, jau minėtą, demonizavimo strategiją. Dėl monopolijų įvedimo daugiausiai pasisakė R. Karbauskis, kuris patikino, kad nežada nusileisti dėl šio klausimo ir net ragino dėl bendro tikslo mažinant alkoholio

⁹¹ LVK atstovas, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 kovo 7d.

⁹² Aušrinė Armonaitė, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 kovo 17d.

⁹³ Interviu su liberalaus jaunimo atstovu, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 kovo 23d.

⁹⁴ Aušrinė Armonaitė, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 kovo 17d.

⁹⁵ Liepa Želnienė „Naujame „keulė rūkė“ piešinyje „valstiečiai“ lyginami su teroristais“ *15 min*, 2017 birželio 1d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/naujame-keule-ruke-piesinyje-valstieciai-lyginami-su-teroristais-56-806258>> [žiūrėta 2018 02 18]

⁹⁶ Emilija Gaivenytė, „Aistros dėl alkoholio: ar mus išgelbės monopolis“ *Verslo Žinios*, 2016 rugsėjo 28d.

<<https://www.vz.lt/laisvalaikis/maistas-ir-gerimai/2016/09/28/aistros-del-alkoholio-ar-mus-igelbes-monopolis>> [žiūrėta 2018 03 05]

vartojimą pakeisti Konstitucijoje esančias nuostatas.⁹⁷ Nors klausimas sulaukė didelio dėmesio kadencijos pradžioje, tačiau siūlymo greitai atsisakyta, nes jis neturėjo jokios galimybės būti įgyvendintas.

Antra priemonė, sulaukusi dar didesnio pasipriešinimo, yra draudimas vartoti alkoholį masinių renginių metu. Šis klausimas, priešingai nei alkoholio monopolijų, sutelkė koaliciją „Už laisvą individo apsisprendimą“ greitai panaudoti viešosios nuomonės kaitos resursų ir mobilizuoti visuomenę. Pasirenkant naudos pritraukimo strategiją, pasipriešinti siūlymui „iš apačios į viršų“, buvo kviešti visi norintys pasisakyti prieš valstybės kišimąsi į rinką ir individo pasirinkimą, taip pritraukiant daug organizacijų ir asmenų palaikymo, kurie iki šiol nebuvo aktyvūs koalicijos nariai. Koalicija „Už laisvą individo pasirinkimą“ greitai reagavo į komitetų išvadą ir siūlymus ir festivalių organizatoriai renginį suorganizavo per dvi savaites⁹⁸.

Nors posistemyje egzistavo aukštas konflikto lygis, tačiau balsavimas parodė, kad 101 Seimo narys pritaria galutiniam įstatymo projektui. Koalicija „Už laisvą individo pasirinkimą“ - TS-LKD įvardino ne mažiau svarbius kaitos lyderius Taigi „Antialkoholio“ koalicija nesirėmė vien daugumos arba buldozerio strategija. Vienas iš dažniausiai „Antialkoholio“ koalicijos naudojamų argumentų politikos kaitai buvo, kad jų siūlymai yra paremti PSO rekomendacijomis ir mokslo tyrimais grįstos politikų priemonių. Ši strategija koalicijai „Antialkoholis“ leido nuomonę pakeisti įrodymais, taip sumažinant oponuojančios koalicijos galimybes išryškinti politikos ne proporcingumą. Taigi „antialkoholio“ koalicija labiausiai rėmėsi demonstravimo strategija.

Koalicija „Už laisvą individo pasirinkimą“ taip pat naudojo demonstravimo strategiją parengdama ne vieną tyrimą dėl vartojimo pokyčių. Balandžio mėnesį Lietuvos prekybos įmonių asociacija užsakė tyrimą mokslinę studiją, kuri atskleidė, kad įvedus laiko, reklamos ir amžiaus ribojimą vartojimas galimai sumažėtų 3 litrais etilo alkoholio⁹⁹. Tačiau manoma, kad nelegalaus alkoholio vartojimas didėtų 1 litru, taip pat augtų stipraus alkoholio vartojimas. Lietuvos verslo konfederacija taip pat surengė konferenciją, kurioje pristatė Vilniaus Universiteto, Ekonomikos fakulteto mokslininkų

⁹⁷ Pranciškus Vaišvila, „R.Karbauskis užsimojo prieš alkoholį: planus žada įgyvendinti per ketverius metus, *Delfi*, 2016 spalio 26d. < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/r-karbauskis-uzsimojo-pries-alkoholi-planus-zada-igyvendinti-per-ketverius-metus.d?id=72686908> > [Žiūrėta 2017 11 25]

⁹⁸ Monika Svėrytė, „Muzikantai suvienijo jėgas- taikame koncerte skanduoja „laisvė rokenrolui“ 15 min, 2017 gegužės 25 d. <https://www.15min.lt/vardai/naujiena/muzika/muzikantai-suvienijo-jegas-taikame-koncerte-prie-seimo-skanduoja-laisve-rokenrolui-1054-798208> [Žiūrėta 2017 03 20]

⁹⁹ Gintarė Valentinaitė, „Alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimai: 3litrai daug ar mažai“, *Lietuvos Rytas*, 2017 04 12 <https://verslas.lrytas.lt/rinkos-pulsas/2017/04/12/news/alkoholio-kontroles-istatymo-pakeitimai-3-litrai-daug-ar-mazai--725425/> [Žiūrėta 2018 03 29]

tyrimą apie alkoholio kontrolės griežtinimo sukeltus padarinius¹⁰⁰. Nors koalicija „Už laisvą individo pasirinkimą“ ir naudojo nemažus finansinius resursus tyrimams užsakyti, tačiau jų įrodymai buvo nepakankami PSO rekomendacijoms įveikti.

Tai, kad demonstravimo strategija veikė rodo tai, kad buvo atsisakyta siūlymų, kurie neturėjo stiprių įrodymų susijusių su alkoholio vartojimo mažinimu. Lietuvos jaunųjų medikų sąjungos atstovo teigimu nebuvo norima rizikuoti visu projektu įtraukiant siūlymus, kurie neturėjo, nei stiprių įrodymų taip pat dėl jų buvo jaučiamas stiprus pasipriešinimas tiek iš opozicijos, tiek ir iš visuomenės.¹⁰¹ Kad įstatymas buvo priimtas dėl tinkamo jo turinio, įrodo ir Prezidentės pranešimas spaudai „Įstatymo nuostatose nebeliko perteklinių ir sunkiai įgyvendinamų pasiūlymų bei pseudo priemonių, kurios skaldė visuomenę. Alkoholio reklamos draudimas, prekybos alkoholiu laiko apribojimai ir amžiaus riba, nuo kurios galima įsigyti ir vartoti alkoholį, yra Pasaulio sveikatos organizacijos rekomenduojamos ir kitų šalių patikrintos priemonės.“¹⁰² Taip pat kaitos iniciatoriaus A. Verygos argumentai skatinant Parlamentarus balsuoti už pakeitimus buvo paremti įrodymais ir tyrimų rezultatais viso proceso metu. Dažnai buvo bandoma išryškinti tai, kad įstatymas paremtas ne nuomone ar įsitikinimu, o įrodymų „Pataisos, didinančios alkoholio vartojimo amžių, neturi nieko bendro su pasitikėjimu ar nepasitikėjimu šalies piliečiais.[...]. Mokliškai įrodyta, kad kuo anksčiau žmogus pradeda vartoti alkoholį, tuo didesnė tikimybė priklausomybei išsivystyti“¹⁰³. Taip pat siekiant sustiprinti įrodymus buvo panaudota tinklų strategija, ir gegužės 17d., likus dvejoms savaitėms iki balsavimo už alkoholio kontrolės įstatymą į Lietuvą atvyko PSO atstovas, kurio teigimu geriausi būdai mažinti alkoholio vartojimą yra didinant jo kainą, prieinamumą ir uždraudžiant reklamą.¹⁰⁴ Šis vizitas sustiprino „Antialkoholio“ koalicijos poziciją dėl mokslo įrodymais grįstos politikos taikymo.

Tačiau, kas lėmė tai, kad toks pačios koalicijos narės TS-LKD ir LŽVS sutinkantys su mokslo įrodymų svarba sprendimo būdus įrašydamos į savo programą ir naudodamos demonstravimo strategiją nesutarė dėl politikos turinio gali atsakyti tik politikos kaltinimu ir nuopelnų politikos strategijos aiškinimas Vienas ryškiausių pavyzdžių, kaltės ir nuopelnų politikos strategijos alkoholio

¹⁰⁰ Lina Vaitiekūnaitė, „Alkoholio vartojimo tyrimas : 10 proc geriančiųjų išgeria trečdajį šalyje suvartojamo alkoholio“ *BNS*, 2017 04 18 <http://sc.bns.lt/view/item/229687> [žiūrėta 2018 04 06]

¹⁰¹ Lietuvos jaunųjų medikų sąjungos atstovas, interviu su autoriumi, Vilnius, 2018 kovo 26d.

¹⁰² Lietuvos Respublikos Prezidentė, „Kovos su alkoholizmu atidėlioti negalime“ <https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/27759> [žiūrėta 2017 03 19]

¹⁰³ Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimo LŽVS frakcijos pranešimas; visuotinis susikalbėjimas parodė, kad galima įvykdyti teigiamas reformas“ http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=25321&p_k=1&p_t=173435 [žiūrėta 2018 02 29]

¹⁰⁴ Giedrė Petkevičė, „Visi kentės vienodai: paaiškėjo, kas valdančiuosius pastūmėjo nusitaikyti į laiko kavines“ <<https://www.delfi.lt/sveikata/sveikatos-naujienos/visi-kentes-vienodai-paaiskejo-kas-valdanciuosius-pastumejo-nusitaikyti-i-laiko-kavines.d?id=74666654>> [žiūrėta 2018 02 25]

kontrolės posistemyje išryškėjo, kai viešosios nuomonės formuotojas, Andrius Tapinas, pakvietė diskusijai pagrindinių partijų atstovus. Diskusijos metu išryškėjo visų partijų retorika dėl pasikeitusių visuomenės nuotaikų, LRLS lyderio, Remigijaus Šimašiaus, pozicija nesikeitė, kad siūlymais yra neadekvatūs ir varžantys individo pasirinkimą, kaip ir seniau partija laikėsi pamatinių įsitikinimų, kad individo pasirinkimas turi būti laisvas. LSDP partijos vadovas, Gintautas Paluckas, apie tuometinius koalicijos partnerių siūlymus atspindėjo daugumos strategiją „Žinot koalicijoje kaip santuokoj ir džiaugsme, ir varge, bet šitam varge norėtumėm būti mažiau. Tokia partijos vadovo retorika primena žaidimo sąsajų strategiją, kai pasirenkama palaikyti nenaudingą siūlymą dėl tam tikrų laimėjimų ateityje. Tai įrodo ir tolimesnis partijos vadovo pareiškimas: „žinot, pasakysiu keletą esminių dalykų draudimais alkoholizmo neišgydysi[. . .]. Aš čia esu už mąstančius žmones ir tuos, kurie paslydo ant kamščio. Tai yra skirtingi dalykai. Balsavimu pasimatys mūsų pozicija, bet kavinių ir festivalių ribojimų mes tikrai nepalaikysim draudimus stengsimės į adekvačią ir logišką aprėptį sutraukti“.¹⁰⁵ Socialdemokratai iki balsavimo Seime laikėsi savo pozicijos ir balsavo už galutinį projektą dėl to, kad palaikytų savo koalicijos partnerius LŽVS, kurie dėl grėsmės įstatymo projektui sušvelnino ribojimus dėl festivalių ir lauko kavinių. Tačiau atsisakymas balsuoti už kitus siūlymus rodo, kad net LSDP esant koalicijoje su LŽVS nebūtų linkę nukentėti ir priimti nepopuliarius sprendimus su LŽVS.

Tuo tarpu TS-LKD partijos tiksliau opozicijos lyderio, Gabrieliaus Landsbergio, kaltės vengimo strategija aiškiai atsispindėjo, kai jų A. Tapinas paklausė apie programoje išdėstytus siūlymus dėl alkoholio ribojimų, kai partijos vardu buvo pakeista strategija siūlymų išsižadėjimo į ateities galimus laimėjimus, atsižadant arba neigiant savo programinius siūlymus. „A. Tapinas: Gabrieliau, jei jūs būtumėt laimėję rinkimus, aš turiu įtarimą, nes skaičiau jūsų programą, tai jūs būtumėt Sinkevičiaus vietoj. G. Landsbergis: Ne, ne, užtenka. Aš nesu girdėjęs posėdžio, kuriame nebūtų kažkas apkaltintas kaltas Kubiliaus, Konservatoriai, kad darė blogai [...] nėra ką komentuoti. Aš nesuprantu kas turėtų prisiimti kaltes [...] lauko kavinės rimtai? Koncertas rimtai? Ką čia komentuoti?“

Toks kaltės vengimas gali būti aiškinamas per tai, kad tuometinis alkoholio kontrolės įstatymo projektas buvo rizikingas dėl visuomenės pasipriešinimo. TS-LKD dėl praeities pamokų, kai Kubiliui dar esant valdančiojoje daugumoje nukentėjo nuo nepopuliarių sprendimų kitose viešosios politikos posistemiuose labiau yra linkusi taikyti kaltės vengimo strategiją, kaip įmanoma labiau sumažinant riziką dėl nesėkmės.

¹⁰⁵ Koncerto „laisvė rokenrolui“ vaizdo įrašas, 2017 gegužės 16d.

Taip pat Landsbergis posėdžio metu išsakė kaltinimus valdančiajai daugumai, kad tokie siūlymai, kaip alkoholio vartojimo draudimas renginių metu, žlugdo visą idėją.¹⁰⁶ Toliau Landsbergis kaltino toje pačioje alkoholio kontrolės koalicijoje esančius LŽVS narius: „vienas dalykas tapo aiškus, t. y. kad R. Karbauskis keičia nuomonę, gali ją pakeisti netgi du kartus per dieną. Dėl to aš kreipiuosi į kolegas, kurie šiandien suvieniję jėgas su gebėjome nuversti didžiausią nesąmonių vežimą ar buldozerį, ar kombainą [...] Bet dėl paties įstatymo, dėl kurio buvo priimtos ir mūsų pataisos, galiu pasveikinti.“¹⁰⁷ Tai dar kartą parodo, kad Lietuvoje dėl konkurencijos tarp opozicijos ir valdančiosios daugumos naudojama kaltės ir kaltės vengimo strategija. Nuolatinis konkuravimas tarp opozicijos ir valdančiosios daugumos išryškėja net tada, kai siekiama bendrų reformų. Tačiau galutinis projektas sutapo su TS-LKD programiniais siūlymais, ir tai neleido jiems vieningai balsuoti prieš, nors proceso metu buvo siekiama kaltinti valdančiąją daugumą dėl neproporcingų siūlymų ir atsiriboti nuo įstatymo projekto, tačiau galiausiai jie negalėjo atsiriboti nuo savo programinių pažadų ir 2016 m. siūlyto projekto.

Apibendrinant pagrindines veikėjų taikytas strategijas, galima pastebėti, kad demonizavimas „Antialkoholio“ koalicijai turint priėjimą prie formalios teisinės valdžios ir stiprius įrodymus dėl politikos įrodymų, kai naudojama demonstravimo strategija nepasiteisino. Tuo tarpu, kai tie sprendimai, kurie neturi stiprių įrodymų, gali būti greitai sustabdyti kitai koalicijai naudojant demonizavimo strategiją. Tai, kad aukšto nesutarimo dažniausiai pokyčiai įvyksta naudojant išorės šokų strategija šiuo atveju nepasiteisino, demonstravimo strategija buvo naudojama ir aukšto konflikto atveju. Galiausiai, toje pačioje „Antialkoholio“ koalicijoje esant tiek opozicijos, tiek valdančiosios daugumos atstovams veikėjų strategijos remiasi kaltinimo vengimo ir nuopelnų prisiėmimo strategija, bet galiausiai už projektą, kuris gali atnešti daugiau nuopelnų balsuojama beveik vieningai.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Šiame darbe buvo nagrinėtas alkoholio kontrolės politikos kaita remiantis Paul Sabatier Palaikymo koalicijų pagrindu. Šiuo darbu buvo siekiama a) paaiškinti politikos kaitą b) remiantis alkoholio kontrolės politikos kaitos atveju paaiškinti dviejų partijų, valdančiosios daugumos lyderės- Lietuvos Valstiečių ir Žaliųjų Sąjungos, ir opozicijos lyderės- Tėvynės Sąjungą- Lietuvos Krikščionius Demokratus santykį politikos procese. Paradoksas kilo iš to, kad jas siejo tie patys tiek viešosios politikos branduolio įsitikinimai, tiek ir didžioji dauguma antrinių įsitikinimų dėl alkoholio kontrolės

¹⁰⁶ Vakarinio Seimo posėdžio nr. 70 stenograma.

¹⁰⁷ Ten pat.

politikos kaitos. Remiantis teorijas koalicijos narės turėjo veikti vieningai, tačiau taip - nebuvo. Taigi, šiame darbe siekta atskleisti Palaikymo koalicijų pagrinde. Taigi, darbu buvo siekiama atskleisti kaip vienos koalicijos „antialkoholis“ narės, politinės partijos dalyvauja politikos procese. Kodėl tarp tuos pačius įsitikinimus turinčių koalicijos narių kilo toks konfliktas, bet galiausiai už kaitą balsuoja bene vieningai

Pirmoji hipotezė *dėl kaltinimo ir nuopelnų politikos* buvo patvirtinta. Koalicijos, kurias sudaro atstovai iš opozicijos, ir valdančiosios daugumos, nepaisant galimo sutarimo dėl viešosios politikos įsitikinimų, bus aktyviai taikomos kaltinimo ir nuopelnų strategijos. Viso proceso metu buvo matoma, kad opozicija kaltina valdančiąją daugumą ir siekia išvengti kaltės, kai koalicija „Už laisvą individo pasirinkimą“ surengia mitingą „laisvė rokenrolui“ tačiau galiausiai balsuoja už mokslo įrodymais grįstą alkoholio kontrolės politikos griežtinimą. Šia atvejis svarbus Palaikymo koalicijų pagrinde, nes atkreipia dėmesį į tai, kad aiškinant koalicijų struktūrą svarbu išskirti renkamus politikus ir jiems darančią įtaką organizacijas ir jų veiklos strategijas.

Antroji hipotezė *dėl „demonizavimo“ strategijos*: viešosios politikos posistemiuose, kuriems būdingi didesni nuomonių ir įsitikinimų skirtumai, dažnesnis palaikymo koalicijų pasikeitimas ir sprendimų priėmimas neatsižvelgiant į oponentų argumentus, bus aktyviai taikoma „demonizavimo“ strategija, kuri mažina reikšmingos viešosios politikos kaitos ir jos pokyčių tikimybę, buvo patvirtinta dalinai. Remiantis tyrimo rezultatais buvo rasta, kad galutiniame projekte buvo atsisakyta tik tų siūlymų, kurie nebuvo paremti mokslo įrodymais, todėl „antialkoholio“ koalicijos taikyta demonstravimo strategija, kuri politikams atnešė daugiau laimėjimų leido pasiekti esminės politikos kaitos.

Trečioji hipotezė *dėl alkoholio kontrolės klausimo rėminimo žiniasklaidoje*: koalicijos, siekiančios pakeisti status quo, bus labiau likusios naudoti bendradarbiavimo rėmą, o koalicijos, siekiančios išlaikyti status quo demonizavimo arba kaltinimo taip pat patvirtinta tik dalinai. Rengiant žiniasklaidos monitoringą, dar kartą atsispindėjo, kad koalicijos nariai veikė ne vieningai, dėl santykio tarp opozicijos ir valdančiosios daugumos. Koalicijos viduje atsispindėjo stiprus konfliktas ir nuolatinis konkuravimas, kuri partija siūlo teisingesnį alkoholio vartojimo problemos sprendimo būdą.

Remiantis atlikta analize būtų naudinga toliau tirti kaip politinės partijos dalyvauja politikos procese siekdamas maksimizuoti gaunamą naudą, šiuo atveju, pelnyti kuo daugiau rinkėjų balsų. Taip pat lyginti partijų rinkimines programas ir veiklos strategija išplečiant analizę ne vien alkoholio kontrolės posistemio ribose, bet ir atsižvelgiant į kitus posistemius. Taip pat būtų reikšminga ir toliau tęsti tyrimą jau stebint įgyvendinimo procesą, kaip keičiasi partijų retorika priklausomai nuo

įgyvendinimo sėkmės arba nesėkmės. Šio tyrimo rezultatai atskleidė, kad demonizavimas neveikė tų siūlymų, kurie rėmėsi stipriais įrodymais, todėl būtų naudinga tirti kaip mokslinės informacijos svarba veikia politinį procesą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Bass, M, Bernard, Ronald E. Riggio, *Transformational Leadership*. London: Lawrence Erlbaum Associates, 2ed., 2006

2. Birkland, Thomas „Focusing Events, Mobilization, and Agenda Setting“ *J Public Policy*, 18(1), 1998.<https://www.researchgate.net/profile/Thomas_Birkland/publication/230557455_Focusing_Events_Mobilization_and_Agenda_Setting/links/0046352200eb529ae0000000/Focusing-Events-Mobilization-and-Agenda-Setting.pdf> [Žiūrėta 2018 03 01]
3. BNS, „S.Skvernelis: sunku pasakyti kokia ketvirtadienį bus socialdemokratų pozicija“ *Delfi*, 2017 birželio 1d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/s-skvernelis-sunku-pasakyti-kokia-ketvirtadieni-bus-socialdemokratu-pozicija-del-alkoholio-pataisu.d?id=74812402>> [Žiūrėta 2018 02 26]
4. Brijn, Hans, Ernst Ten Heuvelhof, *Management in Networks*. 2nd ed. London: Routledge, 2018.
5. Dapšauskas, Juozas, „Įregistruota iniciatyvinė grupė alkoholio kontrolės įstatymui keisti.“, *Delfi*, 2016 kovo 9d. <<http://www.vlmedicina.lt/lt/iregistruota-iniciatyvine-grupe-alkoholio-kontroles-istatymui-keisti>> [Žiūrėta 2018 02 21]
6. Delfi, „D.Montvydas ir atsakingi piliečiai stoja į kovą su alkoholizmu“, *Delfi*, 2018 kovo 16d. <https://www.delfi.lt/veidai/zmones/d-montvydas-ir-atsakingi-pilieciai-stoja-i-kova-su-alkoholizmu.d?id=70722906>
7. Delfi, „D.Montvydas ir atsakingi piliečiai stoja į kovą su alkoholizmu“, *Delfi*, 2018 kovo 16d. <https://www.delfi.lt/veidai/zmones/d-montvydas-ir-atsakingi-pilieciai-stoja-i-kova-su-alkoholizmu.d?id=70722906> [Žiūrėta 2018 01 08]
8. DG Health and Consumers of the European Commission, „Assessment of the added value of the EU strategy to support Member States in reducing alcohol-related harm“, 2008. <https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/alcohol/docs/report_assessment_eu_alcohol_strategy_2012_en.pdf> [Žiūrėta 2017 05 15]
9. Dooly, Owen, „Preparing and conducting interviews to collect data“, 2013. https://ulir.ul.ie/bitstream/handle/10344/5588/Doody_2013_preparing.pdf?sequence=1 [Žiūrėta 2018 02 01]
10. Douglas, Adam, Henry et al., „Policy change in Comparative Contexts: applying the Advocacy Coalition Framework Outside of Western Europe and North America“, *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 4, 2016 <<http://dx.doi.org/10.1080/13876988.2014.941200>> [Žiūrėta 2017 05 14]
11. Dunn, Frances Butterfoss, Robert M. Goodman, Arbaram Wandersman, „Community coalitions for prevention and health promotion“ *Health Education Research*, 8(3), 1993,

- 315-330.
- <[https://www.researchgate.net/profile/Frances Butterfoss/publication/13152507 Community Coalitions for Prevention and Health Promotion/links/0a85e534c56f790cad000000.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Frances_Butterfoss/publication/13152507_Community_Coalitions_for_Prevention_and_Health_Promotion/links/0a85e534c56f790cad000000.pdf)> [Žiūrėta 2017 05 22]
12. Entman, M, Robert, „framing: towards a clarification of a fractured Paradigm“ *Journal of Communication*, 1993, 43., 51–58 < <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x/abstract>> [Žiūrėta 2017 05 26].
 13. Entman, M, Robert, *Projections of power. Framing news, Public opinion, and US foreign policy*. Chicago: Chicago University Press, 2004.
 14. European Alcohol policy Alliance, „Joint Action on Reducing Alcohol Related harm“, RARHA, 2016 <<http://www.rarha.eu/About/Description/Pages/default.aspx>> [Žiūrėta 2017 05 14]
 15. Gaivenytė, Emilija, „Aistros dėl alkoholio: ar mus išgelbės monopolis“ *Verslo Žinios*, 2016 rugsėjo 28d. <<https://www.vz.lt/laisvalaikis/maistas-ir-gerimai/2016/09/28/aistros-del-alkoholio-ar-mus-isgelbes-monopolis>> [Žiūrėta 2018 03 05]
 16. Gamson, William, Andre Modigliani, „Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach“ *American Journal of Sociology*, 1989, 1-37. <http://www.jstor.org/stable/2780405?seq=1#page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2017 12 05]
 17. Gudavičius, Stasys, „Vyriausybė skeptiška dėl piliečių reikalavimų riboti alkoholio prienamumą“, *Verslo žinios*, 2016 rugpjūčio 31d. <<https://www.vz.lt/sektoariai/prekyba/2016/08/31/vyriausybe-skeptiska-del-pilieciu-reikalavimu-riboti-alkoholio-prieinamuma>> [Žiūrėta 2018 03 04]
 18. Hysing, Olsson, „Contextualising the Advocacy Coalition Framework: theorising Change in Swedish forest policy“, *Environmental Politics*, 17(5), 2008, 730-748. < <https://doi.org/10.1080/09644010802421471>> [Žiūrėta 2017 05 16]
 19. Hood, Christopher, „The blame game: spin, bureaucracy in government“ *Public Administration* (90), 2012, 276-295.
 20. Howlett, Michael, Ching Leong, „On credit and blaim: disentangling the motivations of public policy decision- making behaviour“ *Policy sciences*, 2017 < DOI:10.1007/s11077-017-9290-4> [Žiūrėta 2018 02 20]
 21. Koncerto „laisvė rokenrolui“ vaizdo įrašas, 2017 gegužės 16d.

22. Legeika, Tadas, „Blaivybė keliuose- ne utopija: tereikia mokslu grįstos alkoholio kontrolės politikos.“, *Psichika*, 2015 spalio 24 d. <<http://psichika.eu/blog/blaivybe-keliuose-ne-utopija-tereikia-mokslu-gristos-alkoholio-kontroles-politikos/>> [Žiūrėta 2016 12 22]
23. Leong, Ching, Michael Howlett, „On credit and blame: disentangling the motivations of public policy decision- making behaviour“ *Policy Sci*, 2017, <DOI 10.1007/s11077-017-9290-4> [Žiūrėta 2018 04 01]
24. Lietuvos Respublikos Alkoholio Kontrolės įstatymas, 1995 balandžio 18d. Nr.1857.
25. Lietuvos Respublikos Prezidentė, „Kovos su alkoholizmu atidėlioti negalime“
<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/27759> [Žiūrėta 2017 03 19]
26. Lietuvos Respublikos Prezidentūra, „Svarbiausioms permainingoms valstybėje-galimybių metas“ *Lietuvos Respublikos Prezidentūra*, 2017 03 08 < <https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/27180>> [Žiūrėta 2018 02 26]
27. Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimo LŽVS frakcijos pranešimas; visuotinis susikalbėjimas parodė, kad galima įvykdyti teigiamas reformas“
http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=25321&p_k=1&p_t=173435 [Žiūrėta 2018 02 29]
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/2389544007bf11e79ba1ee3112ade9bc>
29. Lietuvos Sveikatos Apsaugos Ministerija, „Vyriausybė pritarė alkoholio vartojimo mažinimo priemonėms“ *Sveikatos apsaugos ministerija*, 2017 04 12 <
<https://lr.lt/lt/naujienos/vyriausybe-prite-alkoholio-vartojimo-mazinimo-priemonems>>
[Žiūrėta 2018 04 06]
30. Maniokas, Klaudijus, „K.Maniokas. Viltis, o ne protas veda Lietuvos valstybę“, *Delfi*, 2017 gegužės 3d. <<https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/k-maniokas-viltis-o-ne-protas-veda-lietuvos-valstybe.d?id=74536598>> [Žiūrėta 2018 03 05]
31. Merkus, Sander, Jaap de Heer, Marcel Neenswijk, „Framing the Zone: Political Executive Engaging in a Narrative-Framing Contest During Strategic Decision making“ *Planing Practice and Research*, 29(5), 569-584 <<https://doi.org/10.1080/02697459.2014.976999>> [Žiūrėta 2017 12 29]
32. Mintrom, Michael, *Policy entrepreneurs and school choice*. Washington: Georgetown University Press, 2000.
33. Monika Midverytė-Ofs, „Ką siūlo iniciatyva už blaivią. Pokalbis su Aurelijumi Vetuga“, *Bernardinai*, 2016 kovo 24d. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-03-23-ka-siulo-iniciatyva-uz-blaivia-pokalbis-su-aurelijumi-veryga/142197> [Žiūrėta 2018 02 22]

34. Nakrošis, Vitalis, „Kaltės politika Lietuvoje: ką dar būtų galima suversti oponentams“ 15 min.
35. Nakrošis, Vitalis, et al. *Lietuvos Respublikos Vyriausybės veikos prioritetai: kaip analizuoti jų įgyvendinimo procesą ir rezultatus*, Vilnius :Vilniaus universiteto leidykla, 2015
36. Petronytė G., A. Zaborskis, A. Veryga, „Jaunimo alkoholinių gėrimų vartojimo rizikos veiksniai ir prevencijos programų kryptys.“ *Medicina(Kaunas)*, 43(2), 2007, 103-110.
37. Petkevičė, Giedrė, „Visi kentės vienodai: paaiškėjo, kas valdančiuosius pastūmėjo nusitaikyti į laiko kavines <<https://www.delfi.lt/sveikata/sveikatos-naujienos/visi-kentes-vienodai-paiskejo-kas-valdanciuosius-pastumejo-nusitaikyti-i-laiko-kavines.d?id=74666654>> [Žiūrėta 2018 02 25]
38. Petkevičienė, Gintarė, „PSO mitas bliūkšta: Statistikos departamentas paskelbė tikruosius alkoholio suvartojimo skaičius“, *Delfi*, 2017 gegužės 30d. <<https://www.delfi.lt/sveikata/sveikatos-naujienos/pso-mitas-bliuksta-statistikos-departamentas-paskelbe-tikruosius-alkoholio-suvartojimo-skaicius.d?id=74784460>> [Žiūrėta 2018 03 15]
39. Pukėnė, Rūta, „A. Butkevičius abejoja viena pagrindinių R.Karbauskio idėjų“, *Delfi*, 2016 lapkričio 2d. <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/a-butkevicius-abejoja-viena-pagrindiniu-r-karbauskio-ideju.d?id=72740040> > [Žiūrėta 2017 11 19]
40. Pukinaitė, Vaida, „Tabako ir alkoholio kontrolės politikos Lietuvoje kaita pagal Sabatier palaikymo koalicijų pagrindą.“ Magistro darbas, Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2011.
41. Reese, Stephen, Oscar H.Gandy, August E.Grant, *Framing Public Life. Perspective on Media and Our Understanding of the Social World*, Lawrence Erlbaum associates: New Jersey, 35-38, 2001.
42. Sabatier, Paul, *Theories of the Public policy*, Colorado: Westview Press, 2007, 208-209. <<http://edwardwimberley.com/courses/IntroEnvPol/theorypolprocess.pdf>> [Žiūrėta 2017 11 22]
43. Sabatier, Paul, „An advocacy coalition framework of policy change and the role of policy-oriented learning therein“, *Policy Sciece*, 21, 1988 <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=9bd50d75-feb1-4cfe-bec1-bd759f5f9f93%40sessionmgr101>.> [Žiūrėta 2017 01 14]
44. Schneider, Mark, Paul Teske, Michael Mintrom, *Public Entrepreneurs: Agents for change in America Government*.New Jersey: Princeton University Press, 1995.

45. Seimo rytini posėdžio Nr.65 stenograma
46. Simėnas, Dalius, Stasys Gudavičius, „Verslo aplinka imasi radikalių alkoholio ribojimo priemonių“, *Verslo žinios*, 2016 kovo 24d. <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2016/03/24/imasi-radikaliu-alkoholio-ribojimo-priemoniu> [Žiūrėta 2018 03 01]
47. Svėrytė, Monika „Muzikantai suvienijo jėgas- taikiame koncerte skanduoja „laisvė rokenrolui“ 15 min, 2017 gegužės 25 d. <https://www.15min.lt/vardai/naujiena/muzika/muzikantai-suvienijo-jegas-taikiam-koncerte-prie-seimo-skanduoja-laisve-rokenrolui-1054-798208> [Žiūrėta 2017 03 20]
48. Šilėnas, Žilvinas, „Alkoholio ateitis Lietuvoje- Europa ar Islamo valstybė”, Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2017, Vilnius.< <https://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/zilvinas-silenas-alkoholio-ateitis-lietuvoje-europa-ar-islamo-valstybe/zilvinas-silenas>> [Žiūrėta 2017 02 05]
49. Štelemėkas, Mindaugas, et al., „Mokslo įrodymais Grįstos Tabako ir Alkoholio Kontrolės Politikos Formavimo Vertinimas: Lietuvos Respublikos Seimo Narių Balsavimo Retrospektyvi Analizė“ *Health Policy and Management*, 1(9), 1-20, 2016.
50. Štelemėkas, Mindaugas, „Alkoholio vartojimo socialinė ir ekonominė žala Lietuvoje“ Daktaro disertacija, Lietuvos Sveikatos mokslų Universitetas, 2014 m. < [file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/2197712%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/2197712%20(2).pdf)>
51. Tamutienė, Ilona, „Įrodymais grįstos alkoholio vartojimo reguliavimo politikos priemonės ir jų taikomumas Lietuvoje.“ *Viešoji politika ir administravimas*, 33, 2010 <<http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/z33/103-114.pdf>>[Žiūrėta 2017 01 05]
52. Tamutienė Ilona., „Akoholio mažmeninės prekybos priežiūra ir kontrolė Lietuvoje: į problemų sprendimą orientuotos kontrolės link.“ *Viešoji politika ir administravimas*, 13(3), 2014. <<http://dx.doi.org/10.5755/j01.ppa.13.3.8388>> [Žiūrėta 2016 12 31]
53. Tamutienė I., „Alkoholio pardavimų kontrolės priemonių vertinimas Lietuvoje: socialinės žalos valdymo perspektyva.“ *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, **68**, **2013**. <<http://dx.doi.org/10.7220/MOSR.1392.1142.2013.68.8>>[Žiūrėta 2016 12 28]
54. Vaišvila, Pranciškus, „R.Karbauskis užsimojo prieš alkoholį: planus žada įgyvendinti per ketverius metus, *Delfi*, 2016 spalio 26d. < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/r-karbauskis-uzsimojo-pries-alkoholi-planus-zada-igyvendinti-per-ketverius-metus.d?id=72686908>> [Žiūrėta 2017 11 25]

55. Vaitiekūnaitė, Lina „Alkoholio vartojimo tyrimas : 10 proc geriančiųjų išgeria trečdalį šalyje suvartojamo alkoholio“ *BNS*, 2017 04 18 <http://sc.bns.lt/view/item/229687> [Žiūrėta 2018 04 06]
56. Vakarinio Seimo posėdžio nr. 70 stenograma
57. Valentinaitytė, Gintarė, „ Alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimai: 3litrai daug ar mažai“, *Lietuvos Rytas*, 2017 04 12 <https://verslas.lrytas.lt/rinkos-pulsas/2017/04/12/news/alkoholio-kontroles-istatymo-pakeitimai-3-litrai-daug-ar-mazai-725425/> [Žiūrėta 2018 03 29]
58. Veidas, „Socialinės rizikos apleistumo atvejų tik daugėja.“, *Veidas*, 2016 sausio 28. <<http://www.veidas.lt/tag/savieciu-tragedija> > [Žiūrėta 2017 11 25]
59. Verslo žinios, „Prezidentės metinis pranešimas“, *Verslo žinios*, 2016 birželio 9 d.< <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2016/06/09/prezidentes-metinis-pranesimas>> [Žiūrėta 2018 03 01]
60. Vizbarienė, Rūta, „Prekybininkai laikosi sutarimo: tikrins visų perkančių alkoholi dokumentus“, *Verslo žinios*, 2016 rugpjūčio 24d. <<https://www.vz.lt/sectoriai/prekyba/2016/08/24/prekybininkai-laikosi-susitarimo-tikrins-visu-perkanciu-alkoholi-dokumentus>> [Žiūrėta 2018 03 01]
61. Vizbarienė, Rūta, Stasys Gudavičius, „Seimas stabdo dokumentų reikalavimą perkant alkoholi, bet neaišku ar pavyks“ *Verslo žinios*, 2016 rugsėjo 27d. <https://www.vz.lt/sectoriai/prekyba/2016/09/27/seimasstabdo-dokumentu-reikalavima-perkant-alkoholi-bet-neaisku-ar-pavyks> [Žiūrėta 2018 03 02]
62. Weible, M, Christopher, Paul A. Sabatier, Kelly McQueen, „Themes and Variations: Taking Stock of the Advocacy Coalition Framework“ *The Policy Studies Journal*, 37(1), 2009, 121-141.
63. Weible, M, Christopher, Paul .A Sabatier, „A guide to the Advocacy Coalition Framework“, 2016. < <http://www.ucdenver.edu/academics/colleges/SPA/FacultyStaff/Faculty/Documents/Weible%20and%20Sabatier%20ACF%20chapter%20in%20Fischer%20et%20al.%202006.pdf>> [Žiūrėta 2017 06 18]
64. World Health Organization, „World Health Statistics 2017: Monitoring health for the SDGs“, 2017. <http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/2017/en/> [Žiūrėta 2018 03 12]

65. Žaliokas, Martynas, „Koncerte prie Seimo gyventojai prašo neperlenkti su naujais draudimais“ *Delfi*, 2017 gegužės 16d. <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/koncerte-prie-seimo-gyventojai-praso-neperlenkti-su-naujais-draudimais.d?id=74657610> [Žiūrėta 2018 03 11]
66. Želnienė, Liepa, „Naujame „keulė rūkė“ piešinyje „valstiečiai“ lyginami su teroristais“ *15 min*, 2017 birželio 1d. < <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/naujame-keule-ruke-piesinyje-valstieciai-lyginami-su-teroristais-56-806258>> [Žiūrėta 2018 02 18]
67. Augustis, Mindaugas, „Škotų Vilniuje laukia blaivybės terapija, bet ne tvoros stadione“ < <https://www.delfi.lt/sportas/futbolas/skotu-vilniuje-laukia-blaivybes-terapija-bet-ne-tvoros-stadione.d?id=75549561>>

KITI ŠALTINIAI:

68. Beniušis, Vaidotas, „Metai po Seimo rinkimų: penkios reformos, penki skandalai ir penki iššūkiai“ *Delfi*, <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/metai-po-seimo-rinkimu-penkios-reformos-penki-skandalai-ir-penki-issukiai.d?id=75990119>>
69. BNS, „Padarė išimtį: priėmimuose Seime alkoholis bus leidžiamas“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/padare-isimti-priemimuose-seime-alkoholis-bus-leidziamas.d?id=72906338>>
70. BNS, „S. Skvernelis: sunku pasakyti, kokia ketvirtadienį bus socialdemokratų pozicija dėl alkoholio pataisų“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/s-skvernelis-sunku-pasakyti-kokia-ketvirtadieni-bus-socialdemokratu-pozicija-del-alkoholio-pataisu.d?id=74812402>>
71. BNS, „Svarbiausi Seimo pavasario sesijos darbai“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/svarbiausi-seimo-pavasario-sesijos-darbai.d?id=73997852>>
72. *Delfi*, „Argumentai Seime pribloškė: metė tokį kaltinimą, kad nei verkti, nei juoktis“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/b-matelis-bus-isplakti-visi-kurie-dar-moka-saikingai-vartoti-alkoholi.d?id=74613564>>
73. *Delfi*, „Rugsėjo 1-ąją kavinės-baro darbuotojas nepaisė draudimo prekiauti alkoholiu išsinešimui“ *Delfi*, 2017 <<https://www.delfi.lt/news/daily/crime/rugsejo-1-aja-kavines-baro-darbuotojas-nepaise-draudimo-prekiauti-alkoholiu-issinesimui.d?id=75669339>>

74. Delfi, „120s“ žinios: A. Verygos siūlymas kviesti medikus iš Ukrainos ir alkoholio problemas dalytis su kaimynais“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/video/laidos/120s/120s-zinios-a-verygos-siulymas-kviesti-medikus-is-ukrainos-ir-alkoholio-problemas-dalytis-su-kaimynais.d?id=73511624>>
75. Delfi, „120s“ žinios: alkoholio ribojimas Lietuvoje ir Antrojo pasaulinio karo laikų Rusijos ginkluotė Sirijai.“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/video/laidos/120s/120s-zinios-alkoholio-ribojimas-lietuvoje-ir-antrojo-pasaulinio-karo-laiku-rusijos-ginkluote-sirijai.d?id=74610636>>.
76. Delfi, „120s“ žinios: su alkoholizmu kovojantis Seimas apsisprendė dėl naujų draudimų“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/pigus-alkoholis-atkeliavo-prie-pat-lietuvos-feisbuke-pirkejai-dalijasi-atradimais.d?id=74900126>>
77. Delfi, „B. Matelis. Bus išplakti visi, kurie dar moka saikingai vartoti alkoholi“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/pajurio-verslininkas-atvirai-apie-valstieciu-draudimus-man-tai-reiskia-verslo-pabaiga.d?id=74619714>>
78. Delfi, „Ėmė ginti A. Širinskienę: buvo norima padaryti problemą“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/sistemas-paslaptis-zino-is-vidaus-jau-dabar-gali-pasakyti-kuo-baigsis-uzmojai-del-alkoholio.d?id=74723888>>
79. Delfi, „Kas keisis priėmus naujus alkoholio draudimus?“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/video/verslas/kas-keisis-priemus-naujus-alkoholio-draudimus.d?id=74453130>>
80. Delfi, „Kas keisis priėmus naujus alkoholio draudimus?“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/kas-keisis-priemus-naujus-alkoholio-draudimus.d?id=74456434>>
81. Delfi, „Kilo įtarimas: ar R. Karbauskis, A. Veryga ir A. Širinskienė Seime nepadarė nusikaltimo“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/eme-ginti-a-sirinskiene-buvo-norima-padaryti-problema.d?id=74748622>>
82. Delfi, „Koncerte prie Seimo gyventojai prašo neperlenkti su naujais draudimais“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-budbergyte-koalicijoje-pasigenda-bendradarbiavimo.d?id=75389877>>
83. Delfi, „Lietuviai vartosi kaip „bambaliai“, bet Seimas nori elgtis civilizuočiai“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuviai-vartosi-kaip-bambaliai-bet-seimas-nori-elgtis-civilizuotai.d?id=74853192>>

84. Delfi, „Pajūrio verslininkas atvirai apie valstiečių draudimus: man tai reiškia verslo pabaigą“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/su-alkoholio-ribojimais-neketina-sustoti-po-poros-metu-dar-didesnes-permainos.d?id=74648404>>
85. Delfi, „Prekybininkai nutraukia akciją: visiems alkoholio pirkėjams dokumento rodyti nereikės“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/prekybininkai-nutraukia-akcija-visiems-alkoholio-pirkejams-dokumento-rodyti-nereikes.d?id=72498902>>
86. Delfi, „R. Budbergytė koalicijoje pasigenda bendradarbiavimo“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/s-skvernelis-nelinkes-pritarti-siulymui-svelninti-alkoholio-draudimus-del-amziaus.d?id=76299529>>
87. Delfi, „R. Karbauskio ultimatas: alkoholio ribojimai arba koalicija“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/s-skvernelis-suteike-vilties-uzsiminta-apie-alkoholio-draudimu-atidejima.d?id=74709506>>
88. Delfi, „R. Karbauskis įvardijo klausimus, kuriais nenusileis derybose dėl koalicijos“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/video/aktualijos/r-karbauskis-ivardijo-klausimus-kuriais-nenusileis-derybose-del-koalicijos.d?id=72644786>>
89. Delfi, „R. Karbauskis nusitaikė tik į lauko kavines paplūdimiuose“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kilo-itarimas-ar-r-karbauskis-a-veryga-ir-a-sirinskiene-seime-nepadare-nusikaltimo.d?id=74741886>>
90. Delfi, „R. Karbauskis papasakojo apie susitikimą su D. Grybauskaite“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/video/laidos/120s/120s-zinios-su-alkoholizmu-kovojantis-seimas-apsisprende-del-nauju-draudimu.d?id=74822570>>Delfi, „R. Karbauskis pritaria alkoholio draudimui lauko kavinėse“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/r-karbauskis-pritaria-alkoholio-draudimui-lauko-kavinese.d?id=74461972>>
91. Delfi, „R. Karbauskis užsimojo prieš alkoholį: planus žada įgyvendinti per ketverius metus“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/r-karbauskis-nusitaikė-tik-i-lauko-kavines-papludimiuose.d?id=74740936>>
92. Delfi, „R. Karbauskis: renginys surengtas alkoholio pramonės tikslams“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/koncerte-prie-seimo-gyventojai-praso-neperlenkti-su-naujais-draudimais.d?id=74657610>>
93. Delfi, „Romus Sadauskas-Kvietkevičius. Verygos ir Kepeniai Lietuvai reikalingi kaip lietus Gedimino kalnui“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/r-karbauskis-ragina-intis-specializuotu-alkoholio-parduotuviu.d?id=74664602>>

94. Delfi, „S. Skvernelis apie alkoholio ribojimus: pakeitimų gali būti“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/r-karbauskis-uzsimojo-pries-alkoholi-planus-zada-igyvendinti-per-ketverius-metus.d?id=72686908>>
95. Delfi, „S. Skvernelis suteikė vilties: užsiminta apie alkoholio draudimų atidėjimą“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/s-skvernelis-apie-alkoholio-ribojimus-pakeitimu-gali-buti.d?id=74716590>>
96. Delfi, „Sėkmės džentelmeno Š. Gustainio viražai pritrūkia įžūlumui“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/sekmes-dzentelmeno-s-gustainio-virazai-pritrunkia-izulumu.d?id=74492216>>
97. Delfi, „Sistemos paslaptis žino iš vidaus: jau dabar gali pasakyti, kuo baigsis užmojai dėl alkoholio“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-karbauskis-papasakojo-apie-susitikima-su-d-grybauskaite.d?id=74800442>>
98. Delfi, „Siūloma leisti įsigyti alkoholį nuo 18 metų“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-karbauskis-renginys-surengtas-alkoholio-pramones-tikslams.d?id=74660274>>
99. Delfi, „Su alkoholio ribojimais neketina sustoti: po poros metų – dar didesnės permainos“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/siuloma-leisti-isigyti-alkoholi-nuo-18-metu.d?id=74653324>>
100. Delfi, „Žmogus, patyręs tai savo kailiu: norint pažaboti alkoholizmą, reikia trijų priemonių“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/zmogus-patyres-tai-savo-kailiu-norint-pazaboti-alkoholizma-reikia-triju-priemoniu.d?id=73243696>>
101. Delfi, R. Karbauskis ragina imtis specializuotų alkoholio parduotuvių“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-karbauskio-ultimatumas-alkoholio-ribojimais-arba-koalicija.d?id=74692084>>
102. Delfi, „S. Skvernelis nelinkęs pritarti siūlymui švelninti alkoholio draudimus dėl amžiaus“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/romas-sadauskas-kvietkevicius-verygos-ir-kepeniai-lietuvai-reikalingi-kaip-lietus-gedimino-kalnui.d?id=76389209>>
103. ELTA, „Diskutuos dėl prekybos alkoholiu pasikeitimų“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/diskutuos-del-prekybos-alkoholiu-pasikeitimu.d?id=76287975>>

104. ELTA, „Elektrėnuose alkoholio pardavėjai rugsėjo 1-ąją tik ant popieriaus paise draudimo“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/elektrenuose-alkoholio-pardavejai-rugsejo-1-aja-tik-ant-popieriaus-paise-draudimo.d?id=75663207>>
105. ELTA, „R. Karbauskis siūlo atsisakyti draudimo alkoholi gąbenti matomoje pakuotėje“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-karbauskis-siulo-atsisakyti-draudimo-alkoholi-gąbenti-matomoje-pakuoteje.d?id=74790198>>
106. Gentvilas, Eugenijus, „E. Gentvilas. Apie dvarponį ir baudžiauninkus“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/e-gentvilas-apie-dvarponi-ir-baudziauninkus.d?id=74674072>>
107. Ilkevičiūtė, Justina, „Alkoholio ribojimų paradoksas: ką gali šiomet, kitais metais vėl nebegalės“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/alkoholio-ribojimu-paradoksas-ka-gali-siomet-kitais-metais-vel-nebegales.d?id=74803428>>
108. Ilkevičiūtė, Justina, „Barų ir restoranų savininkai nerimsta: kabina politikų portretus, bare rengia gimtadienį A. Veryga“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/baru-ir-restoranu-savininkai-nerimsta-kabina-politiku-portretus-bare-rengia-gimtadieni-a-verygai.d?id=74559916>>
109. Jackevičius, Mindaugas, *Delfi*, 2017 „R. Karbauskio dėmesys alkoholiui – neatsitiktinis“ < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-karbauskio-demesys-alkoholiui-neatsitiktinis.d?id=72759708>>
110. Jackevičius, Mindaugas, A. Širinskienė kirto R. Žemaitaičiui“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/a-sirinskiene-kirto-r-zemaitaičiui.d?id=75079724>>
111. Jackūnaitė, Kristina, „Ko daugiau Lietuvos politikoje – chaoso ar reformų?“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/ko-daugiau-lietuvos-politikoje-chaoso-ar-reformu.d?id=74770304>>
112. Jakilaitis, Edmundas, „S. Skvernelis apie emigraciją: negi tikėjotės, kad per 11 mėnesių vyriausybė pakeis situaciją“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/s-skvernelis-apie-emigracija-negi-tikejotes-kad-per-11-menesiu-vyriausybe-pakeis-situacija.d?id=76271953>>
113. Ketlerius, Artūras, Jūratė Damulytė, „R. Karbauskis mano, kad prezidentė nevetuos alkoholio kontrolės griežtinimo“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-karbauskis-mano-kad-prezidentė-nevetuos-alkoholio-kontrolės-griežtinimo>>

- karbauskis-mano-kad-prezidente-nevetuos-alkoholio-kontroles-grieztinimo.d?id=74803434>
114. Laučius, Vladimiras, „R. Karbauskis: klausiau S. Skvernelio, kodėl to neįrašė“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/r-karbauskis-klausiau-s-skvernelio-kodel-to-neirase.d?id=73901422>>
 115. LRT, „S. Skvernelis: legaliose gamyklose gaminamas neapskaitomas alkoholis realizuojamas per barus“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/s-skvernelis-legaliose-gamyklose-gaminamas-neapskaitomas-alkoholis-realizuojamas-per-barus.d?id=73945756>>
 116. Mariokas, Klaudijus, „Maniokas. Viltis, o ne protas veda Lietuvos valstybę“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/k-maniokas-viltis-o-ne-protas-veda-lietuvos-valstybe.d?id=74536598>>
 117. Pukenė, Rūta, „Sugalvojo, kas emigrantus gražins geriau nei didesnė alga“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/sugalvojo-kas-emigrantus-grazins-geriau-nei-didesne-alga.d?id=73151144>>
 118. Pukenė, Rūta, A. Butkevičius abejoja viena pagrindinių R. Karbauskio idėjų“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/a-butkevicius-abejoja-viena-pagrindiniu-r-karbauskio-ideju.d?id=72740040>>
 119. Ragickaitė, Brigita, „Alkoholio kontrolės planai: kokios permainos laukia?“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/projektai/atvira-lietuva/delfi-naujienos/alkoholio-kontroles-planai-kokios-permainos-laukia.d?id=74149716>>
 120. Savickas, Edgaras, „Prognozė žada, kad legalaus alkoholio vartojimas Lietuvoje mažės“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/prognoze-zada-kad-legalaus-alkoholio-vartojimas-lietuvoje-mazes.d?id=74780838>>
 121. Savukynas, Virginijus, „V. Pranckietis siūlo nebeinvestuoti į išlaidas“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/v-pranckietis-siulo-nebeinvestuoti-i-islaidas.d?id=72966174>>
 122. Sinkevičius, Dainius, Parduota atidaryta alaus skardinė prišaukė tikrą bėdą“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/parduota-atidaryta-alaus-skardine-prisauke-tikra-beda.d?id=74159754> >
 123. Veryga, Aurelijus, „A. Veryga. Ar sugebėsime?“ *Delfi*, 2017 < <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/a-veryga-ar-sugebesime.d?id=74744344>

124. Veryga, Aurelijus, „A. Veryga. Ar valstybė bus valdoma „griaučių spintose ieškotojų“ rankomis?“ *Delfi*, 2017 <<https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/a-veryga-ar-valstybe-bus-valdoma-griauciu-spintose-ieskotoju-rankomis.d?id=73517078>>
125. Žilionis, Martynas, „Aistrų dėl alkoholio sukuryje komitetas įregistravo galutinius pasiūlymus“ *Delfi*, 2017 <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/aistru-del-alkoholio-sukuryje-komitetas-iregistravo-galutinius-pasiulymus.d?id=74669502>>
126. Žilionis, Martynas, „Seimo komitetas palaimino alkoholio ribojimus: prognozuojama, kad neliks nemokamų renginių“ *Delfi*, 2017 <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/seimo-komitetas-palaimino-alkoholio-ribojimus-prognozuojama-kad-neliks-nemokamu-renginiu.d?id=74600368>>
127. Žilionis, Martynas, „Vyriausybei teikia planą, kaip riboti alkoholio prekybą“ *Delfi*, 2017 <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/vyriausybei-teikia-plana-kaip-riboti-alkoholio-prekyba.d?id=74259214>>
128. Žilionis, Martynas, Eglė Samoškaitė, „Liko vienas žingsnis Seime: alkoholis – tik nuo 20 metų, griežčiau ribojamas prekybos laikas“ *Delfi*, 2017 <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/liko-vienas-zingsnis-seime-alkoholis-tik-nuo-20-metu-griezciau-ribojamas-prekybos-laikas.d?id=74739342>>
129. Žilionis, Martynas, „Naujausi planai dėl alkoholio: dar daugiau ribojimų ir baudų“ *Delfi*, 2017 <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/naujausi-planai-del-alkoholio-dar-daugiau-ribojimu-ir-baudu.d?id=74132742>>

PK „Už laisvę legaliai alkoholio rinkai“	PK „Už blaivią Lietuvą“
<p>Ūkio ministerija, Lietuvos aludarių gildija (sudaro UAB „Gubernija“, UAB „Kalnapilio-Tauro grupė“, UAB „Ragutis“, TŪB „Rinkuškiai“), Alkoholiniais gėrimais prekiaujančių įmonių asociacija (sudaro „Alita“, „Bennet distributors“, „Belvedere prekyba“, „Filipopolis“, „Liviko“, „Mineraliniai vandenys“, „Stumbras“, „Vilniaus degtinė“), LLRI, Lietuvos maistininkų sąjunga, Lietuvos viešbučių ir restoranų asociacija, Lietuvos prekybos įmonių asociacija, Mažų aludarių asociacija, laikraštis „Verslo žinios“</p>	<p>Seimo Sveikatos reikalų komitetas, SAM, Nacionalinė sveikatos taryba, Seimo Narkomanijos ir alkoholizmo prevencijos komisija, VTAKT, PSO biuras Lietuvoje, Valstybinis psichikos sveikatos centras, NTAKK, visos blaivybės draugijos („Blaivi karta“, Lietuvos blaivybės fondas, „Laisvas žmogus“, „Baltų ainiai“, vyskupo M. Valančiaus blaivybės sąjūdis ir t. t.), Visuomeninė organizacija „Tėvai prieš narkotikus“, Lietuvos visuomenės sveikatos asociacija, Lietuvos studentų medikų asociacija, Lietuvos tėvų forumas, Nacionalinė vartotojų konfederacija, A. Matulas, A. Veryga, A. Ščeponavičius, B. Vėsaitė, lobistė D. Mikalauskaitė, laikraštis „XXI amžius“</p>

Šaltinis: Vaida Pukinaitė „Tabako ir alkoholio kontrolės politikos Lietuvoje kaita pagal Sabatier palaikymo koaliciją pagrindą.“ Magistro darbas, Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2011.

B priedas. Alkoholio kontrolės politikos kaitos sprendimai

<p>Draudžiama alkoholinius gėrimus parduoti jaunesniems nei 20 metų asmenims. Šita nuostata įsigaliojo nuo 2018 m. sausio 1 d.</p>
<p>Alkoholinių priemonių pardavėjai turės teisę reikalauti dokumentų iš visų pirkėjų, o, jei kyla abejonių, kad asmuo jaunesnis nei 25 metai, tuomet reikalauti dokumento privaloma. Ši nuostata įsigaliojo nuo 2018 m. sausio 1 d.</p>
<p>Bus ribojamas alkoholio prekybos laikas: mažmeninė prekyba alkoholiniais gėrimais ir prekyba gėrimais kavinėse išsinešti bus leidžiama pirmadieniais–šeštadieniais 10–20 val., o sekmadieniais 10–15 val. Ši nuostata įsigaliojo nuo 2018 m. sausio 1 d.</p>
<p>Seimas uždraudė bet kokią alkoholinių gėrimų reklamą. Tačiau reklama nebūtų laikoma prekių ženklais, informacija apie gamintoją ir panašiai. Ši nuostata įsigaliojo 2018 m. sausio 1 d.</p>
<p>Stacionarios kavinės, turinčios licenciją verstis alkoholio prekyba, galės aptarnauti lankytojus lauko sąlygomis ne didesniu nei 40 metrų atstumu nuo stacionarios kavinės. Ši nuostata įsigaliojo nuo 2018 m. sausio 1 d.</p>

Paviljonuose, nestacionariose kavinėse, išdygstančiose tik sezono metu, alkoholio prekyba bus negalima, išnyks sezoninės licencijos. Ši nuostata įsigalios nuo 2020 m. sausio 1 d.
Prekyba alkoholiniais gėrimais paplūdimiuose bus draudžiama. Ši nuostata įsigalios 2020 m. sausio 1 d.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

C priedas. LŽVS ir TS-LKD rinkiminių programų palyginimas.

TS-LKD siūlymai	LŽVS siūlymai	Suderinamumas
Naujos prekybos alkoholiu tvarkos įvedimą nuo 2018 metų, numatant, kad alkoholiu būtų galima prekiauti tik specializuotose parduotuvėse.	Numatome alkoholio prekybą perkelti į valstybinį alkoholio prekybos monopolio tinklą.(dalina sutampa)	Sutampa
Nuo 2017 m. kasmet ženkliai didinti akcizą alkoholiui, numatant iš surinktų pinigų finansuoti alkoholizmo prevenciją ir alkoholikų gydymą	Didinsime alkoholinių gėrimų akcizus. Tai darydami atsižvelgsime į skirtingų gėrimų grupių kainų elastingumas, ydingą skirtingų gėrimų rūšių apmokestinimą. Surinktų akcizų dalis bus skiriama socialinei reklamai, visuomenės sveikos gyvensenos įgūdžiams formuoti bei žiniasklaidos pajamų praradimams dėl alkoholinių gėrimų reklamos draudimui kompensuoti	Sutampa
Ženklių baudų už nelegalią prekybą alkoholiu ar prekybą draudžiamose vietose pakėlimą	Stiprinsime kovą su nelegalia alkoholio, tabako ir kitų narkotinių gaminių prekyba. Tam numatomas nuo tabako gamintojų nepriklausomos žymėjimo ir atsekamumo sistemos diegimas, geresnis e-policijos potencialo išnaudojimas, visuomenės švietimas apie kontrabandos žalą visuomenei, informatorių apie kontrabandą ir prekybą kontrabandinėmis prekėmis skatinimas. Taip pat	Sutampa
Amžiaus, nuo kurio leidžiama įsigyti alkoholį, padidinimą iki 20 m	Legalaus stipraus alkoholio įsigijimo ir vartojimo amžiaus didinimą iki 20 metų	Sutampa
Valandų, kuriomis galima prekiauti alkoholiu, sugriežtinimą (nuo 10 iki 20 val.)	Nėra programoje įvardinto konkretaus laiko siūlymo.	Nesutampa
Visišką alkoholio reklamos uždraudimą, negautas pajamas žiniasklaidos priemonėms	Visiškai uždrausime alkoholinių gėrimų ir tabako reklamą.	Sutampa

kompensuojant per socialinę reklamą iš Sveikatingumo fondo		
Išsamesnį jaunimo švietimą apie alkoholio (bei tabako ir narkotikų) sukuriama žalą, geriau integruojant sveikos gyvensenos propagavimo priemones į švietimo sistemą (ugdymo turinį)	Siekdami sumažinti vaikų ir paauglių susidomėjimą žalingais įpročiais, skatinsime nepilnamečių užimtumo didinimo priemones. Vienas pasiūlymų šioje srityje yra vaiko kortelės diegimas (atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes), į kurią kas mėnesį būtų pervedami užimtumui skirti pinigai, kuriuos būtų galima išleisti tik sveikatai palankiam užimtumui. Tai ne tik sudarytų galimybes geresniam užimtumui, bet ir sukurtų motyvaciją plėsti infrastruktūrą regionuose);	Sutampa dalinai
Alkoholizmo prilyginimą priklausomybei nuo narkotikų, numatant kompensacijas vaistams, skirtiems alkoholizmo gydymui; privalomo gydymo nuo alkoholizmo sugriežtinimą ir kt.	Itin didelį dėmesį skirsime alkoholio vartojimo prevencijai didelės rizikos asmenų grupėse (alkoholio vartojimo prevencija tarp nėščiųjų, vaisingo amžiaus moterų ir vaisiaus alkoholinio spektro sutrikimų prevencija).	Nesutampa
Į mūsų frakcijos narių Seime iniciatyva sukurtą sveikatingumo (visuomenės sveikatinimo) fondą, iš kuriuo finansuosime socialinę informaciją, remsime bendruomenių ir mokyklų renginius, propaguojančius sveiką gyvenseną, numatysime skirti žymiai daugiau lėšų, surinktų iš alkoholio ir tabako gaminių akcizo.	Stiprinsime vairavimo apsvaigus prevenciją. Sieksime iki nulio mažinti leistiną alkoholio promilių kraujyje ribą visiems vairuotojams, skatinsime modernių automatinių apsvaigimo fakto nustatymo sistemų su veido atpažinimu diegimą, įpareigojimą gydytis pažeidus taisykles ir kt., stiprinsime atsitiktinio vairuotojų testavimo praktikos taikymą	Nesutampa
Valstybės investicines programas ir Europos Sąjungos paramos lėšas pirmiausia skirsime psichikos, TBC ir infekcinių ligoninių, skyrių ir centrų remontui bei modernizavimui; remdamiesi kitų šalių pažangia patirtimi, sukursime ir finansuosime efektyvias šių ligų gydymo ir prevencines programas.	Mažinsime alkoholinių gėrimų patrauklumą. Tabako gaminių pavyzdžiu įvesime privalomą alkoholio produktų žymėjimą informacija apie jo žalą. Tokio pat žymėjimo įteisinimo sieksime ir Europos Sąjungos lygmeniu;	Nesutampa

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis TS-LKD „planas Lietuvai“ ir LŽVS „Darni Lietuva“ rinkimų programos alkoholio vartojimui mažinti pasiūlytos priemonės.

D priedas. Renginio „laisvė rokenrolui“ dalyvių sąrašas.

RENGINIO LAISVĖ ROKENROLUI DALYVIAI

Inga Grubliauskienė, Ieva Davydenko, Kaušpėdas Algirdas, Raimondas Savickas, Aistė Žilinskienė, Eglė Latauskienė, Agnė Goldbergaitė, Dovydas Skarolskis, Mantvydas Šemeta, Vidas Šukys, Sandra Straukaite, Saulius Galdikas, Raimondas Pranka, Algirdas Ramaška, Mantas Katleris, Mantas Stonkus, Juste Arlauskaite, Linas Zareckas, Marijus Mikutavičius, Andrius Tapinas, Mantas Rasimavičius, Rasa Mo, Tomas Charlie, Aistė Kairytė, Mykolas Katkus, Jolita Katkute, Maksimas Reznikovas, Lauras Luciuonas, Jurga Klimaite-Riebling, Renta Krapikaitė, Little Buda, Mindaugas Maceikonis, Saulius Galdikas, Raimondas Pranka, Aidas Puklevicius, Elena Cekiene, Fabula Hill+Knowlton Strategies, LOFTAS, Invino, Portobello, ELFA, Cozy, Vasaros Terasa, Cafe De Paris, Peronas, TAPPO D'ORO, Spiritus, Piano Man bar, Piano Man Outside, Gringo pub, Apoteka, Tamsta Club, Burbulio vyninė, The Bubbles. Champagneria, Briusly, Opium club, Marsas, Drama Burger, Caffeine LT, Vėjai, Republic No.4 (1 Vilniuje + 3 Kaune), King & Mouse, Berlin, KAS KAS, Dėvėti, Bukowski Bar, Kablys, Studio 9, Selfish, Alchemikas. Festivalių organizatoriai: Galapagai, Bliuzo naktys, Roko naktys, Granatos live, Loftas Fest, Radistai Village, Mėnuo Juodaragis, Klaipėda Jazz, Visagino Country, Pasaulio lietuvių jaunimo susitikimui, Live Nation, Overdraivas ir Vabalo filmai.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

E priedas. Pagrindinių kaitos įvykių seka/chronologija

Data	Įvykis
2016 10 24	Žiniasklaidoje pradedama diskusija dėl valstybinių alkoholio parduotuvių
2016 10 25	Mockaus ir Landsbergio diskusija dėl valstybinių alkoholio parduotuvių galimų problemų
2016 10 25	R. Karbauskis nežada nusileisti dėl valstybinių alkoholio parduotuvių projekto
2016 11 02	Algirdas Butkevičius pritaria alkoholio kontrolės griežtinimui, tačiau nepitaria alkoholio parduotuvių monopolijai atsiranda konfliktas Valdančiojoje daugumoje.
2016 11 18	Seimo restorane siūloma uždrausti alkoholį
2016 11 24	Pranckietis praneša, kad ruošiamas įstatymų projektas, kad būtų suvienodinti akcizai alkoholiniams gėrimams
2016 11 18	Siūloma Seimo restorane uždrausti alkoholį

2016 11 24	Pranckietis praneša, kad ruošiamas įstatymų projektas alkoholinių gėrimų akcizams suvienodinti
2016 11 30	Priklausomybių prevencijos komisijos posėdis Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento veiklos pristatymas .Dėl pasiūlymų Seimo Priklausomybių prevencijos komisijos nuostatų pakeitimo projektui Dėl pasiūlymų Seimo Priklausomybių prevencijos komisijos veiklos planui
2016 11 30	Sveikatos reikalų komiteto posėdis „dėl Lietuvos Respublikos Seimo I (rudens) sesijos darbų programos“
2016 12 07	Sveikatos reikalų komiteto posėdis dėl „Alkoholio kontrolės įstatymo Nr. I-857 33 ir 35 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“
2016 12-15	Sveikatos reikalų komiteto posėdis dėl „Akcizų įstatymo Nr. IX-569 23, 24, 25 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas)
2016 12 27	Aurelijus Veryga savo puslapyje paskelbia, kad 2018 metai būtų palankiausi specializuotoms parduotuvėms
2017 01 24	A. Verygos susitikimas su alkoholio pramonės atstovais dėl planuojamų pokyčių.
2017 02 13	Minima alkoholikų vaikų savaitė, kurios tikslas – didinti visuomenės supratimą apie alkoholio vartojimo šeimoje žalą ir suteikti vilties visiems vaikams, augantiems nesaugioje aplinkoje.
2017 02 13	Seimo Sveikatos reikalų komiteto pirmininkė Agnė Širinskienė, Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcijos seniūnas Ramūnas Karbauskis ir sveikatos apsaugos ministras Aurelijus Veryga rengia spaudos konferenciją
2017 02 20	Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis susitiko su Lietuvos prekybos įmonių asociacijos atstovais bei aptarė jiems rūpimus klausimus
2017 02 21	A. Verygos susitikimas su Lietuvos verslo konfederacijos atstovais.
2017 03 01	R. Karbauskis patikina, kad alkoholio kontrolės klausimas vis dar vienas svarbiausių prioritetų šiai Vyriausybei
2017 03 08	Dalia Grybauskaitė prieš artėjančią parlamento pavasario sesiją susitiko su Seimo valdyba ir aptarė svarbiausius darbus ir strategines reformas.“ Pasak Prezidentės, būtina užtikrinti ir alkoholio prieinamumo mažinimą“
2017 03 13	Patvirtintas XVII Vyriausybės programos įgyvendinimo planas
2017 03 14	Premjeras susitiko su Lietuvos verslo konfederacijos atstovais
2017 03 27	A. Verygos susitikimas su Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) Lietuvos biuro vadove Ingrida Zurlyte dėl bendradarbiavimo tarp PSO ir Lietuvos

2017 04 05	Vyriausybės pasitarimas dėl Sveikatos apsaugos ministerijos (SAM) išvados, kuria siūloma pritarti daugeliui pernai Seimui pristatytų Alkoholio kontrolės įstatymo pataisų. Kviestos ir suinteresuotos pusės
2017 04 06	Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė lankysis priklausomų asmenų bendruomenėje „Aš esu“.
2017 04 18	Vyriausybė pateikė Seimui išvadas dėl alkoholio kontrolės įstatymo. Pritarta alkoholinių gėrimų pardavimo laiko keitimo, minimalaus pirkėjo amžiaus didinimo, reklamos draudimo tačiau aiškiai atskiriant kas yra reklama.
2017 04 18	Spaudos konferencija, atviras įėjimas“ Alkoholio vartojimo Lietuvoje tyrimas: kiek, kur ir kaip?“
2017 04 19	A.Verygos susitikimas su Lietuvos krikščioniškojo jaunimo blaivybės sąjungos „Žingsnis" atstovais dėl alkoholio, tabako ir kitų psichoaktyvių medžiagų prevencijos Lietuvoje.
2017 04 28	Š. Guštaitis (Seimo narys) patenka į prokurorų akiratį dėl viešų ir privačių interesų sumaišymo dėl sidro gamintojų veiklos reglamentavimo
2017 04 28	Susitikimas su VŠĮ LAAT patikėtinių tarybos atstovais (VŠĮ LAAT Patikėtinių Taryba yra oficialus anoniminių alkoholikų draugijos atstovas Lietuvoje)
2017 05 03	Lietuvos prekybos įmonių asociacija užsakė tyrimą, kuris atskleidė, kad įvedus visišką reklamos ribojimą ir prekybos laiko trumpinimą vartojimas teoriškai sumažėtų 12 proc., bet realiai 7, o 5 proc būtų šėšėlyje
2017 05 04	A.Verygos susitikimas su PSO Lietuvoje vadove I. Zurlytė dėl prioritetų aptarimo 2018-2019
2017 05 04	Europos alkoholio kontrolės politikos aljansas viešas laiškas palaikant „mokslo įrodymais grįstą alkoholio politiką
2017 05 10	Seimo sveikatos reikalų komitetas svarsto Alkoholio kontrolės įstatymo pataisas.
2017 05 10	Gegužės 10 dieną gautas palaikymas dėl vykdomos politikos iš Árni Einarssonas, kuri yra Islandijos nevyriausybinė organizacijų bendradarbiavimo forumo atstovė.
2017 05 11	Palangos meras pritaria draudimui prekiauti alkoholiu paplūdimio kavinėse
2017 05 13	Alkoholio kontrolės pataisose įrašoma, kad prekyba galima tik stacionariose viešojo maitinimo patalpose (už tai pasisako 60 tūkst. Lietuvos gyventojų pasirašiusių peticiją)
2017 05 16	Koncertas prieš alkoholio kontrolės draudimus „Laisvė rokenrolui“.

2017 05 16	Alkoholio kontrolės įstatymo Nr. I-857 2, 16, 16(1), 17, 18, 22, 28, 29 ir 34 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto svarstymas Seimo sveikatos reikalų komitete
2017 05 17	Gaudeno Galeo, PSO atstovo apsilankymas Lietuvoje.
2017 05 17	Gabrielius Landsbergis siūlo laikinai stabdyti tolesnį Alkoholio kontrolės įstatymo svarstymą Seime.
2017 05 19	Sveikatos reikalų komiteto posėdis dėl „Alkoholio kontrolės įstatymo Nr. I-857 18, 22 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“
2017 05 19	R.Karbauskis reikalauja, kad LSD partija palaikytų visus prekyba alkoholiu ribojančius siūlymus, kitaip grasina, kad gali žlugti koalicija
2017 05 22	S. Skvernelio susitikimas su alkoholio kontrolės įstatymo pataisoms nepritariančių organizacijų atstovais.
2017 05 23	Saulius Skvernelis susitinka su verslo atstovais dėl alkoholio kontrolės įstatymo projekto
2017 05 24	Priklausomybių prevencijos komisijos išvažiuojamasis posėdis. Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, psichologinė ir socialinė rehabilitacija, socialinė integracija, socialinės atskirties mažinimas (<i>Dalyvauja: Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento atstovai</i>)
2017 05 24	Sveikatos reikalų komiteto posėdis dėl „Alkoholio kontrolės įstatymo Nr. I-857 2, 16, 16(1), 17, 18, 22, 28, 29 ir 34 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“
2017 05 24	LSD partijoje surengiama diskusija dėl alkoholio kontrolės griežtinimo pataisų klausimo
2017 05 24	Pavieniai verslininkų bandymai protestuoti prieš ribojimus humoru (plakatai, šūkiei ir pan. daugiausiai nukreipta prieš Veryga ir Karbauskį)
2017 05 24	Sveikatos apsaugos ministras Aurelijus Veryga gegužės 22-24 d. dalyvauja Pasaulio sveikatos asamblėjos 70-ojoje sesijoje Ženevoje
2017 05 25	Vyksta balsavimas Seime dėl alkoholio kontrolės griežtinimo.
2017 05 25	Priimama didžioji dauguma siūlymų dėl alkoholio kontrolės griežtinimo
2017 05 30	R. Karbauskis susitinka su LR Prezidente
2017 05 31	Seimo Sveikatos reikalų komiteto posėdyje svarstomas Seimo narių pasiūlymai Alkoholio kontrolės įstatymo projektui
2017 06 01	Seimas priėmė alkoholio kontrolės įstatymo pataisą, įvyko politikos kaita.

2017 06 01	Seimo narių grupė siūlo Prezidentei vetuoti įstatymo dalį dėl amžiaus leidžiančios vartoti alkoholinius gėrimus
2017 06 09	Prezidentė pasirašė alkoholio kontrolės įstatymo pataisas

Šaltinis: sudaryta autorės.

1 interviu. Lietuvos Verslo Konfederacijos atstovas.

2018 kovo 7 diena.

Ar galėtumėte apibūdinti savo rolę formuojant alkoholio kontrolės politiką Lietuvoje? Kada pradėjote dalyvauti šios politikos formavime? Kokie klausimai susiję su šia politika Jums atrodo svarbiausi? Atstovauju verslo organizaciją, kuri dalyvauja kuriant geresnes teisinės sąlygas verslo darbui Lietuvoje jo plėtrai, bet gina narių interesus valstybinėse institucijose. Šia veikla užsiimu jau daugiau kaip 20 metų. Svarbia su Šia, reglamentuojant alkoholio kontrolės politiką būtina vykdyti konsultacijas ir diskusijas/dialogą su visomis pusėmis, atsisakant ydingos praktikos per dažnai inicijuoti vis naujus ir naujus prekybos tvarkos reglamentavimo pakeitimus, kurie vykdomi be jokių ekonominių paskaičiavimų bei pagrindimų ir parengtų prognozių; atlikus įstatyminius pokyčius vykdyti konkretų monitoringą, rengiant išvadas ir suvedant rezultatus. Bet kurie draudimai, ar apribojimai negali būti vienintelis savi tikslas, bet lygiagrečiai turi būti investuojama ir kuriama alternatyvos ir galimybės (laisvalaikio, sporto centrų statyba, užimtumo programos, kultūriniai renginiai, užklasinės veiklos priemonės ir jų prieinamumas ir t.t) alkoholio vartojimui mažinti. Taip pat lygiagrečiai peržiūrimos ir griežtinamos teisinės priemonės nelegalios alkoholio prekybos prevencijai, kontrolei ir atsakomybei.

Kas Jūsų asmenine nuomone, lėmė tai, kad būtent praėjusių metų, birželio mėnesį, buvo priimti alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimai (politinė lyderystė, visuomenės nuomonės pokyčiai, alkoholio daroma žala ekonomikai, valdančiosios daugumos pasikeitimas ar tragedijos)? Kad nesaikingas ir neatsakingas alkoholio vartojimas įtakoja/ sąlygoja daug tragedijų ir socialinių problemų tai rodo blogoji statistika, tačiau atsakingumas ir protingumo bei proporcingumo kriterijai turi būti išlaikomi ir teisėkūroje bei politikų viešojo leksikoje. Tačiau tuo pačiu tenka apgailestauti, kad Valstiečių žaliųjų partija pirmiausia ėmėsi įgyvendinti ne savo programines ir pagrindines struktūrines ekonomines reformas, bet tik draudimų/apribojimų priemonių pagrindu paremtas priemones. Tai vertintume kaip labai paviršutiniško ir paprasto rinkėjų lūkesčių tenkinimo būdą.

Kodėl Jūsų nuomone buvo atsisakyta specializuotų alkoholio parduotuvių, draudimo vartoti alkoholį renginiuose idėjų? Kas, Jūsų nuomone, buvo didžiausi kaitos iniciatoriai? Kokia buvo Jūsų rolė šiame kontekste? Valstybinių alkoholio parduotuvių idėja neturi realaus ekonominio

pagrindo, nei laisvos rinkos nuostatų atitikimo, nei Lietuvos pasirinkto ekonominio verslo modelio, kad valstybė neturi ir negali konkuruoti su privačiu verslu ir kurti tam modeliui konkuruojančių struktūrų, ar tai būtų alkoholio, vaistų prekyba, ar banko veikla. Mes, atstovaujame savo narių interesus, jų argumentus ir bendrą suformuotą poziciją, dalyvaujame konstruktyviame dialoge, diskusijose ir oficialios pozicijos viešiniame įvairiuose įstatymų leidybos lygiuose.

Proceso metu Jūs buvote svarbus asmuo dėl šio klausimo, ar Jums yra tekę gauti kvietimų ar pačiam organizuoti renginius, forumus, susijusius su alkoholio kontrolės klausimu? Ar dažnai priešingos pozicijos organizacijos ar asmenys kvietėsi Jus dialogui? Mūsų Konfederaciją vadinčiau konstruktyviu ir atsakingu šių procesų aktyviu dalyviu. Čia mes kooperuojamės su kitomis verslo organizacijomis, tiesiogiai suinteresuotomis prekybos ir gamybos įmonėmis. Mums teko ne tik patiems organizuoti susitikimus, diskusijas, konsultacijas, rengti informaciją, oficialius raštus, analizuoti statistiką, ar vertinti politikų rengiamus teisės aktų projektus, bet ir dalyvauti svarstymuose į kuriuos aktyviai „įsiprašydavome“, net jei iš anksto būdavome ir nekviečiami gal ir dėl to, kad iš anksto buvo žinoma mūsų pozicija/nuomonė, kurios kai kas gal ir nenorėdavo klausyti, ar vertinti kontra argumentacijos.

Ar dalyvaudami alkoholio kontrolės politikoje remiatės empiriniais tyrimais, kokiais? Ar patys užsakote tyrimus? Mes vadovavomės ir oficialiai prieinama statistika, mūsų bei mūsų bei kitų Konfederacijos narių/partnerių turima/surinkta nacionaline statistika, užsienio šalių analogiška informacija. Taip pat buvome oficialiai užsakę tyrimus ir apklausas per Vilniaus Universiteto Ekonomikos ir vadybos fakulteto mokslininkus. Pagal sutartį buvo sudaryta mokslininkų grupė, kuri atliko studiją- „Alkoholio vartojimo Lietuvoje apimčių ir įpročių tyrimas“ taip pat 2016-2017m. mes per „Baltijos tyrimus“ užsakinėjome socialinius tyrimus- gyventojų apklausas šia tematika. Tikimės ir šiais metais tokį tyrimą.

Ar Jūs nuomonė buvo demonizuojama? Taip, tokių opozicinių nuomonių yra ir iš konkrečių asmenų, netgi kai kurių politikų, o taip pat ir iš organizacijų pusės. Didžiausias iššūkis yra tame, kad su tokios nuomonės turėtojais dažniausiai argumentų kalba ir diskusija negalima, nes jie kalba ir veikia emocijomis ir išankstine nekintančia nuomone.

Šiuos procesus pradėjo ir iniciavo tiek Seime, tiek Vyriausybėje valdančioji Valstiečių žaliųjų partija. Mūsų nuomone, jie rėmėsi savo rinkiminės programos nuostatomis, kurios buvo grindžiamos daugiausiai PSO statistika. Jos renkami duomenys iš įvairių šalių remiasi labai skirtingomis metodikomis, todėl sukėlė nemažai abejonių savo objektyvumu, realumu ir pagrįstumu, todėl Lietuvoje skirtingų visuomenės ir verslo atstovų sluoksnių vertinamos labai nevienareikšmiškai.

Nemažai antialkoholinės pakraipos visuomeninių judėjimų taip pat vykdė daug akcijų ei dalyvavo renginiuose-diskusijose su politikais. Tačiau nors jie atlieka svarbų ir didelės dalies visuomenės palaikomą veiklą mums su jais bendrauti ir diskutuoti argumentų kalba buvo ir yra labai sudėtinga, kadangi jų išankstinė ir viena nuostata yra alkoholio vartojimo draudimas, prieinamumo sumažinimas iki visiško minimumo ar pilno uždraudimo dažnai derybas ir diskusijas nuveda į niekur. Daug politikų, ir iš valdančiosios koalicijos ir iš TS-LKD ir pats Sveikatos Apsaugos Ministras teikė daug deklaratyvių ir nerealistinių siūlymų ir naudojosi šia tema, kaip savo populiarumo tarp rinkėjų populistine retorika, kas taip pat trukdė ieškant konstruktyvių ir realių sprendimų. Žiniasklaida dažnai padeda platesnėms gyventojų masėms (tikriesiems vartotojams) paskleisti ir kitą oponuojančią siūlomoms politikų draudimams ir apribojimams, tačiau ir jos plėtojamose teminiuose straipsniuose buvo skiriama daugiau dėmesio politikų dėstomų nuomonių citavimas/viešinimas, bet ne gilesnei diskusijos iniciatyvai tarp įvairių visuomenės sluoksnių, jų vertinimų ir konstruktyvaus požiūrio formavimo, kad šalyje reikia ne primityvios ir be rezultato tolimoje perspektyvoje kovos su pasekmėmis, o būtinybės kovai su priežastimi.

2 interviu. Aušrinė Armonaitė

2018 kovo 17 diena.

Pirmiausia, kokios priemonės Jūsų nuomone buvo tinkamiausios alkoholio vartojimui mažinti?

Man atrodo, kad reikėjo pradėti nuo tokių fundamentalesnių pokyčių, kurie neturi labai staigaus trumpalaikio poveikio, jie turi ilgalaikį poveikį. Tai pirmiausia, jaunimo užimtumas, mes ir siūlėme plėsti tą neformalaus ugdymo krepšelį tą prasme, kad vaikai būtų užimti visą dieną, jie eitų į mokyklą, būrelį ir ten visą dieną praleistų, ta prasme turėtų pilną užimtumo krepšelį. Tai aš suprantu, kad tai tokio staigaus poveikio kažkokio ten na staiga pamatome, kad jaunimas nebebando alkoholio, tai suprantu, kad nebūtų staigiai pasiekta, bet na metų dviejų ar dar ilgesnėje perspektyvoje tai tikrai būtume matę poveikį, tai vienas dalykas. Antras dalykas tai yra pagalba tiems, kurie jau yra priklausomi nuo alkoholio, turi priklausomybę. Šiuo metu gauti gydymą, jei tu esi motyvuotas įveikti alkoholio priklausomybę na yra įmanoma, bet yra didelės eilės. Priklausomybės ligų centruose, kad patektum į juos tu turi turėti gydytojo siuntimą, kad gautum gydytojo siuntimą, tu turi laukti eilėje pas gydytoją ir tada dar kartą laukti. Priklausomybė išties yra labai jautri, bet tokia na ir alkoholio yra liga ir jeigu tu apsisprendi tau reikia pagalbos kitą dieną arba tą pačią dieną reikia staigiai daryti sprendimus. Dabar tai yra užsitęsę ir panašiai. Aš būčiau taikiusi dvi gan kraštutines grupes: jaunimą, kuris mano nuomone nėra prasigėręs ir tą rodo, kai kurie duomenys, kad Lietuvos jaunimas nėra tas, kuris suvartoja daugiausiai alkoholio, pavyzdžiui Europoje, bet na bet, kad vis tiek nepatektų į tą ratą- užimtumas. Ir antra priemonė, tiems žmonėms, kurie turi priklausomybę tai palengvinti

priklausomybės ligų centrų prieinamumą ir apskritai pagalba įveikiant priklausomybę. Abi šios priemonės yra ne tos, kurie iš karto sukuria pokytį kitą dieną.. Draudimas yra ta priemonė.

Sekantis klausimas ar labai dažnai būtent komitetuose, ar svarstymuose buvo remtasi tam tikrais moksliniais- empiriniais tyrimais? Taip, moksliniai, empiriniai tyrimai, statistika visada buvo šios diskusijos epicentre. Ministerija ir palaikytojai rėmėsi PSO statistika, tačiau vėliau paaiškėjo, kad tą statistiką teikė pati Ministerija ir taip toliau tai na buvo iškilęs klausimas kiek yra patikimi tie PSO duomenys ar tikrai Lietuviai išgeria daugiau už Rusus? Bet kas buvo Rusijoje sako , kad tai neįmanoma .tai buvo tiesiog neįtikėtina priimti tą statistiką neva faktą, kad Lietuva yra daugiausiai išgerianti pasaulyje Valstybė. Tai aš tik noriu pasakyti, kad buvo neva remiamasi statistika , bet ji iki galo neįtikino mūsų. Tai nebuvo tie duomenys apie, kuriuos mes kalbėjome. Nebuvo vienodai priimami vienos ir kitos grupės.

Pavyzdžiui, kai buvo šis alkoholio kontrolės įstatymo paketas, kuris buvo birželio mėnesį priimtas-patvirtintas, kaip manote kas daugiausiai turėjo įtakos jo priėmimui, nes dauguma Seimo narių balsavo už, net už tokią kontraversišką sakyčiau pasirinkimą, kai amžiaus ilginimas iki 20 metų, nes dauguma sutarė dėl laiko, bet ne dėl to. Aš manai, 99 proc., kad šitas alkoholio draudimų paketas arba labai panašus būtų įvykęs nesvarbu ar valdžioje būtų Valstiečiai, ar valdžioje būtų buvę Konservatoriai, nes valdžios pasikeitimas ir jų politinė darbotvarkė buvo apie tai ir jų vienas esminių faktorių buvo kodėl buvo imtasi šito, tačiau buvo ir tos su alkoholiu susijusios istorijos su socialinėmis problemom.ar ne, tame fone, kaip išgėrusių tėvų smurtas prieš vaikus, kuris galiausiai baigėsi ir pražudymais. Jei prisimenat dar prieš rinkimus buvo dvi partijos, tai pirmiausiai, valstiečiai, kurie kompaniją statė ant blaivybės ir konservatoriai, kurie savo programoje išdėstė labai panašius draudimus: amžių, specializuotas parduotuves, na gal apie festivalius nekalbėjo, bet nesu dėl to tikra. Iš esmės partija tai kas vyko visuomenėje kai, kurias partijas privertė kalbėti šia tema ir kalbėti apie prieinamumo mažinimą.

O dėl ko buvo atsisakyta valstybinių parduotuvių idėjos ir kitų siūlymų. Taip buvo atsitaukta nuo, kai kurių idėjų, pavyzdžiui, alkoholio vartojimo draudimo festivaliuose, buvo protestai, buvo atsitaukta nuo specializuotų parduotuvių, nes aš nežinau ar tai buvo pokalbiai su prekybos organizacijomis, manau, kad buvo, berods monopolio negali padaryti dėl Konstitucijos, tačiau specializuotų parduotuvių buvo atsisakyta dėl sudėtingo mechanizmo. Tiesą sakant, jie neatsisako tos idėjos ateityje įgyvendinti. Tai buvo per didelis komplektas ir Vyriausybė ir Valdančioji dauguma nebuvo pajėgi viso ko pakelti ir kai dar buvo pradėta kalbėti apie specializuotas parduotuves jis šiek tiek atsitaukė, nes suprato, kad nepakels tokio spaudimo. Jie gal mano, kad grįš, bet turint omenyje

koks populiarus buvo alkoholio draudimo paketas visuomenėje sunku pasakyti ar jie dar kalbės turint omenyje, kad artėja Savivaldos, Prezidento rinkimai

O pavyzdžiui, kitos priešingos nuomonės asmenys/organizacijos kvietė į susitikimus/diskusijas?

Ne, priešingos koalicijos ne, galbūt jaunieji medikai mes su jais turim gerą santykį, nes daugelyje temų mes bendradarbiaujame. Psichikos sveikatos ir kitomis temomis jie daug indėlio duoda ir mes bendradarbiaujame, bet toj alkoholio temos išsiskyrė nuomonės tai su jais buvo pokalbių tai nebuvo kažkokie masiniai renginiai ar panašiai, bet teko su jais bendrauti, bet su sunkiasvoriais „blaivininkais tai- ne.

Tai buvo sunkesnis bendradarbiavimas. Na taip, nes jie tiesiog mus vadino „alko-mafijos atstovais“ tai sunku kažką ir bepasakyti

Sekantis klausimas dėl demonizavimo, ar Jūsų pozicija buvo demonizuojama? Buvo, liberalai turėjo korupcijos skandalą dėl buvusio lyderio ir tas skandalas susijęs su MG BALTICS koncernu, kuris na ir dalyvauja alkoholinių gėrimų prekyboje tai taip buvo suvesta. Iš tikrųjų man asmeniškai nėra tekę bendrauti su jais šia tema ir manęs niekas iš alkoholio lobistų nespaudė šia tema nieko daryti. Tai tiesiog mūsų yra kitokia programa ir nuoširdus įsitikinimas, kad tai nėra veiksminga, tai kaip tik stumia į užribį

Ar pačiai ar partija teko daryti susitikimus ar renginius šia tema. Ne, nebuvo tie, kurie nori sudaryti regimybę, kad visuomenė yra prieš, mes kaip partija tos pilietinės visuomenės neorganizavimo mes tiesiog pateikėme pasiūlymus čia Seime ir tą politinę poziciją transliavome čia Seime., nebuvo taip, kad mes organizavimo mitingus, nors į juos ateidavome.

O komitetuose, posėdžiuose, Jūs aktyviai dalyvaudavote, ar Jūsų nuomonė buvo išklausoma?

Nuomonės buvo išklausoma, man teko dalyvauti Sveikatos komitete, kuris buvo pagrindinis. Žinoma, čia demokratinės valstybės parlamentas kol kas tai kad mes pateikėme pasiūlymus, tai tie pasiūlymai turi būti svarstomi Komitete, ten visada pilna žmonių dalyvavo abiejų pusių atstovai, visada pilna salė ir žiniasklaida ir t.t visada buvo galima išsakyti savo argumentus, tačiau įsitikinimai komiteto narių ir tų, kurie teikė pasiūlymus, pavyzdžiui mūsų buvo labai aiški skirtis, kad mes į šitą klausimą žiūrime absoliučiai skirtingai. Nes, pavyzdžiui, kai buvo tarkime pasiūlymas drausti alkoholi viešuose renginiuose, arba miesto kavinėse mes sakėme tai yra tam tikra miesto kultūros dalis, aki žmonės sėdi ir geria vyną alų vakare kavinėje bendrauja ir mes tikrai nekalbame apie kažkokį pergėrimą ar šlaistymąsi visiškai girtam mes kalbame apie tiesiog kas nori geria arbatą draugų būrelyje ar ne, o kas nori tiesiog išgeria alaus, tiesiog mes kalbėjome būtent apie tai barų kultūra, o

mūsų kolegos Valstiečiai, komiteto nariai tai matė visiškai priešinga. Jiems atrodė, kad barų kultūra yra apie prisigėrimą, kai mes pasakėme, kad renginiuose nereikia drausti alkoholio jie sakė, na taigi nejaugi taip į tą renginį norisi eiti prisigerti ta prasme tai buvo fundamentaliai kitokie įsitikinimai ir kultūra. Tai gali būti susiję su skirtingu reprezentavimu, jeigu liberalai daugiau reprezentavo miestų, kurortų erdves kur buvo kalbama apie tuose draudimus tai valstiečiai gal galvojo, kad čia bus kaip kokiam kaime kur žmonės į parduotuvę eina tik „šnapso“, jie taip galvoja, aš nemainai, kad kaime į parduotuvę žmonės eina vien „šnapso“ tai va. Tai mes fundamentaliai kitokiuose pasauliuose gyvename.

Ir jeigu Jums reikėtų, pavyzdžiui, įvardinti pagrindinius lyderius. Dabar yra matomas požiūris, kad šis projektas buvo Karbauskio ir Verygos ir, kad jie buvo aktyviausi ir realiai buvo pagrindiniai asmenys dėl, kurių įvyko kaita. Aš manau, kad TS-LKD turi būti paminėta ir toje pačioje grupėje, nes ir pats projektas jei neklystu buvo pačio Matulo pagrindais padarytas. Viešojoje erdvėje vienu buvo, kai TS-LKD atsistojo retorika prieš draudimus, bet visi politiniai veiksmai sakė –už. Galutinis balsavimas taip pat, šiek tiek šizofreniškai jie atrodė ir netgi dabar šiek tiek atrodo, kai buvo tas su žurnalų plėšymu, visa ta situacija dėl reklamos užsienietiškuose žurnaluose jie visi labai piktinosi, bet būtent ten buvo balsuota- už. Jų pačių tai. Aš manau, kad TS-LKD daug padarė, kad įstatymas būtų priimtas, nes jei nebūtų balsavę tai dar neaišku kaip ten būtų buvę, nes Socialdemokratai tai buvo tokie visai galvoję, jau nekalbu apie Tvarką ir teisingumą, kurie buvo- prieš. Nevisai prisimenu kaip jie balsavo, bet atrodo, kad buvo prieš. **Bet balsavo daugiau už. O nevalstybinės organizacijos ar darė tam tikrą įtaką?** Tai buvo visokios su Valstiečiai susijusios organizacijos „už blaivią“, tada tiksliai neprisimenu. **Bet realiai tos organizacijos buvo daugiau kaip patariamasis valstiečiams.** Gal buvo tokių organizacijų, kurios kaip ir tyliai pritarė, bet nedarė veiksmų, gal medikų organizacijų, gal net vaikų linija, jos vadovas, bet nebuvo pro aktyvus, bet pasisakė viešojoje erdvėje –už. **Bet realiai tos organizacijos nebuvo labai įtrauktos?** Čia geriau Veryga atsakyti, bet aš neturėjau tokio jausmo, gal Vyriausybės lygmenyje. **Na bent verslo organizacijos aktyviai dalyvavo/pasisakė ir darė tyrimus, konferencijas.** Nors mūsų su verslu nuomonės sutapo, bet būkim atviri jie turi daugiau resursų, jie gali užsakyti tyrimus, jie samdo lobistus, jie skiria savo laiką ir išdėsto siūlymus/argumentus tai jie truputi stipresni buvo. Dar dėl organizacijų tai yra valstybinė organizacija NTAKD, direktoriaus pavaduotoja buvo labai, labai aktyvi ir (ieškoma pavardė G.Jeliann.), ji labai dalyvavo komitete ir žiniasklaidoje. **Ačiū už pokalbį. Ačiū**

3 interviu. Lietuvos liberalaus jaunimo atstovas.

2018 kovo 22d.

Kokie klausimai susiję su alkoholio kontrolės politika Jūsų organizacijai atrodo svarbiausi?

Nors mes esame ideologinė organizacija, Lietuvos liberalus jaunimas, mes turėjome savo nuomonę ties kiekvienu iš tų viso paketo klausimų, bet mūsų pagrindinis prioritetas buvo kadangi mes jaunimo organizacija pagrindinis akcentas buvo amžiaus cenzo padidinimas nuo 18 iki 20 metų čia buvo pagrindinis punktas realiai kovojome dėl to akivaizdžiai nesėkmingai, bet tai buvo pagrindinis klausimas.

O kada pradėjote dalyvauti alkoholio kontrolės politikos formavime ar seniau dar 2016 metais dalyvavote, kai buvo siūlomos pataisos procese ar tik šios kadencijos metu Jūs išitraukėte į procesą? Kadangi mūsų viena pagrindinių veiklų yra politinis reagavimas, mes stengiamės reaguoti, kai pataisos realiai buvo galimai priimamos, nes šnekėjimą apie griežtinimą, alkoholio kontrolę jau buvo nežinia kiek kadencijų jau buvo šnekama, bet nebuvo imtasi veiksmų. Kai buvo jau pajauta grėsmė tada ir pradėjome reaguoti.

O gal galėtumėte apibūdinti savo rolę alkoholio kontrolės politikoje? Čia labai subjektyvu, mano asmenine nuomone mano rolė buvo labai maža vienos jaunimo organizacijos atstovas liberalaus jaunimo tai automatiškai reiškia, kad aš atstovauju 3000 jaunų žmonių, kas nėra visas jaunimas vėl jis turi savo atskirų nuomonių. Turėjome savo nuomonę, savo ideologiją, tos mažos interesų grupės atstovas

Ar dažnai organizavote renginius susijusius su alkoholio kontrolės klausimu? Mūsų pati veikla apsiribojo viešomis akcijomis pavyzdžiui, likus porai dienų iki kažkokio proceso priėmimo. Esame organizavę viešąją akciją ir prie pat Seimo kur rinkome jaunų ir ne tik jaunų žmonių nuomones, kurias galiausiai surašėme ant vieno dokumento ir išsiuntėme Seimo nariams, kad jie galbūt pagalvotų apie amžiaus cenzo įvedimą. Taip pat mes stengdavomės dalyvauti tuose pačiuose procesuose įstatymų priėmimo, svarstymo. Mūsų organizacijos atstovai taip pat yra dalyvavę ir tuose pačiuose Sveikatos Komiteto posėdžiuose, kuriuose vėl ko gero yra nuomonės klausimas, bet jaunimo nuomonės nebuvo klausoma, interesų grupių, kurios sėdėdavo aplinkui narius nebuvo klausoma. Ir kartais pasitaikydavo atvejų, kai Komiteto pirmininkė, tuo metu buvusi Ponia Širinskienė, gan diktatoriškai elgdavosi ir su kitais Seimo nariai, kai jiems patiems nelabai būdavo galima pasisakyti, ypač, kai jų nuomonė nebuvo tokia pati kaip Valstiečių ar jų koalicijos partnerių nuomonė.

Tai jautėte, kad Jūsų nuomonė nebuvo išklausoma ir manote, kad ji buvo demonizuojama Jūsų pozicija? Tai labai delikatus klausimas. Alkoholio, kaip ir narkotikų legalizavimas nėra labai patogi tema didžiajai visuomenės daliai tai, žinoma, prie alkoholio liberalizavimo politikos atsiranda ir tam tikros klišės, kad jeigu mes norime kažką atlaisvinti, daugiau gerti tai reiškia, kad mes automatiškai

esame alkoholikai arba kaip buvo sakoma, kad mes alko-pramonės nusamdyti vaikėzai, kurie su plakatais vaikščiojo ir rėkė

Ar dalyvaudami alkoholio kontrolės politikoje, kaip jaunimo organizacija, rėmėtės moksliniais/empiriniais tyrimais? Vėlgi, mes reagavome į realybę, pačioje pradžioje stengiamės naudotis empiriniais tyrimais, tai dažniausiai buvo Europiniai tyrimai atlikti mokyklinio amžiaus žmonių, tyrimų rezultatai parodėdavo, kad Lietuvos jaunimas nėra toks ir prasigėręs, kaip tai vaizduoja kaip kurie Lietuvos politikai, mes norime parodyti, kad jaunime problemos nėra, problema yra kažkurioje kitoje grupėje, o ne apriboti jauno žmogaus pasirinkimas, nes vėlgi tai nėra teisinga. Galiausiai, pamatėme, kad argumentai nelabai veikia, tai pradėjome iš esmės naudotis savo ideologija. Mes dėstėme, kad žmogaus pasirinkimas ypač pilnamečio žmogaus pasirinkimas naudoti substancijas, kurias jis nori vartoti, tai taip

Jeigu jums reiktų įvardinti kas Jūsų nuomone lėmė tai, kad buvo priimtas įstatymas ar tai buvo politinė lyderystė, visuomenės nuomonės kaita/ tyrimai, kad visuomenėje yra ši politika palaikoma ar daroma žala ekonomikai, sveikatos problemos, tragedijos susijusios su alkoholio vartojimu, o gal tik valdančiosios daugumos pasikeitimas? Aš gal būsiu ciniškas, bet toks nelaimės vis kartodavosi, todėl nemanau, kad dėl jų įvyko kaita, dėl visuomenės tyrimai galime prisiminti laivė rokenrolui kas sutelkė daug visuomenės. Pavadinti tai politine lyderyste vėlgi yra tas kabliukas, nes bent mano įsitikinimu lyderis yra tas žmogus, kuris sugeba įtikinti ir visuomenę kodėl to reikia tai buvo paprasčiausia politinė dauguma, kuri turėjo griežtą savo nuomonę, kurią bandė įgyvendinti galima konkrečiai rodyti pirštus į valstiečius

Tai manote, kad tai buvo Valstiečių partijos atėjimas į valdžią ir šios programos pateikimas?

Iš esmės taip, ta ko gero yra užsispyrimo labai didelis reikalas tam tikrų žmonių, kurie tai pastatė kaip savo politinės kovos kaip pagrindą.

Ar galėtumėte įvardinti asmenis ar organizacijas, kurie labiausiai prisidėjo prie to, kad įvyktų kaita? Kas dar palaikė įstatymą, nes vien Valstiečiai sunkiai tai būtų galėję įvykdyti. Jeigu šnekame apie politines organizacijas tai galėtume įvardinti ir tą pačią TS-LKD kurių pozicija buvo labai dviprasmiška, jei aš neklystu, pačių jų rinkiminėj programoj buvo vis ne tokie patys siūlymai, kaip ir pas valstiečius tai galima pirštus kreipti į juos. Kalbėti apie kitas organizacijas tai kaip aš mėgstu sakyti į partijų dukterines organizacijas kaip į Lietuvos sveikuolių sąjungą, kurie kaip ne paslaptis yra susijusi su Valstiečiais ir Žaliaisiais, nes buvęs jų valdovas yra Kepenis

Ar jie reikėsi ir Seimo sveikatos komitetuose? Ne, jiems poreikio jokio nebuvo juose dalyvauti, nes visi žinome kas viską diktavo juose. Viešojoje erdvėje buvo tos pačios diskusijos, kuriose ir aš esu dalyvavęs ir diskutavęs su sveikuolių sąjungos prezidentu apie tuos galimus draudimus, o šiaip visuomenės kitų organizacijų palaikymo aš nelabai ir išskirčiau.

O pavyzdžiui Jūs jautėte, kad esate palaikomo tam tikrų organizacijų? Ar atkreipia dėmesį į Jūsų nuomonę? Dėmesio atkreipimas buvo ypatingai galima pabrėžti žiniasklaidą, ji mūsų nuomonės klausydavo ir ko gero mes turėtume dėkoti žiniasklaidai, nes ji vienintelė buvo interesuota šiuo dalyku: jie mus kviesdavo interviu, viešindavo poziciją, klausdavo mūsų ties tam tikrais dalykais kaip „pavyzdžiui, amžiaus klausimas. O kalbant apie kitas organizacijas vėl atsiranda ta stigma, jei tu tokį delikatų dalyką kaip alkoholio, tabakas, narkotikai, atsiranda baimė reikštis viešai, kad tu tai palaikai. Tai mes jautėme gal moralinį palaikymą, nei organizacinį.

Priešingos pozicijos asmenys/politikai nesistengė įtraukti jaunimo į procesą? Mūsų organizacijos –ne, matote Lietuvos liberalus jaunimas yra asocijuojamas su tam tikromis partijomis nors mes nieko bendro su jomis neturime, bet mes vis tiek esame traktuojami kaip Liberalų Sąjūdžio jaunimas, politinių oponentų vaikai tai mūsų į dialogą kviesti nereikia, nes va mes esame susimokę, opozicija daro sąmokslą, kaip valdantieji dabar mėgsta sakyti. Niekur nekvieta į jokias diskusijas, greičiau santykis buvo atvirkščias mes stengėmės juos kviesti į diskusiją., tikrai reikia pripažinti nebuvo susidomėję kažkokio dialogo užmezgimui.

Ar galėtumėt plačiai papasakoti apie žiniasklaidos įsitraukimą į procesą? Naujienų portalai dažniausiai mus ir kviesdavo vėl priklausau nuo formato kartais kaip tam tikrus ekspertus straipsniuose, kartais ir į laidas pakalbėti galima išskirti Lietuvos rytas tv ir 15 min., kurie darė gyvą diskusiją, mus kvietė kaip jaunimo organizaciją, kuri nebijo pasisakyti. Galima paminėti, kad jie buvo ir tie žmonės, kurie atvykdavo ir į mūsų renginius, nesvarbu kiek žmonių susirikdavo ir leisdavo mums jaustis svarbiais tai čia ko gero pats svarbiausias dalykas, labiau aktualus, nei tos pačios laidos ar straipsniai.

Gal galėtumėte įvardinti vieną renginį, kuris sulaukė daugiausiai susidomėjimo ? Kadangi mes visą šitą laiką patys organizavome tik vieną renginį, kaip liberalus jaunimas tai buvo renginys prie Seimo pavadinimu „mes nesame vaikai“ jo tikslas buvo parodyti, kad mes nesame maži veika, kurių interesas nėra vienas alkoholis, o mes esame savarankiški, gabūs, mes galime balsuoti už tuos pačius Valstiečius, tai kodėl mes negalime vartoti alkoholio. Viskas taip pat buvo nukreipti į tą patį amžiaus cenzą tai čia ko gero buvo pati sėkmingiausiai, nes ko gero tai buvo vienintelė mūsų vykdyta veikla.

Tai manote, kad jaunimo organizacijos nekalbėjo dėl „tylos spiralės“ ty. Labai neigiamai matomos nuomonės dėl alkoholio vartojimo jaunimo tarpe ar demonizuojama? Iš esmės taip, ne galima to priskirti gal tik vienai grupei, nes iš esmės apie tokius neigiamus, ne patrauklius dalykus kaip alkoholio vartojimas nelabai norisi kalbėti, ypačingai jaunam žmogui, kuris ateityje turi tam tikrų ambicijų, jeigu ypatingai ideologinė organizacija tai gal jie turi tam tikrų aspektų, kurių žmonės nori tampa politikais. Jeigu jie pirmaisiais savo aktyviais politinės veikos gyvenimo žingsniais padarys kažkokią tai „klaidelę“ pavyzdžiui, pasisakys nepatogiu klausim, kuris galiausiai jiems kainuos karjeros žlugimą tai žinoma jei bijos pasisakyti. Tuo labiau kaip žiūrės visuomenė, kaip žiūrės tie patys tėvai, seneliai, kurie pamatys vaiką, kuris va sako kaip jie patys interpretuotų mes norim gerti tai taip tai spaudimas tiek iš visuomenės, tiek iš pačių artimiausių rato. **Tai būtent amžiaus klausimas buvo kontraversiškas klausimas pasisakyti?** Taip, nes kaip, kad sakiau nesvarbu koks klausimas šiuo atveju tai yra cenzas, galima aš nežinau kada pagaliau ateis laikas, kai visuomenė nebebijos paklausti ar ta pati prostitucija turėtų būti legalizuota, nes žmonės bijo pasisakyti. **Gerai, ačiū už pokalbį.** Ačiū.

4 interviu. Lietuvos jaunųjų medikų sąjungos atstovas

2018 kovo 26d.

Ar galėtumėte apibūdinti savo rolę formuojant alkoholio kontrolės politiką Lietuvoje? Kada pradėjote dalyvauti šios politikos formavime? Kokie klausimai susiję su šia politika Jums atrodo svarbiausi?

Aktyviai palaikiau įrodymais grįstas alkoholio kontrolės priemones būdamas jaunimo organizacijų lyderiu. Mano iniciatyva Lietuvos jaunimo organizacijų taryboje (LiJOT) buvo priimta alkoholio kontrolės rezoliucija, aš suorganizavau keletą visuomenės informavimo renginių, dalyvavau įvairiose diskusijose ir rengiau pozicijas, kurias teikdavome Seimo nariams prieš įstatymų svarstymus, lankiausi Sveikatos reikalų komiteto posėdžiuose Seime. Taip pat buvau vienas iš iniciatyvinės grupės „Už blaivią“, kuri surinko 60 tūkstančių piliečių parašų, narių.

Politikos formavime pradėjau dalyvauti nuo 2013 m. kai su tuometine Seimo Narkomanijos ir Alkoholizmo prevencijos komisijos primininke pradėjome diskutuoti apie galimybes įstatymu apibrėžti specialų reikalavimą alkoholinius gėrimus žymėti simboliu dėl žalos nėsčiosiems ir vaisiui.

Patys svarbiausi klausimai man atrodo mokslo žiniomis grįstos sveikatos politikos priemonės, šiuo atveju geriausius įrodymus turintys reklamos draudimas, prieinamumo mažinimas ir kainos didinimas. Svarbu kalbėti apie alkoholio kontrolę kaip sveikatos, o ne verslo klausimą ir remtis

sveikatos ekonomikos skaičiavimais. Papildomai, svarbus atrodo vaisiaus alkoholinio spektro sutrikimų prevencijos klausimas – būklės, kuri yra mažai ištirta ir sprendžiama, bet teoriškai yra itin paplitusi Lietuvoje.

Kas Jūsų asmenine nuomone, lėmė tai, kad būtent praėjusių metų, birželio mėnesį, buvo priimti alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimai (politinė lyderystė, visuomenės nuomonės pokyčiai, alkoholio daroma žala ekonomikai, valdančiosios daugumos pasikeitimas ar tragedijos)? Kodėl Jūsų nuomone buvo atsisakyta specializuotų alkoholio parduotuvių, draudimo vartoti alkoholį renginiuose idėjų? Kas, Jūsų nuomone, buvo didžiausi kaitos iniciatoriai? Kokia buvo Jūsų rolė šiame kontekste? Tikiu, kad alkoholio kontrolės klausimas buvo vienas pagrindinių politinių Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (LVŽS) įrankių, suteikusių jiems politinį pasitikėjimą regionuose ir tarp kairiųjų pažiūrų piliečių. Atėję į valdžią, LVŽS šiuos pažadus turėjo išpildyti. Papildomai prisidėjo ir tai, kad Tėvynės Sąjungos – Lietuvos krikščionių demokratų partijos rinkiminėje programoje buvo pateikti tie patys pasiūlymai, tad nepritari galutiniam projektui jie negalėjo. Labai „prisidėjo“ ir tragedijos, įvykusios neseniai iki įstatymų priėmimo – tas pats buvo jaučiama ir svarstant alkoholio pardavimo draudimo degalinėse klausimą.

Specializuotų parduotuvių idėjos buvo atsisakyta dėl tiesioginių mokslinių įrodymų trūkumo. Nei viena šalis pasaulyje, mano žiniomis, nėra yra įdiegusi tokio modelio – arba mažmeninė prekyba yra integruota į kitas šakas kaip Lietuvoje, arba šalyse egzistuoja valstybinis pardavimo monopolis. Įrodymai tik netiesioginiai, pavyzdžiui, dėl prekybos taškų tankumo ir pardavimo nepilnamečiams kontrolės. Lygiai tas pats su draudimu vartoti renginiuose. Taip pat, manau, kad visuomenės, opozicijos ir alkoholio industrijos pasipriešinimas buvo toks didelis, kad įtraukus specializuotas parduotuves į pirminį projektą būtų rizikuojama visu projektu.

Kaitos iniciatoriai buvo patys LVŽS atstovai, reaguodami į pasipriešinimą. Mano rolė buvo nedidelė – stengiausi mobilizuoti kitas jaunimo organizacijas ir išreikšti paramą alkoholio kontrolės priemonėms.

Proceso metu Jūs buvote svarbus asmuo dėl šio klausimo, ar Jums yra tekę gauti kvietimų ar pačiam organizuoti renginius, forumus, susijusius su alkoholio kontrolės klausimu? Ar dažnai priešingos pozicijos organizacijos ar asmenys kvietėsi Jus dialogui?

Teko dalyvauti jaunimo organizacijų organizuojamose diskusijose. Pats organizavau renginius skirtus vaisiaus alkoholinio spektro sutrikimų prevencijai, dalyvavau su tuo susijusiose spaudos

konferencijose, o mano vadovaujama asociacija vykdė alkoholio prevenciją mokyklose. Mano indelis minėtame projekte buvo jo rašymas ir pagalba organizatoriams.

Lietuvos liberalus jaunimas, oponuojantis mano pozicijai, pakvietė mane į diskusiją apie alkoholio kontrolę. Kitų kvietimų nesulaukiau.

Ar dalyvaudami alkoholio kontrolės politikoje remiatės empiriniais tyrimais, kokiais? Ar patys užsakote tyrimus? Mano vadovaujamos asociacijos vykdytame projekte mokyklose atlikome moksleivių apklausas. Rezultatai nebuvo publikuoti, tik minėti vienoje spaudos konferencijoje. Rengdami pozicijos analizavome mokslines publikacijas.

Ar esate susidūrę su labai priešiška nuomone turinčiais asmenimis ar organizacijomis? Ar jautėte, kad Jūsų pozicija yra „demonizuojama“? Taip, susidūriau su asmenimis, kurie ypač kritikavo mano poziciją.

Kaip ir kokie asmenys/organizacijos Jūsų nuomone labiausiai prisidėjo prie alkoholio kontrolės politikos kaitos? Kaip vertintumėte žiniasklaidos rolę formuojant alkoholio kontrolės politiką? Prof. A. Veryga, R. Karbauskis, LVŽS, Nacionalinė alkoholio ir tabako kontrolės koalicija (N. G. Midttun, Dr. Mindaugas Štelemėkas). Žiniasklaidos rolė buvo išimtinai opozicinė, dėl suinteresuotumo išsaugoti alkoholio reklamą. Dauguma straipsnių, ir ypač jų antraščių, buvo šališki, koncentravosi į verslo interesus bei neanalizavo jokių mokslinių įrodymų.

5 interviu. Paulius Saudargas

2018 kovo 27d.

Ar galėtumėte apibūdinti savo rolę formuojant alkoholio kontrolės politiką Lietuvoje? Kada pradėjote dalyvauti šios politikos formavime? Kokie klausimai susiję su šia politika Jums atrodo svarbiausi? Alkoholio kontrolės politikos klausimai buvo intensyviai svarstomi dar 2008-2012 m. LR Seimo kadencijoje, kuomet TS-LKD buvo valdančiojoje koalicijoje, ir buvo imtasi spręsti problemą, kuri, deja, mūsų visuomenėje buvo stipriai įsisenėjusi. Tai buvo ir mano pirmoji kadencija Seime, tada ir įsitraukiau į šių klausimų nagrinėjimą ir politikos formavimą. Svarbiausias klausimas – vienas: kaip sumažinti alkoholio vartojimą mūsų šalyje. Be abejo, kaip rodo mano ilgametis darbas šioje srityje, paprasto kelio tam pasiekti nėra. Tą kadenciją buvo priimti svarbūs įstatymai susiję su alkoholio prieinamumo ribojimu (uždrausta pardavinėti degalinėse, laiko ribojimas, reklamos draudimai ir pan.).

Kas Jūsų asmenine nuomone, lėmė tai, kad būtent praėjusių metų, birželio mėnesį, buvo priimti alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimai (politinė lyderystė, visuomenės nuomonės pokyčiai,

alkoholio daroma žala ekonomikai, valdančiosios daugumos pasikeitimas ar tragedijos)? Kodėl Jūsų nuomone buvo atsisakyta specializuotų alkoholio parduotuvių, draudimo vartoti alkoholį renginiuose idėjų? Kas, Jūsų nuomone, buvo didžiausi kaitos iniciatoriai? Kokia buvo Jūsų rolė šiame kontekste?

Be jokios abejonės, gana drąsius žingsnius alkoholio kontrolės politikos formavime praėjusiais metais lėmė negerėjantys mūsų šalies rodikliai. Ir tai ne vien tokie statistiniai duomenys kaip grynojo alkoholio kiekio suvartojimas, bet greičiau socialinė, regioninė atskirtis, nedarbas, smurtas artimoje aplinkoje ir pan. Negalime dėti lygybės ženklo tarp alkoholio vartojimo ir visų čia išvardintų problemų, tačiau reikia pripažinti, kad prie jų ženkliai prisideda ir šis veiksnys.

Sunku pasakyti, kodėl buvo atsisakyta tam tikrų alkoholio kontrolės idėjų, kurios buvo garsiai aptarimos viešumoje, kaip pavyzdžiui valstybinė alkoholio prekyba, ar bent jau specializuotos parduotuvės. Tai greičiausiai buvo valdančiosios daugumos atsitraukimo žingsnis, politinis sprendimas. Vidinėse diskusijose frakcijoje ir pasisakymuose plenariniuose posėdžiuose nuosekliai rėmiau alkoholio vartojimą ribojančius įstatymus, registravau ne vieną papildomą pataisą, susijusią su, pvz., griežtesniu stiprių gėrimų plastikinėje taroje („bambaliuose“) ar atplėšiamoje pakuotėje ribojimu ir kt.

Proceso metu Jūs buvote svarbus asmuo dėl šio klausimo, ar Jums yra tekę gauti kvietimų ar pačiam organizuoti renginius, forumus, susijusius su alkoholio kontrolės klausimu? Ar dažnai priešingos pozicijos organizacijos ar asmenys kvietėsi Jus dialogui? Taip, išties teko ir dabar tenka dalyvauti įvairiuose renginiuose, atstovauti savo poziciją įvairiose diskusijose, susijusiose su alkoholio kontrolės klausimu. Nors nuo Alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimų priėmimo praėjo nemažai laiko, tai vis dar skambi tema žiniasklaidoje, be abejonės, atgarsių randanti ir visuomenėje. Todėl tikrai dažnai tenka dalyvauti dialoguose su kitaip manančiais, prieštaraujančiais alkoholio kontrolės griežtinimo politikai.

Ar dalyvaudami alkoholio kontrolės politikoje remiatės empiriniais tyrimais, kokiais? Ar patys užsakote tyrimus? Taip, remiuosi įvairiais tyrimais, kuriuos pateikia tiek Lietuvos statistikos departamentas, tiek įvairios tyrimus atliekančios bendrovės. Alkoholio kontrolės klausimu, kiek pamenu, pats tyrimų neužsakinėjau

Ar esate susidūrę su labai priešiška nuomone turinčiais asmenimis ar organizacijomis? Ar jautėte, kad Jūsų pozicija yra „demonizuojama“? Be abejonės esu susidūręs su priešiška nuomone turinčiais asmenimis, tačiau neišgirdau realių alternatyvių siūlymų, ką daryti Lietuvoje, kad alkoholizmo problema (ir su tuo dažnai susijusios mano anksčiau vardintos problemos) išsispęstų.

Turbūt nerasime tokių, kurie kategoriškai teigtų, jog alkoholizmo problema Lietuvoje neegzistuoja, kad alkoholio vartojimas neprideda prie kitų mūsų visuomenėje labai opių problemų. Tačiau mažiau „demoniško“ recepto, kaip su tuo kovoti šiandien, deja, bet neturime. Nepasakyčiau, kad kada nors jaučiausi, jog dėl tokios savo pozicijos esu „demonizuojamas“, manau, kad kalbantis ir dėstant aiškius argumentus oponentui to „demonizavimo“ galima išvengti

Kaip ir kokie asmenys/organizacijos Jūsų nuomone labiausiai prisidėjo prie alkoholio kontrolės politikos kaitos? Kaip vertintumėte žiniasklaidos rolę formuojant alkoholio kontrolės politiką?

Manau, kad priimant svarbius ir gana griežtus alkoholio kontrolės politikos sprendimus, prie to prisidėjo ir organizacijos, išsakančios savo poziciją „už“, ir nuolat garsiai žiniasklaidoje nuskambantys pavyzdžiai, kuomet girtaujantys asmenys žaloja vaikus, vieni kitus ir pan., ir politikai, kurie nekeitė savo pozicijos, nepaisant politinių oponentų, alkoholio verslo atstovų ar kitų suinteresuotų pusių spaudimo. Negalime nepaminėti Sveikatos apsaugos ministro Aurelijaus Verygos, kuris nepaisant didelės kritikos, spaudimo, nors ir atsisakė dalies anksčiau keltų idėjų šiuo klausimu, tačiau buvo daugelio priimtų sprendimų „veidas“.

Šiuo klausimu man sunku vertinti žiniasklaidą vienareikšmiai. Dėl alkoholio reklamos draudimų, žiniasklaidos grupės buvo stipri oponuojanti pusė, su kuria į kovą teko stoti, visų pirma, Sveikatos apsaugos ministrui, o to pasekmes galime matyti dar ir šiandien (akivaizdu, kad žiniasklaidoje A. Veryga tikrai nėra mėgstamas ministras). Tačiau, mano manymu, iš kitos pusės žiniasklaida prisidėjo taip pat labai ženkliai – juk būtent žiniasklaidoje mes kasdien sužinome apie daugybę atvejų Lietuvoje, kuomet dėl vairavimo išgėrus įvyksta avarijos keliuose, kuomet apgirtus yra naudojamas smurtas šeimose, kuomet išgėrę asmenys apsijuokia viešai ir t. t. Nuolat rodydama tokius pavyzdžius žiniasklaida savaime formavo viešąją nuomonę „už“ kovą su alkoholiu. Tai leido priimti drąsesnius sprendimus alkoholio kontrolės politikos formavime.

6 interviu. Antanas Vinkus.

2018 metai balandžio 3 d.

Ar galėtumėte apibūdinti savo rolę formuojant alkoholio kontrolės politiką Lietuvoje? Kada pradėjote dalyvauti šios politikos formavime? Kokie klausimai susiję su šia politika Jums atrodo svarbiausi? Esu medikas, tad dalyvaudamas aktyvioje politinėje veikloje visada dirbau sveikatos apsaugos srityje – dar Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo ir vėlesniu laikotarpiu teko vadovauti Sveikatos apsaugos ministerijai, taip pat eiti Socialinės apsaugos ir darbo ministro pavaduotojo pareigas – alkoholio kontrolės politiką visada vertinau kaip itin svarbią Lietuvos visuomenės sveikatai sritį. Šiandien, su kolegomis dalyvaudami Lietuvos Respublikos Seimo

Sveikatos reikalų komiteto veikloje, ypatingai didelį dėmesį skiriame alkoholio kontrolės politikai – neabejoju, kad praeitais metais mūsų priimti esminiai sprendimai ateityje turės akivaizdžiai matomą naudą visos visuomenės, o ypač – jaunosios kartos – sveikatai.

Kas Jūsų asmenine nuomone, lėmė tai, kad būtent praėjusių metų, birželio mėnesį, buvo priimti alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimai (politinė lyderystė, visuomenės nuomonės pokyčiai, alkoholio daroma žala ekonomikai, valdančiosios daugumos pasikeitimas ar tragedijos)? Kodėl Jūsų nuomone buvo atsisakyta specializuotų alkoholio parduotuvių, draudimo vartoti alkoholį renginiuose idėjų? Kas, Jūsų nuomone, buvo didžiausi kaitos iniciatoriai? Kokia buvo Jūsų rolė šiame kontekste? Galiu pasidžiaugti politikos kolegų skirtu išskirtiniu dėmesiu alkoholio kontrolės problematikai – kaip minėjau, man, kaip ilgamečiam Lietuvos sveikatos sistemos nariui, kaip politikui – šie klausimai visada buvo tarp prioritetinių. Praeitais metais, mano vertinimu, tiek visuomenė, tiek politinė bendruomenė buvo pribrendusi pokyčiams. Kaip bebūtų gaila, įtakos tam turėjo ir neigiami veiksniai – liūdinanti alkoholio vartojimo statistika, tragedijos keliuose ir šeimose – buvo būtina priimti ryžtingus ir moksliniais tyrimais pagrįstus sprendimus. Džiaugiuosi, kad turiu galimybę prie šių pokyčių prisidėti – manau, kad priimti svarbūs sprendimai nėra asmeniniai nuopelnai, tai yra bendro kryptingo politikų ir visuomenės sveikatos specialistų darbo rezultatas.

Kaip minėjau, pernai priimti ir šiais metais įsigalioję Alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimai nėra darbo pabaiga: mūsų, t. y. politikų, ir visuomenės sveikatos srityje dirbančių kolegų laukia kiti dideli iššūkiai – priimtas normas įgyvendinti ir įvertinti jų veiksmingumą. Labai svarbu įvertinti, ar teisės normomis pasiekėme pagrindinį tikslą – sumažinti alkoholio vartojimą, tik tai įvertinę galėsime grįžti prie kitų Jūsų paminėtų siūlymų, todėl šiandien dar per anksti manyti, kad tam tikrų idėjų atsisakyta – prieš priimdami sprendimus turime įvertinti dabartinės alkoholio kontrolės politikos rezultatus.

Proceso metu Jūs buvote svarbus asmuo dėl šio klausimo, ar Jums yra tekę gauti kvietimų ar pačiam organizuoti renginius, forumus, susijusius su alkoholio kontrolės klausimu? Ar dažnai priešingos pozicijos organizacijos ar asmenys kvietėsi Jus dialogui? Be to, kad esu medikas, taip pat teko tarnauti diplomatinėje tarnyboje – be abejo, priimant esminius sprendimus, kurie neigiamai veikia verslo grupių interesus, pasipriešinimas yra neišvengiamas – dialogas šiuo atveju yra būtinas. Tik diskusijoje gimsta tiesa. Taip ir pirminis įstatymo projektas keitėsi, vertinome oponentų argumentus, pavyzdžiui, atsisakėme pirminio siūlymo drausti prekiauti nestipriais alkoholiniais gėrimais, tokiais kaip alus, masiniuose renginiuose, ateityje vertinsime jau galiojančių alkoholio prieinamumą ribojančių priemonių poveikį bei spręsimė dėl papildomo teisinio reguliavimo poreikio, todėl, manau, kad priimti teisingi ir išdiskutuoti sprendimai.

Ar dalyvaudami alkoholio kontrolės politikoje remiatės empiriniais tyrimais, kokiais? Ar patys užsakote tyrimus? Dalyvaudamas alkoholio kontrolės politikoje labiausiai pasitikiu Pasaulio Sveikatos Organizacijos (PSO) atliktais tyrimais ir rekomendacijomis. Mano nuomone, PSO ir jos ekspertai – vieni pagrindinių tarptautinio lygio specialistų alkoholio kontrolės srityje.

Ar esate susidūrę su labai priešiška nuomone turinčiais asmenimis ar organizacijomis? Ar jautėte, kad Jūsų pozicija yra „demonizuojama“? Sprendžiant tokius jautrius visuomenei klausimus, be abejo, neįmanoma išvengti priešiška savo nuomone vertinančių oponentų, tačiau niekada nebuvau linkęs rinktis lengvus kelius. Be abejo, visada yra teorinė galimybė pasirinkti mažiau pasipriešinimo sukeliančią sritį ar klausimą, bet, kaip minėjau, lengvas kelias – nėra mano pasirinkimas. Tikiu, kad po keleto metų ir kai kurie oponentai, pamatę mūsų vykdomos politikos rezultatus, pakeis, galbūt, ir šiek tiek priešiška, nuomone

Kaip ir kokie asmenys/organizacijos Jūsų nuomone labiausiai prisidėjo prie alkoholio kontrolės politikos kaitos? Kaip vertintumėte žiniasklaidos rolę formuojant alkoholio kontrolės politiką?

Turiu padėkoti ilgametį didelį darbą dirbusioms nevyriausybinėms organizacijoms – Nacionalinei tabako ir alkoholio kontrolės koalicijai, kolegoms – paminėčiau dabartinį sveikatos apsaugos ministrą Aurelijų Verygą, kuriam teko atlaikyti, turbūt, didžiausią politinių oponentų spaudimą, taip pat alkoholio kontrolės srityje dirbančioms valstybės institucijoms ir visiems bendraminčiams bei pagalbininkams. Drąši ir aktyvi žiniasklaida yra itin svarbus demokratinės visuomenės institutas – džiaugiuosi tiek kritika, tiek dėmesiu šiam aktualiam klausimui ir, kaip minėjau, tikiu, kad po keleto metų matysime ir galėsime įvertinti teigiamus pokyčius alkoholio vartojimo mažėjime.

SUMMARY

Although high alcohol consumption has long been a widely-recognized problem in Lithuanian public policy circles, there were no major alcohol control policy changes until 2016. This thesis argues that a unique set of circumstances were needed to impose strict alcohol measures that were introduced by the current Government. This Master thesis uses Paul Sabatier's Advocacy Coalition Framework (ACF) theory to explain what factors lead to major policy changes that were achieved in 2017.

Sabatier combines „bottom up“ and „top down“ approaches to construct a theoretical model that explains the process of policy change in a complicated policymaking environment. Sabatier studies policy processes through the lenses of advocacy coalitions and policy subsystems. Advocacy coalitions are defined as groups of various actors that share particular belief systems and coordinate activities to achieve policy change. Policy subsystems are issue-specific networks, which are contested by opposing advocacy coalitions. According to ACF theory, an advocacy coalition can contain very diverse actors such as scientists, journalists, politicians and other actors unified by certain core beliefs. We argue that the theory fails to distinguish between actors who are active in policy making and actors who are only active in influencing policy makers. Thus, the role of political parties, arguably the most important actors in parliamentary democracies, remains relatively unclear. This thesis aims to make a small contribution towards rectifying this problem.

In order to explain strict alcohol control measures imposed in 2017, this thesis analyzes Lithuania's advocacy control subsystem, which is contested by “Anti-alcohol” and “Individual choice” advocacy coalitions. “Anti-alcohol” coalition argues for tighter alcohol control through the lenses of public health interest, while “Individual choice” coalition opposes tight regulation arguing that such measures stifle individual's freedom of choice. This case is interesting, because both “Lithuanian Farmers and Greens Union” (LFGU), ruling party since October 2016, and “Lithuanian Christian Democrat Unions” (LCDU), the leading opposition party, shared both core beliefs and a lot of secondary beliefs in regards to alcohol control. Although both parties shared the goal of stricter alcohol control, policy making process in 2016-2017 was marked by a high degree of political conflict. ACF theory fails to explain why two actors of “Anti-alcohol” control coalition, with shared core beliefs and most of secondary beliefs, had a profound clash.

This thesis employed theory process method to study a one year time frame, from formation of a new ruling coalition in December 2016 to adoption of new alcohol control regulations in June 2017. In order to answer why a major alcohol control policy breakthrough was achieved in 2017 and what was the role of LFGU and LCDU parties in the policy change process.

